

România literară

În lumina Expunerii

tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

la Plenara din 1-2 iunie 1982

O vastă, profundă
reverberație
în conștiințe

PRIN magistrala Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara largită a C.C. al P.C.R. ziua de 1 iunie 1982 s-a înscris în conștiința contemporaneității noastre, respirind intens suflul construcției revoluționare, trăind în spirit complexitatea propășirii socialiste în viziunea unitară asupra operei de edificare a prezentului ca o treaptă a certitudinii întru cititorul viitorului comunist al patriei. Atât de cuprinzătoare în laturile ei constitutive, abordând cu o exemplară acuitate întreg perimetrul problemelor fundamentale ale României în contextul lumii de astăzi ce străbate multiple contradicții și mutații, **Expunerea** s-a impus, în finalitatea ei de ordin teoretic și practic, ca un document programatic, echivalând cu o veritabilă stare a revoluției socialiste în România deceniului IX.

De aici — în impactul analiză și sinteză al celor 15 capitole ale Expunerii — potențialul științific al demersului teoretic împletit cu argumentul realității directe al cifrelor revelatoare, dinamica aprecierilor definitorii, de pe spirala actualului stadiu, asupra etapelor precedente, cu aceea luciditate a spiritului autentic revoluționar care cauzionează trasarea luminoasă a perspectivelor de viitor. Un viitor conștient făurit de constructorii aplicați propriului sector de activitate, dar cu viziunea, eficiență prin ea însăși, a întregului ansamblu. Criteriul acestui pe cit de profund pe atât de vast proces de conștientizare este lupta permanentă dintre vechi și nou, legea dialectică a luptei contrariilor, a contradicțiilor care se manifestă și în socialism și se vor manifesta, fără îndoială, într-o formă sau alta, și în societatea comunistă. Căci — cum a relevat secretarul general al Partidului — contradicții există și vor continua să apară în orice societate. Ele nu se pot soluționa printr-o atitudine de negare, ci prin studierea și înțelegerea cauzelor care le generează și, pe această bază, prin acțiunea conștientă pentru înlăturarea vechilor stări de lucruri și promovarea cuceritoare a noului. Ca atare, însăși crearea condițiilor pentru afirmarea unei concepții unitare teoretice, ideologice, despre lume și viață nu trebuie înțeleasă în sensul îngust, al uniformizării, al acceptării fără discuție a unei teze sau alteia. Dimpotrivă, afirmarea unei concepții unitare presupune neapărat o luptă permanentă între diferite teze și concepții despre organizarea mai bună a forțelor de producție, a relațiilor sociale, a vieții maselor populare, — această luptă urmînd a fi bazată pe relații de producție unitare, precum și pe dezvoltarea științei și culturii, a cunoașterii umane, care va deschide permanent noi și noi căi de perfecționare a vieții și relațiilor sociale.

În această concepție revoluționară, materialist dialectică și istorică, trebuie să privim — a atras luarea-aminte tovarășul Nicolae Ceaușescu — și dezvoltarea poporului român și stadiul actual în care se găsește patria noastră socialistă. Și astfel, după o sugestivă incursiune în istoria noastră milenară demonstrînd că stabilirea locului în istorie, a originii și continuității în bazinul carpato-dunărean ale poporului român constituie fundamentul oricărei activități ideologice, teoretice și politice-educative, căci nu se poate vorbi de educație patriotică socialistă fără cunoașterea și cinstirea trecutului, a muncii și luptei înaintașilor noștri, — **Expunerea** acordă un spațiu elocvent Dezvoltării impetuoașe a forțelor de producție ca factor esențial al victoriei socialismului în România, al progresului și bunăstării întregului popor. Prin referiri, luînd ca bază comparativă anul 1938, la situația din 1950, 1965 și 1980, apare cu pregnanță drumul marilor transformări înfăptuite, dinamica principalilor indicatori ai dezvoltării economiei naționale și evoluția principalilor indicatori ai nivelului de trai. Cît de semnificativă este diferența ne-o arată însăși evoluția cheltuielilor social-culturale care, pe un locuitor, în perioada 1950—1980, au crescut de la 211 lei la circa 3200 lei! Cifra este expresia unei realități de ansamblu: România care în 1950 se afla în prima grupă a țărilor cu un venit pe cap de locuitor de circa 100 dolari, se află astăzi în grupa a treia a țărilor în curs de dezvoltare, cu un venit național de peste 1500 dolari pe locuitor, cu observarea că, luînd în considerare dezvoltarea generală, echilibrată, a economiei, precum și linia ascendentă în știință, învăță-

George Ivașcu

(Continuare în pagina 2)

APELUL POPORULUI ROMÂN

adresat sesiunii speciale a Organizației
Națiunilor Unite consacrate dezarmării

*Pentru dezarmare, pentru o Europă
fără arme nucleare, pentru o lume a păcii!*

Îngrijorați de intensificarea cursei înarmărilor, care creează o mare primejdie pentru pacea și însăși existența popoarelor, în fața pericolului crescînd la adresa păcii și securității, noi, cetățenii Republicii Socialiste România, întreaga noastră națiune adresează — în aceste împrejurări internaționale deosebit de grave — Apelul lor solemn către sesiunea specială a Organizației Națiunilor Unite consacrată dezarmării de a adopta măsuri concrete care să determine trecerea la dezarmare, în primul rînd la dezarmare nucleară, la reducerea cheltuielilor militare, pentru ca uriașele resurse materiale și umane, eliberate prin oprirea și diminuarea cursei înarmărilor, să fie puse în slujba progresului și bunăstării, lichidării subdezvoltării economice.

Ca și celelalte popoare europene, poporul român cere în mod ferm oprirea amplasării și dezvoltării de noi rachete nucleare cu rază medie, retragerea și distrugerea rachetelor existente, eliminarea totală a armamentului nuclear de pe continent.

Astăzi, în fața întregii omeniri se pune problema de a alege între calea războiului sau cea a păcii. Nimic nu poate justifica politica de înarmare și de război.

Organizația Națiunilor Unite, conducătorii tuturor statelor și guvernelor — ai căror reprezentanți sint reușiți în cadrul acestei sesiuni speciale — poartă o înaltă răspundere în fața popoarelor, a viitorului civilizației umane, pentru eliberarea lumii de povara înarmărilor, de spectrul înspăimîntător al unui război nuclear, pentru a opri cursa spre dezastru, pentru salvagardarea și consolidarea păcii.

În numele existenței oamenilor, al viitorului umanității, ne adresăm Organizației Națiunilor Unite, tuturor statelor și popoarelor cu chemarea de a trece peste orice considerente și obstacole și de a hotărî oprirea cursei înarmărilor, trecerea la înfăptuirea dezarmării, și în primul rînd a dezarmării nucleare!

Pînă nu au căzut primele bombe nucleare, să trecem la dezarmare! Cînd vor începe să cadă bombe, va fi prea tîrziu!

Poporul român, alături de toate popoarele lumii, cere să se acționeze cît mai grabnic acum, pînă cînd nu este prea tîrziu, pentru a se asigura dreptul fundamental al oamenilor — dreptul la pace, la viață, la libertate!

Cerem cu toată hotărîrea ca glasul popoarelor să fie auzit, ca voința lor de a trăi în pace să fie respectată!

GH. ANGHEL: Vrem pace
(Din expoziția Pacea — bunul cel
mai de preț al omenirii — Muzeul de artă)

Cetățenii ai Republicii Socialiste România!

Cu conștiința înaltei datorii față de prezentul și viitorul patriei, față de destinele întregii omeniri, semnați Apelul poporului român pentru dezarmare, pace, pentru o Europă fără arme nucleare, pentru o lume a păcii!

Faceți să răsunе tot mai puternic în lume voința fiicelor și fiilor milenarului pămînt al patriei de a se face totul pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru realizarea dezarmării, și în primul rînd a dezarmării nucleare!

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor
şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar
răspundabil de redacţie: Roger Câmp-
peanu.

O vastă, profundă reverberaţie în conştiinţe

(Urmare din pagina 1)

mint, cultură, se poate spune că tara noastră a depăşit în multe domenii caracteristicile unei ţări în curs de dezvoltare.

DE LA ACEASTĂ cotă de nivel, Congresul al XII-lea a trasat obiectivul fundamental al realizării unei noi calităţi a muncii şi vieţii în toate domeniile, realizare implicând întărirea şi modernizarea bazei tehnico-materiale, creşterea continuă a eficienţei economice şi, totodată, dezvoltarea proprietăţii socialiste, a autoconducerii muncitoreşti ca factori primordiali ai făuririi societăţii socialiste multilaterale dezvoltate şi ai înaintării spre comunism. Un important capitol — Probleme fundamentale ale organizării şi conducerii ştiinţifice a societăţii noastre socialiste — este tratat pe larg sub semnul vechii permanente întru perfecţionare continuă a cadrului democratic de participare nemijlocită a oamenilor muncii fără deosebire de naţionalitate, a întregului popor, la conducerea tuturor sectoarelor de activitate. „Nu trebuie să uităm nici un moment — subliniază secretarul general al Partidului — că socialismul este opera consistentă a poporului, că el se construieşte cu poporul şi pentru popor”. De aici, imperativul de a se îmbina armonios noile organisme şi noile forme de conducere democratică a societăţii cu organele statului socialist, creşterea rolului statului în conducerea întregii activităţi economico-sociale fiind armonios conjugată cu întărirea controlului maselor populare asupra organelor de stat. Între partidul comunist şi statul socialist există un raport dialectic, în sensul că organele de partid nu trebuie să înlocuiască organele de stat, dimpotrivă, ele trebuie să facă totul pentru întărirea rolului statului, pentru buna funcţionare a organismelor sale de sus pînă jos.

Dezvoltarea naţiunii socialiste şi rezolvarea justă a problemelor naţionale este relevantă în *Expunere* drept condiţia fundamentală pentru întărirea unităţii de neam, de naţionalitate, în slujba înfloririi României socialiste. Argumentând că dezvoltarea unitară a forţelor de producţie, a ştiinţei, învăţămîntului şi culturii, a unei concepţii noi despre cultură şi viaţă, a schimbat fundamental caracterul şi rolul naţiunii, că şi în societatea comunistă, căpătînd noi caracteristici şi însuşi, naţiunea va continua să existe ca un factor important al colaborării şi păcii internaţionale, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a subliniat: „Dezvoltarea sentimentului de mîndrie naţională trebuie strîns legată cu dezvoltarea spiritului de prietenie cu alte popoare, de prietenie, conlucrări şi convieţuire a oamenilor muncii români cu oamenii muncii de diferite naţionalităţi din ţara noastră. În acest sens, mîndria naţională şi patriotismul socialist trebuie să devină un factor al întăririi unităţii poporului nostru, al colaborării internaţionale cu toate naţiunile”.

CU O DEOSEBITĂ pregnanţă este relevant în *Expunere* rolul Partidului Comunist ca forţă politică conducătoare a întregii noastre societăţi. Născut şi dezvoltat din rîndurile forţelor revoluţionare, din rîndurile clasei muncitoare, ale ţărănimii, intelectualităţii, ale poporului, partidul este continuatorul celor mai înaintate tradiţii ale luptei pentru formarea şi dezvoltarea poporului, a naţiunii, a statului naţional unitar, al luptei pentru socialism; partidul reprezintă şi va continua să reprezinte şi în viitor centrul vital al societăţii, forţa care dinamizează energiile creatoare ale maselor populare, ale întregului popor. Asigurînd promovarea cu îndrăzneală a noului în toate sectoarele de activitate, partidul trebuie să emită lumina care să călăuzească întreaga naţiune pe drumul luminos al comunismului. „Este deci necesar — se subliniază în *Expunere* — ca partidul să rămînă permanent tînăr, să fie mereu pătruns de spirit revoluţionar, novator, să tragă permanent concluzii din realităţile sociale, din noile cuceriri ale ştiinţei şi cunoaşterii umane”.

Formulînd această exigenţă majoră, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a acordat o generoasă atenţie activităţii ideologice, teoretice, politico-educative, în sensul promovării noului în gîndirea revoluţionară, potrivit legii luptei contrariilor în societatea socialistă şi comunistă. „În acest sens — a accentuat secretarul general al Partidului — trebuie să dăm la o parte tot ce este vechi şi nu mai corespunde, şi să facem loc noului, să acţionăm în mod conştient în direcţia înnoirii societăţii”. Într-o atare finalitate, este necesară elaborarea unor lucrări teoretice, ideologice privitoare la stadiul actual al societăţii româneşti şi la perspectivele înfăptuirii Programului partidului; de asemenea, este necesară intensificarea activităţii de elaborare a istoriei poporului român în spiritul concepţiei materialiste dialectice şi istorice, redînd — pe baza datelor, a documentelor, a realităţii — viaţa şi lupta sa din cele mai vechi timpuri pînă în anii construcţiei socialiste. Va trebui să avem o istorie unitară şi în această concepţie, a unei istorii unice, istoria poporului român va trebui să cuprindă şi istoria mişcării muncitoreşti revoluţionare, a Partidului Muncitoresc Social-Democrat, precum şi a Partidului Comunist Român. Poporul nostru are o singură istorie — iar activitatea Partidului Comunist, ca şi a altor partide în diferite perioade, constituie o parte inseparabilă a istoriei patriei. Totodată, în elaborarea unei istorii universale, trebuie redată şi unele probleme ale istoriei mişcării muncitoreşti mondiale, ale luptei de eliberare naţională; de asemenea, marile transformări revoluţionare din lume împun elaborarea de lucrări cu privire la schimbările şi noul raport de forţe pe plan mondial evidenţiind lichidarea colonialismului, dezvoltarea a zeci şi zeci de state independente, creşterea luptei popoarelor pentru consolidarea independenţei, pentru a fi pe deplin stăpînite pe destinele lor.

DEZVOLTAREA creaţiei literar-artistice este considerată în *Expunere* ca una din sarcinile centrale în activitatea ideologică, politică şi cultural-educativă. În spiritul orientărilor respective, o serie de articole din

Bucureşti

● Biblioteca judeţeană Bacău a organizat o suită de sezaţi literare şi întâlniri cu cititorii la care au participat Sergiu Adam, Constantin Chirică, Ovidiu Genaru, George Genoiu, Domnica Gîrneacă, Victor Milocaru, Mircea Săntimbreanu şi Octavian Voicu. Biblioteca municipală „Mihail Sadoveanu” a organizat, la Şcoala generală nr. 52, un festival liric dedicat Congresului educaţiei politice şi al culturii socialiste. Au citit din lucrările proprii Valeriu Gorunescu, Petru Marinescu, Constanţa Voicu, Sanda Tudoran şi elevii Andreea Bradea şi Liana Istrate. La Şcoala generală din comuna Daia, judeţul Giurgiu, a fost iniţiată o manifestare literară la care au participat 130 de profesori de limba şi literatura română. Tema — „Tărîmimea în viziunea scriitorilor români” — a fost dezvoltată cu numeroase exemple din scrierile noastre clasice şi contemporane, de Al. Rădulescu, Poetul Ion C. Stefan, directorul liceului din comuna Mihăileşti, a conferenţiat despre „Folclorul, autenticul nostru izvor de eternitate”. A urmat un recital de poezie patriotică, în cadrul căruia profesori au citit din creaţiile lor. Au participat Floarea Daponte, Jacob Chilat, Floarea Prună, Maria Rădescu, Gheorghe Dinică, Vasile Paraschiv, Gheorghe Dumitrescu, Dan Veronica. La librăria „Lucceafărul” din Sibiu a fost lansat noul volum „Frank and Smith company” de Ioana Postelnicu. A prezentat Mircea Braga. La clubul Uzinelor „Griviţa Rosie” şi la Fabrica de spirit Bragadiru din Bucureşti s-au desfăşurat recitaluri de poezie patriotică la care au participat Virgil Carianopol, Stelian Păun şi Oclav Sargeţiu. Sub genericul „Poezie şi istorie”, membrii cenaclului literar „Calistrat Hogaş” din Tecuci au organizat, la Muzeul mixt, o sezaţi literară în cadrul căreia au citit din lucrările lor dedicate patriei, partidului, Valeriu Gorunescu, Dionisie Duma, precum şi membrii cenaclului: Emil Băicoianu, Carmen Ladina Culea, Vasile Sevastre-Ghican, Eliza Băicoianu şi Aurica Sima. La Centrul minier Aninoasa, judeţul Argeş, a fost iniţiată, de către Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă, o întâlnire cu muncitorii şi sîtenii din această localitate, la care au participat Corina Cezareea Budescu, Ludmila Ghişescu, Ion Lică Vulpeşti, Nicolae Petrescu. Din partea Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă a participat Maria Ciobănel, vicepreşedintă. O seară de poezie dedicată apropiatului Congres al educaţiei politice şi

Viaţa literară

În întîmpinarea Congresului educaţiei politice şi al culturii socialiste

al culturii socialiste s-a desfăşurat la Biblioteca C.O.T.S. Volneasa din judeţul Vilcea. Poetul Ion Vergu Dumitrescu a vorbit despre „Peisajul poeziei patriotice contemporane româneşti” şi a citit din lucrările proprii.

● Mircea Iorgulescu a vorbit la Institutul de lingvistică din Bucureşti, despre probleme actuale ale valorificării moştenirii literare, iar la clubul UJCOM din Ploieşti — despre romanul românesc contemporan.

● La şcolile generale nr. 25 şi nr. 35 din Capitală, Elena Zafira Zăfir s-a întîlnit cu micii cititori.

Braşov

● Asociaţia scriitorilor a organizat o sezaţi literară la Casa de cultură din oraşul Hateg, la care au participat: Ion Ariesanu, I. Amărintel, Mircea Constantin, Romulus Constantinescu, N. Chirică, Valeria Chiriac, Daniel Drăgan, I. Drăgănescu, Eugen Evu, Ion Iltu, Dumitru Dem. Ionascu, Rudi Igna, Iv. Martinovici, Const. Stancu, Aurel Turcuş.

Au fost prezenţi: ing. Maria Medrea, prim-secretar, şi I. Catană, secretar al Comitetului oraşenesc al P.C.R.

Iaşi

● Continuînd ciclul de manifestări dedicate operei eminesciene, Biblioteca judeţeană „Gh. Asachi” în colaborare cu Centrul de librării au organizat o manifestare sub genericul „Permanenţa operei eminesciene”.

„Zilele universităţii cultural-ştiinţifice”

● „Zilele universităţii cultural-ştiinţifice”, organizate în întîmpinarea Congresului educaţiei politice şi al culturii socialiste, s-au desfăşurat la Arad între 31 mai şi 6 iunie. Manifestările au fost deschise de simpozionul Aradul în contextul istoriei şi culturii universale la care au participat profesorii Filio Manoliu, Eugen Gluck şi Dan Lăzărescu, discuţia fiind condusă de către directorul Muzeului judeţean, prof. Doru Bogdan. Alte dezbateri au avut drept subiect probleme actuale economice, filosofice, ştiinţifice. Scriitorii arădeni s-au întîlnit cu cititorii la Combinatul de îngrăşăminte chimice, o altă întîlnire literară avînd loc la sediul Uni-

La Casa cărţii s-a desfăşurat vernisajul expoziţiei de carte „Mihai Eminescu — exponent al spiritualităţii româneşti”, expoziţie ce a prezentat aproape 200 volume (editii ale principalelor lucrări dedicate lui Eminescu).

Cu acest prilej, Mihail Drăgan a evocat prezenţa lui Eminescu în creaţia literară şi civilizaţia românească. Manifestarea s-a încheiat cu un recital de cîntece pe versuri de Eminescu, susţinut de formaţia corală „Lyra” — formaţie laureată a Festivalului naţional „Cîntarea României”.

Timişoara

● Un colocviu cu tema „România şi cultura europeană” a avut loc în cadrul manifestărilor prilejuite de „Săptămîna culturală la Lovrin”. Au participat Alexandru Balaci, Ion Ianoşi, Nikolaus Berwanger, Anghel Dumbrăveanu. La Facultatea de filologie a Universităţii din Timişoara, Alexandru Balaci şi Ion Ianoşi au fost oaspeţii cadrelor didactice şi studenţilor, în cadrul unui dialog asupra unor probleme actuale ale literaturii române contemporane. De asemenea, la Vizeidia, sat aparţinînd de comuna Lovrin, s-a desfăşurat o seară literară la care s-au adus contribuţia Alexandru Balaci, Ion Ianoşi, Nikolaus Berwanger, Anghel Dumbrăveanu, Helmuth Frauenhofer, Johann Lippert, Hertha Müller, Anton Palfi, Horst Samson, Eduard Schneider, Wilam Totok.

Cenaclul „Inedit”

● Cunoscuta manifestare literară „Cenaclul inedit” a ţinut o sedinţă de lucru în cadrul căreia au citit Dan Sandu (poezie) şi Nicolae Stela (proză). Au participat George Alboiu, Al. Văduva, Ion Potopiu.

G. Călinescu —

„Viaţa lui Mihai Eminescu”

● Tradiţionala seară de evocări literare „Rotonda 13” a Muzeului literaturii române programează în luna iunie a.c. o manifestare dedicată împlinirii a 50 de ani de la apariţia cărţii „Viaţa lui Mihai Eminescu” de G. Călinescu.

Au fost invitaţi să vorbească despre evenimentul editorial de acum cinci decenii: Zoe Dumitrescu-Buşu-lenga, Marin Bucur, Şerban Cioculescu, Pompiliu Marcea, George Munteanu, D. Murăraşu, Edgar Papu, Ov. Papa-dima. Manifestarea va avea loc marţi 15 iunie 1982, orele 18, la sediul Muzeului din str. Fundaţiei nr. 4 (îngă Piaţa Romană).

În spiritul colaborării

● Dramaturgul englez Broadrick Sawdon din Marea Britanie, s-a întîlnit la Casa Scriitorilor cu Ileana Berlogea, Horia Lovinescu, Iosif Naghiu, Natalia Stancu şi Radu Lupan.

SEMNAL

● Al. Rosetti — **SCHI-
TA DE ISTORIE SOCIA-
LĂ A LIMBII ROMÂNE.** „Am încercat, în prezenţa lucrare — se spune în Postfaţa volumului — să dăm o descriere rapidă a caracterelor limbii române, datorate mediului înconjurător”. (Editura Eminescu, 1982, 54 p., 2,50 lei).

● Radu Boureanu — **FRUMUSEŢILE OARBE.** Al optsprezecelea volum de versuri (Sbor alb — 1932, Goliul singelui — 1936, Cal de apocalips — 1939, Singele popoarelor — 1948, Umbra stelelor — 1957, Cîntare cetăţii lui Bucur — 1959, Moartea morilor de vînt — 1961, Vioara cosmică — 1962, Inima desenată — 1964, Cheile somnului — 1967, Cicoşii de viaţă, — 1968, Solara noaptea — 1969, Piramidele frigului — 1970, Miinile orelor — 1971, Ce oră e în lume? — 1973, Planeta nebunilor — 1975, Planeta curată — 1976) se adaugă romanelor, jurnalelor de călătorie, traducerilor. (Editura Cartea Românească, 1982, 70 p., 9,25 lei).

● Francisc Păcurariu — **TATUJELE NU SE LA-
SA LA GARDEROBĂ.** Noul roman are un motto din Eftica lui Spinoza: „Sufletul nu are nici o voinţă absolută sau liberă, ci este determinat de o cauză care şi ea este determinată de o altă cauză, şi aceasta la rîndul ei de alta, şi aşa la infinit”. (Editura Eminescu, 1982, 400 p., 15 lei).

● Tiberiu Utan — **IS-
PRAVILE LUI CIO-
PITLARI / CHORPIE'S
PRANKS.** Cele zece capitole în versuri dedicate celor mici sînt traduse în limba engleză de Alexandru Alcalay; ilustraţii de Clelia Ottone. (Editura Ion Creangă, 1982, 120 p., 29 lei).

● Ana Blandiana — **POEME / POEMS.** Selecţie bilingvă româno-engleză; traducere de Dan Dutescu; prefaţă de Dumitru Micu. (Editura Eminescu, 1982, 176 p., 18,50 lei).

● Vasile Radu — **VIC-
TORIE MINUS UNU.** Roman de debut. (Editura Eminescu, 1982, 244 p., 9,25 lei).

● V. Spiridoncă — **IDOLI CU MASCA.** Nouă scurte povestiri şi nuvele. (Editura Junimea, 1982, 168 p., 8,50 lei).

● N. Rădulescu-Lem-
naru — **BUREBISTA.** „Am încercat — afirmă autorul despre acest roman — să dau glas unor vremuri şi unor oameni al căror ecou mitologic străbate nu rareori cîmpul inimilor şi conştiinţelor urmaşilor lor legitimi”. (Editura Eminescu, 1982, 336 p., 11,50 lei).

● Viniciu Gafiţa — **GHIŢOELI PENTRU MA-
MA.** Povestiri destinate tinerilor cititori. (Editura Ion Creangă, 1982, 142 p., 3,25 lei).

● Ioan Scurtu — **VIA-
TA POLITICĂ DIN
ROMÂNIA. 1918—1944.** „Perioada cuprinsă între Marea Unire din 1918 şi declanşarea revoluţiei de eliberare socială şi naţională din august 1944 — se afirmă în Cuvîntul înainte al lucrării apărute în colecţia „Sinteze Lyceum” — reprezintă o etapă distinctă în istoria poporului român, în lupta neînteruptă pentru libertate, independenţă şi progres social.” (Editura Albatros, 1982, 334 p., 13,50 lei).

● Dorel Sibil — **IN-
SEMNELE DE ROUĂ.** Volum de versuri. (Editura Eminescu, 1982, 70 p., 8,25 lei).

● Lenuţa Drăgan şi Do-
rina Mercheş — **G. I-
BRAILEANU.** Bibliografie, cu o prefaţă de Mihail Bordeianu. (Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu”, Serviciul bibliografic-Iaşi. 1011 pagini xerografiate).

LECTOR

● Pentru o şi mai
promtă reflectare în
cadrul acestei rubrici a
nouelor apariţii, rugăm
autorii şi autorii să ne
trimită exemplare de
semnal.

În lumina Expunerii

tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU

la Plenara din 1-2 iunie 1982

Redescoperirea satului

LA PLENARA lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia cu o exemplară clarviziune schimbările importante ce s-au produs în structura ţărănimii, clasă care secole de-a rindul a fost „principala forţă numerică şi de luptă pentru cauza formării şi dezvoltării poporului nostru, a naţiunii, pentru cucerirea independenţei ţării.” Pornind de la faptul că poporul nostru s-a plămădit de-a lungul mileniilor în spaţiul carpato-dunărean şi că în cele mai grele timpuri înaintaşii noştri nu şi-au părăsit pământul unde s-au născut, ci, „înfrăindu-se cu el, cu munţii şi cîmpiile, cu riurile şi codrii falnici, au rămas neclintîţi pe aceste meleaguri, apărîndu-şi fiinţa, dreptul la existenţă”, pornind de la aceste adevăruri de netăgăduit, trebuie să ne întrebăm şi noi, scriitorii, mai răspicat, care vor trebui să fie şi pe mai departe datorile noastre fundamentale în crearea marilor epoei ale poporului nostru. O direcţie fertilă ar fi aceea a redescoperirii satului românesc, a acestui univers care a prilejuit apariţia multor capodopere în literatura noastră, Sadoveanu, Blaga, Agârbiceanu, Pavel Dan, Coşbuc, Liviu Rebreanu, Goga, Zaharia Stancu, Marin Preda, iată cîteva nume care singure pot forma o literatură. Legătura lor cu satul românesc este indestructibilă. Capodoperele lor n-au fost deloc întâmplătoare. Cum nu întâmplătoare a fost şi dragostea lor faţă de valorile spirituale ale satului. Căci oare întâmplător Liviu Rebreanu îşi intitulează discursul de primire în Academia română „Laudă ţăranului român”? Oare întâmplător discursul de recepţie la Academia română al lui Lucian Blaga poartă titlul „Elogiul satului românesc”? Oare întâmplător Mihail Sadoveanu trecea pragul Academiei române vorbind despre „Poezia populară”? Ţăranii se numesc ţărani, simpli, oameni, scrie Rebreanu, ei n-au nume, ei sint poporul însuşi, oamenii acestui popor ce şi-a lucrat pămîntul, şi-a trăit din propria sa muncă, fiind în secolii păstrătorul teritoriului naţional. România actuală, cu Dacia de odinioară, scrie Rebreanu, sint congruente nu numai în privinţa configuraţiei geografice, dar şi a configuraţiei etnografice româneşti. Ce argument de continuitate poate fi mai plauzibil decît existenţa acestui popor, pe aceleaşi locuri, după două mii de ani? Realitatea unui popor e mai vorbitoare decît orice zapis oarecare şi decît orice stelă funerară. Creatorii trebuie să se întoarcă necontenit către ţăranul român, fiind siguri că astfel vor produce opere universale preţioase şi vor servi, în acelaşi timp, destinul neamului. Căci literatură fără ţară nu există, cum nu există plantă fără pămînt. Rebreanu cere apoi ca, la rîndul ei, ţara nouă, pentru care ţăranul român a jertfit şi a singurat cel mai mult, să-i înlesnească şi lui soarta mai bună ce i se cuvine, printr-o educaţie care să-i asigure muncă rodnică şi trai omenesc, şi mai ales, poate mai presus de toate, dăruindu-i ceea ce rivneşte de veacuri fără încetare: lumină şi dreptate.

Nu sint mai puţin tulburătoare cuvintele poetului Lucian Blaga care spune că satul românesc în cursul multelor secole foarte mişcate a avut conştiinţa de a fi o lume pentru sine şi a avut acea tărie fără pereche de a boicota istoria, de a se ridica împotriva istoriei ce se făcea din partea străinilor în preajma noastră. Această forţă şi această mîndrie a satului ne-a salvat ca popor peste veacurile de nenoroc. Satul nu s-a lăsat ispitit şi atras în „istoria” făcută de alţii peste capul nostru, el s-a păstrat neatins pentru vremuri cînd va putea să devină temelie sigură a unei autentice istorii româneşti.

Sadoveanu scria că străbunii noştri au suferit, au luptat şi au murit, iar cîntecele bătrîneşti şi doinele au fost izvoare de viaţă şi de energie — şi de la aceste fermecate izvoare de apă vie cată să se adape toţi cei care cîntă şi se simt al acestui popor şi al acestui pămînt.

De altfel, întreaga operă a lui Mihail Sadoveanu stă mărturie a crezului său neclintit în istoria noastră, în valenţele extraordinare ale satului românesc. I-am mai putea lesne cita aici şi pe mulţi alţi mari condeieri al secolului nostru. Datoria noastră este să le urmăm exemplul. Uniunea Scriitorilor va trebui să organizeze mai bine, începînd din acest an, o serie de acţiuni menite să ducă la redescoperirea satului românesc. Revistele literare vor acorda o pondere mai mare poeziilor, schiţelor, reportajelor inspirate din universul oamenilor de la ţară. Avem scriitori foarte buni, avem condiţii să scriem cărţile mari ale acestui timp. Cunoşcînd mai bine problemele ce se ridică azi în faţa celor care în secolii au fost întotdeauna la temelie istoriei noastre, putem fi siguri că se vor ivi opere demne de măreţia lor. O mai complexă legătură cu viaţa, cu oamenii muncii, cerinţă cuprinsă şi în statutul Uniunii noastre, cerinţă cuprinsă şi în statutele Societăţii Scriitorilor Români, ce ne-a precedat cu zeci de ani înainte, o mai implicată şi vie participare în viaţa social-politică a ţării îşi va arăta roadele în pagini care sperăm să atingă vigoarea şi înălţimea paginilor predecesorilor noştri. Nu e însă nici un secret că şi alte literaturi şi-au redescoperit mari resurse în istoria şi mitologia popoarelor lor. Romanul american, romanul sovietic, romanul sudamerican, folosînd modalităţi diverse de exprimare au făcut gloria acestui secol al romanului. Mihail Sadoveanu, membru fondator al „Societăţii Scriitorilor Români”, înfiinţată în 2 septembrie 1909 (a condus ca preşedinte „Societatea Scriitorilor Români” între 1909—1911, 1917—1919, 1923—1924, şi după 23 August 1944 şi ca preşedinte de onoare, cum bine se ştie), şi ca scriitor ne oferă un exemplu măreţ de cuprindere a mitologiei şi istoriei de ieri şi de azi a României.

Sadoveanu s-a apropiat prin cronicari de istoria de odinioară a ţării, şi s-a apropiat printr-o cercetare neîntrepuţă de contemporanii săi, pămîntenii, în faţa cărora pînă la pămînt se închina. Dar să-i recitim aceste cuvinte: „Părintele nostru Dimitrie Cantemir vorbeşte într-o carte, scrisă acum două sute şi ceva de ani, despre Moldova de odinioară. Multe din cele de demult le ştiu prin el şi pentru asta îi sint recunoscător. Multe le-am înţeles privind numai în jurul meu, şi pentru asta mă închin codrilor şi apelor care au mai rămas şi pămîntenilor...”

Cred că este foarte clar pentru toată lumea că mărturisirile marilor noştri condeieri nu sint deloc întâmplătoare, ba mai mult, ele au chiar rezonanţa unor testamente. Ţăranii au fost prin secolii eroii noştri, regii noştri desculţi, de la curţile dorului, memoria vie a acestui pămînt...

INTR-UN inspirat portret dedicat principalei forţe revoluţionare care a fost în decursul veacurilor ţărănimea, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta cu un alt prilej rolul pe care l-a avut această clasă în asigurarea progresului economic şi social şi afirmarea de-sine-stătătoare a patriei. Ţărănimea a dus pe umerii ei greul bătaeliilor pentru păstrarea şi afirmarea fiinţei poporului român, pentru dezvoltarea naţiunii române, pentru transformarea revoluţionară a societăţii. Ea a păstrat în virtutea istoriei comoara limbii şi culturii naţionale, doinele, baladele, cîntecele de vitejie, înaltele virtuţi ale spiritului popular. Cînd ţara a fost pirjolită de vitregii, arsă de inimi străine, ea a făcut-o să renască din propria ei cenuşă. Ea a păstrat codul moral specific nouă, în care sint inscise cinstea şi omenia, dragostea, vitejia, eroismul. Ea a fost un zid ce l-a înfrînt pe Baiazid, şi pe alţi baiazizi, — ea a apărut cu propriul singe pămîntul cuprins între Dunăre şi Mare, între Dunăre şi Mureş, Olt, Prut, Crişuri, Siret, asigurînd integritatea riurilor noastre şi integritatea munţilor Carpaţi.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu a arătat nu odată cum ţărănimea română a luptat pentru înfăptuirea Unirii Principatelor, pentru cucerirea independenţei, pentru dreptul la existenţa noastră de-sine-stătătoare.

Prin trecerea pe calea socialismului, ţărănimea şi-a împlinit cele mai arzătoare aspiraţii — acelea de a fi stăpînă pe soarta sa, pe munca sa. Care sint astăzi problemele cardinale ale ţărănimii? Noi, scriitorii, trebuie să le cunoaştem mai bine, să cunoaştem capacitatea şi devotamentul cu care ţărănimea participă la făurirea propriului ei destin. Astăzi avem o literatură puternică. Avem, de asemenea, prin Uniunea Scriitorilor, toate posibilităţile organizatorice ca legătura scriitorilor cu ţara să fie şi mai plină de rezultate îmbucurătoare. Sintem siguri că ţăranii de azi sint o garanţie a înfăptuirii revoluţiei agrare ce va însemna un salt decisiv în dezvoltarea societăţii noastre socialiste. Fiii şi nepoţii ţăranilor de ieri şi de azi eticorec, împreună şi sub conducerea clasei muncitoare, responsabil, noile dimensiuni ale istoriei contemporane. Constructori de nave, constructori de mari combinate, constructori de oraşe, de conştiinţe — fiii satelor edifică în marele flux al istoriei o societate visată. Locuitorii satului de azi formează o temelie sigură a unei noi istorii. Şi dacă arborii au o dinamică reglată de cursul soarelui peste pămînt, inelele lor dînd pentru fiecare an măsura luminii, fiind adică o oglindă a luminii, a timpului, putem spune că oamenii pămîntului nostru, prin munca lor, prin eroismul lor cotidian, paşnic, prin viaţa lor sint o oglindă a acestui timp, o măsură a luminii zilelor pe care le trăim.

Scriitorii au datorla să zugrăvească viaţa de azi şi de ieri a părinţilor, a bunilor şi străbunilor lor, viaţa lor complexă, cu bucuriile şi greutăţile ei. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu ne cere opere care să nu înfrumuseţeze realitatea, prezentînd viaţa în culori trandafirii, fiindcă nu e nevoie de dulcegării artistice, dăunătoare spiritului şi combativităţii revoluţionare. Creaţia din patria noastră trebuie să fie originală, patriotică şi umanistă; în realizarea ei trebuie să se manifeste puternic personalitatea şi originalitatea fiecărui scriitor. „Singura sursă de inspiraţie trebuie să fie viaţa şi munca poporului nostru. Trebuie să se bea apă numai din izvorul cu apă vie ce izvorăşte din pămîntul ud de sudoarea şi singele înaintaşilor; numai acest izvor este dătător de viaţă şi inspiraţie.”

CRED că e de datoria noastră să răspundem acestor îndemnuri. Cred că e de datoria noastră să ne aplecăm cu toată dragostea, asemenea predecesorilor noştri, în faţa virtuţilor ţărănimii noastre. Dacă ne uităm prin ani vom observa că doar pămîntul dintre graniţele suflării româneşti a fost patria ţăranului român, viaţa lui; dacă ne uităm prin ani vom observa gestul atîtor soldaţi-ţărani veniţi de pe fronturi în care au fost tîrîţi de miini împărăteşti — şi sărutînd cînd au pus primul pas pe pămîntul României, sărutînd pămîntul României... Ei şi-au regăsit astfel viaţa, matca, zilele, viitorul. Şi încă ceva, foarte important: în lungul şi latul istoriei noastre, ţăranul şi soldatul român n-au sîrutat niciodată pămîntul altei ţări.

Ţăranii stau astăzi, ca şi ieri, la temelie pînii noastre; să avem încredere în misiunea lor de a ne da pîinea, de a pregăti toamnele bogate în roade ale pămîntului României socialiste. Să ne închinăm, asemenea lui Mihail Sadoveanu, apelor acestui pămînt, codrilor, pămîntenilor...

Dumitru Radu Popescu

TRAIAN BRĂDEAN: Victorie (Din expoziţia **Pacea — bunul cel mai de preţ al omenirii** deschisă la Muzeul de artă)

În ţarina cu veşnică rodire

Zamolxeeana vatră-ţi dă puteri !
Sonetul tău — menire şi grinar —
Îţi germinează rosturi noi şi har.

Nu rătăceşti pe viclenite mări.
Fin dăltuieşti poemul de iubire
În ţarina cu veşnică rodire !

Sint fericit să mi-o slăvesc cînd soare
De iunie îmi cîntă nentrerupt,
Potrivnicii nu sint ca să mă lupt,
Fertilizează seve milenare.

Iar cînd vulesc furtunile prin crîni
Şi viscolul ne fulgeră-n obraz
Înfrunt iernare aspră şi talaz,
Veghez aici, la Pont, cu harfa-n miini !

Aură

Crescut în şesul limpede, verziu
Cu glia arzătoare şi cu zarea,
Cu pasul colindai, întreagă, ţara ;
Da, nu e nici un plai să nu i-l ştiu !

Venise lingă mine, vie, marea
Şi munţii i-am inscris într-un suiş ;
O aripă de fulger s-a deschis
Să-mi stringă, convertită, depărtarea.

Şi-oriunde-n ţară mă gălesc acasă !
Privelişti sau oraşe-mi aparţin,
Eternă tinereţea mi-o păstrează !

Şi drumul ţării mi-l numesc destin,
În truda mea răbdarnică de faur
Răsună şi călciiul ei de aur.

Al. Jebeleanu

Activitatea noastră ideologică și politică, educativă trebuie să pornească permanent și să se bazeze pe ideile nobile ale socialismului științific, ale umanismului revoluționar. În centrul activității noastre politice, educative trebuie să stea dezvoltarea dragostei față de țară, față de popor, față de cauza socialismului, dezvoltarea patriotismului revoluționar. În același timp, să cultivăm în rindul oamenilor muncii spiritul de prietenie și conlucrare, în munca și lupta pentru noua orînduire socială, pentru o societate mai dreaptă și mai bună, pentru socialism și comunism, pentru pace și independență națională.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului)

Educația patriotică și perspectivele ei

ÎNTRU cei doi termeni al titlului nostru este o legătură firească, legătură consfințită prin cunoașterea trecutului nostru. Din vremurile cele mai vechi, călătorii care au străbătut ținuturile locuite de români au fost frapați pe de o parte de asemănarea limbii noastre cu cea latină, iar pe de alta, de mindria cu care oamenii își revendicau ascendența romană. Mindria era legitimă și constituia bogăția morală a poporului, biniuit de nevoi și de asprile vremurilor, atit de expresiv formulate de cronicar, prin însăși poziția neamului nostru, „în calea răutăților”. O veche tradiție ostășească, obîrșită încă de la marli regi daci unificatori, Burebista și Decebal, și consolidată prin „simbioza daco-romană”, de care a vorbit tovarășul Nicolae Ceaușescu, la recenta Plenară lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a garantat existența bimilenară a națiunii, armate numai și numai în scopuri defensive, pentru păstrarea patrimoniului obștesc. În fiecare generație, educația implică înainte de orice iubirea de patrie și necondiționata dăruire întru neatințarea și propășirea ei.

Nu este de mirare că primul document în limba noastră, din cele păstrate în mijlocul furtunilor istoriei, atestă grija de apărare împotriva primejiei unei noi agresiuni. Focuri pe dealuri dădeau „șfară-n țară” cînd ea se producea efectiv. Atunci tinerii și bărbaii valzi puneau mîna pe armă, iar bătrînii, femeile și copiii se retrăgeau în adîncurile codrului, „frate cu românul”, pînă ce buciunile vesteau sfîrșitul luptelor, retragerea invadatorilor și chemarea la reconstruirea căminelor pustite.

Poporul nostru, slavă însăși îndoitel sale obîrșii, a dăinuit prin tradiția sentimentului patriotic, prin educația dragostei de țară și de independență națională. Folclorul și literatura cronicărească atestă luminos aceste constante ale spiritua-lității noastre. „Cuvintele din bătrîni” n-au fost numai documentele pe care Hasdeu le descifra și le publica, ci mesajul de frăție dintre cele trei principate românești, despărțite și uneori învrăbîbite, din păcate, aparținînd însă unuia și aceluiași popor și aspirînd din totdeauna să se unească și să trăiască laolaltă în libertate și bună înțelegere.

Atit literatura orală, cit și cea scrisă, la lumina afectuoasă a ovațelor, a transmis rîndurilor neîntrerupte de oameni ale acestor meleaguri, cunoașterea trecutului glorios al înaintașilor și luptele necurmăte ale unui prezent încărcat de primejdii. De ținuturile transcarpatice li lega pe înaintașii noștri conștiința că au fost leagă-nul mării dacilor, apoi miezul noii întemeieri a civilizației romane și în fine plaiul de unde s-au pornit „descălecatu-rile”. Țării Românești și Moldovei. Tre-cătorile munților erau poteci familiare oamenilor de același neam, înfrățiți în pofida alcătuirilor vremelnice. Privirile unui neam integ, de pe amîndoi versan-ții munților erau îndreptate sora viitor, cu certitudinea unificării ineluctabile, dar condiționate de permanenta mobilizare morală.

Educația, în acele vremuri în mare par-te obscure, n-a beneficiat totdeauna, ca astăzi, în zilele noastre, de școală, de sco-șile de toate treptele. Ea se săvîrșea însă la căldura vieții de familie, prin graiul molcom și adine al părinților și al bun-icilor, care le povesteau conților încă din prunde, pe lingă frumoasele basme cu Feti Frumosi, cu Ilene Cosînzene și cu balauri, faptele glorioase de arme ale înaintașilor și proorile lor isprăvi în lupte necurmăte cu năvălitorii din tuspătru părțile cardinale.

Avem, într-adevăr, cum a precizat atit de frumos secretarul general al partidului, în aceeași imorejurare, „un trecut glorios care reprezintă cea mai prețioasă moste-nire a poporului nostru”. Lînit de pămînt, uneori prin aspre lezături sociale, dar lu-bindu-l și adăruindu-l cu pretul vieții, ne-amul nostru nu și-a preocupat singele pen-tru păstrarea și cultivarea lui. Cronicarul patriot, — ierte-ni-se tautologia, — Mi-ron Costin a spus într-un ceas de grea cumpănă :

„Să nu dăm locul, că pămîntul acesta este frămîntat cu singele moșilor și a stră-moșilor noștri”.

Aceasta a fost din toate vremurile de-viza întregului nostru popor, dar prima ei expresie scrisă o datorăm Letopisetu-lui lui Ion Neculce.

Cărturarii noștri, din primele ceasuri ale scriului românesc, s-au invrednicit să consemneze începuturile neamului nostru, numind cucerirea romană „întilul descălecat”, adică primul act fundațional dacă se poate spune, urmat apoi de cel de al doilea, al întemeierii Țării Romă-nești și a Moldovei, și sfîrșind cu luptele necurmăte pentru libertate și dreptate so-cială.

Numeroase manuscrise ale cronicilor care nu au avut norocul să vadă lumina tiparului, invederează interesul tuturor cunoscătorilor de slovă, de la micul in-vățăcel pînă la marele dregător, față de istoria patriei, în care au văzut suprema-țate de înțelepciune. Cronică lui Grigore Ureche începe cu aceste lămuritoare cu-vinte :

„Mulți scriitori s-au nevoit de au scris rîndul și povestea țărilor, dar au lăsat izvod pre urmă și bune și rele, să rămîie feciorilor și nepoților, să fie de învăță-tură, despre cele rele să se ferească și să se socotească, iar de pre cele bune să urmeze și să învețe și să se îndrepte-teze”.

Istoria națională, cu alte cuvinte, a fost din primul ceas înțeleasă ca adevărata școală a vieții. Nu de serbete tratate e-tice avea nevoie neamul nostru, ci de cu-noașterea aceluia trecut glorios, pildă ge-neratoare următoare și îndemn de a se a-răta vrednice de maril lor înaintași.

Nimeni n-a făcut un mai vibrant elo-giu cărtii decit același Miron Costin, meș-ter neîntrecut al condeiului, dar care știa să poarte și spada, pînă în ajunul tragi-cului și nemeritatului său sfîrșit.

În *Predoslovie către cititorii la De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor*, cronicarul și-a mărturisit sfiala de a purcede la cercetarea începu-turilor istorice, sfîrșind însă cu strigătul de bucurie al hotărîrii : „Biruit-au gin-dul”. Îndemnul i-a fost biciuit de simțul obligației morale de a spulbera neadevăr-urile acelor „basne” care încercau să arunce „ocara vecinică unui neam”.

Au trecut trei sute de ani de la acele rînduri, neamul nostru și-a cîștigat uni-tatea și independența, și-a cucerit recu-noașterea drepturilor sale imprescripti-bile asupra teritoriului din spațiul carpa-to-ponto-dunărean, și rostește astăzi cu-vîntul în marile adunări internaționale, luptînd pentru înțelegere, dezarmare nu-cleară și pace.

Educația patriotică rămîne însă steaua de orientare a tineretului, chemat să ducă la îndeplinire nolle idealuri sociale și tot-odată, datorită unei mai temelnice cu-noașteri a trecutului național, să răspun-dă victorios minciunelor propagande care încă stăruie să conteste poporului nostru continuitatea istorică și drepturile asupra leagă-nului civilizației sale. Nu ne îndoim o clipă în eficacitatea învățămîn-tului nostru istoric și în flacăra patriotis-mului care-l însuflețește.

Șerban Cioculescu

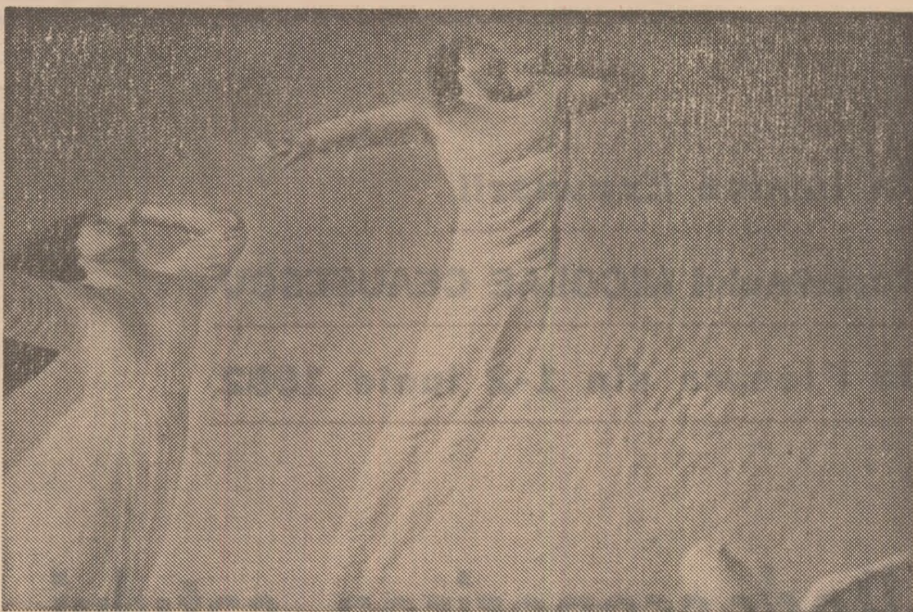
Unic țarm

Reîntorcerea la unicul țarm
E dorința pe care ziua o celebrează
Cu aripi de foc în bucuria reținei ;
Depărtările cernute prin arcadele norilor
Dispar cînd adierea pămîntului
Apare în profilul catargelor,
Acolo unde curcubeul visează în cămările cerului.

Lumina bate în pleoape de pretutîndeni
Și învinge îndărătnicul crez al gravitației.

Un cînt doînit și primăvara
Ancorează în arhipelagul inimii.

Traian Reu

SABIN BALĂȘA : Mesaj de pace
(Din expoziția Pacea — bunul cel mai de preț al omenirii — Muzeul de artă)

Un stil de gîndire teoretică revoluționară, creatoare

MATERIALISMUL dialectic și isto-ric este filosofia de nedepășit a epocii noastre — afirma J.P. Sar-tre, care nu a fost și nu s-a con-siderat marxist. De nedepășit nu în sensul în care își aprecia Hegel propriul său sis-tem filosofic — ca ultimul posibil și cel mai desăvîrșit, cuprinzînd în sine toate adevărurile lumii (și concluziile lor) din care omenirea va putea să-și potolească de-a pururi setea (și nevoia) de cunoaș-tere filosofică. Această afirmație trebuie înțeleasă astfel : filosofia materialismului dialectic și istoric nu poate fi negată și înlocuită cu altă filosofie deoarece :

— reprezintă expresia teoretică cea mai consecventă, clară, deschisă a intereselor și aspirațiilor clasei muncitoare, a întregii umanități care luptă pentru desființarea exploatarei și asupririi, pentru o societate a dreptății și omeniei ;

— este o concepție revoluționară, conștiința critică de sine a celor mai înainta-te forțe sociale ale omenirii contempo-rane ;

— este o filosofie căreia unitatea din-tre principiul materialist și cel dialectic îi conferă capacitate lăuntrică de a se opune oricăror tendințe reducționiste, de unilateralizare, absolutizare, a oricăror dogmatisme sclerozante și mortificante pentru gîndire. De aici rezultă că este prima și, pînă în prezent, singura filosofie mereu deschisă înnoirilor, receptivă și capabilă de dialog, în stare să-și asume responsabilitatea, uneori eroică, a auto-negării și autodepășirii unor teze ce nu mai corespund dezvoltării sociale, nollor realități economice, social-politice, cul-turale.

Un asemenea mod creator, revoluționar de a înțelege materialismul dialectic și istoric, forța sa cognitivă și practic-trans-formatoare este proprie partidului nostru, îndeosebi de cînd în fruntea lui se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, strălucit gînditor revoluționar, clarvăzător și mereu deschis noului. Încă înainte de a veni în fruntea partidului și a statului nostru s-a ridicat cu hotărîre împotriva unor teze greșite, a unor interpretări false, chiar dacă ele au fost formulate în documente oficiale ale partidului. A știut să facă apol din acest mod de gîndire un stil de muncă și viață al întregului partid. Expunerea la Plenară lărgită a C.C. al P.C.R. din 1-2 iunie reconfirmă prin noi dimensiuni forța critică-revoluționară, claritatea și densitatea ideatică, echilibrul și măsura judecăților de valoare, încrederea fermă în izbînda idealurilor nobile ale socialis-mului și comunismului, în ciuda tuturor dificultăților întîmpinate. Vor trece ani, decenii, va fi realizat pe deplin obiec-tivul strategic adoptat de Congresul al XII-lea al partidului — o societate socia-listă multilateral dezvoltată —, se va pași mai departe spre zidirea comunismului, dar acest document va rămîne oglinda unui timp istoric de mari tensiuni și cău-tări, reflexul de înaltă ținută teoretică a

stadiului actual al edificării socialismului în țara noastră — un studiu în care rea-lismul faptelor și proiectelor se îmbină cu visul romantic al lumii de mine.

Aș dori să subliniez tocmai această ca-racteristică de esență a stilului de gîndire ce și-a găsit în Expunerea menționată o nouă și superioară intruchipare — un stil de gîndire ce decurge din filosofia dialectică materialistă a partidului dar și din ethosul spiritual românesc — refuzul în-chistărilor și intoleranțelor dogmatice, echilibrul valorilor și judecata cumpănită a lucrurilor, viziunea totalizatoare și inte-gratoare asupra realității. Astfel, se sub-liniază din nou o trăsătură esențială a teoriei și practicii revoluționare în edifi-carea noli orînduirii : împletirea armoni-oasă, dialectică a adevărurilor și legiti-ților generale obiective cu realitățile istori-ce, politice, social-economice, culturale din fiecare țară, căci „aplicarea unor modele sau șabloane care nu țin seama de aceste realități pot provoca mari greutăți, punînd în pericol însăși dezvoltarea socialistă a țării” ; unitatea dintre creșterea forțelor de producție, perfecționarea relațiilor so-ciale și a formelor de organizare și con-ducere a societății, deci practica socială în general, și conștiința teoretică ce trebuie nu numai să consemneze aceste realități noi ci să le analizeze, să decanteze și să generalizeze nolle valori ale vieții spre a construi imagini teoretice mai bogate și a formula concluzii și direcții noi de gin-dire și activitate ; mindria patriotică, na-țională față de drumul parcurs, consțien-tizarea, în munca educativă, a marilor realizări obținute într-un timp relativ scurt ce atestă, pentru orice om de bună-credință, superioritatea socialismului ca singura orînduire ce deschide calea ome-nirii spre lichidarea inegalităților sociale și naționale, a întronării dreptății sociale și naționale (împotriva nihilistilor și a acelor cercuri anticomuniste care încearcă să acrediteze ideea că socialismul nu ar mai reprezenta singura alternativă viabilă la o societate întemeiată pe exploatare, asuprire), iar această atitudine se îmbină cu spiritul critic față de lipsurile și greu-tățile ce se manifestă în diferite sectoare de activitate, cu o conștiință critică fer-mă, intransigentă față de tot ceea ce frînează dezvoltarea progresivă a socie-tății, cu soluții creatoare față de toate pro-blemele ce se ivesc.

O mărturie semnificativă despre forța gîndirii teoretice a partidului nostru și a secretarului său general, a stilului său dia-lectic de gîndire întemeiat pe echilibrul valorilor, o constituie definirea clară a obiectivului strategic fundamental, în primul rînd a conceptului de societate so-cialistă multilateral dezvoltată care, în comparație cu ceea ce unii numesc socie-tate socialistă dezvoltată sau socialism real are meritul : a) de a cuprinde, teoretic și programatic, toate laturile vieții sociale, de a asigura o cuprindere și dezvoltare armonioasă a întregului sistem de civili-zație socialistă, fără neglijarea sau mini-malizarea unor laturi importante — baza materială, relațiile sociale, sfera organiză-rii și conducerii societății, dezvoltarea democrației, creșterea rolului științei și culturii, a activității educative, etc. ; b) de a respecta voința ailor popoare care doresc să treacă la socialism pe căi pro-prii, în concordanță cu diversitatea de condiții de la o țară la alta, fără a abso-lutiza experiența unei singure țări și a face din ea un model obligatoriu — sin-gurul real, viabil — pentru alte state.

În Expunerea la plenară, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat necesitatea elaborării unui amplu program de activi-tate teoretică, de gîndire revoluționară, care să cuprindă principalele probleme interne și internaționale de a căror solu-ționare depinde ritmul și eficiența muncii de construcție a noli societăți, de regîndire și reconstrucție a unui model uman superior, care să se ridice progresiv la cotele cele mai înalte ale comunismului.

Al. Tănase

Originalitate, patriotism, umanism

ORIGINALITATE, patriotism, umanism — iată concepte care, așezate la temelia unei politici culturale, nu pot decât să direcționeze fecund literatura, artel, construcția de valori spirituale din oricare sferă. Le-am aflat prezente și cu alte prilejuri, aceste concepte, în documentele de partid, le aflăm și acum, înmănușate programatic în triadă, în importanta Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu făcută la Plenara Comitetului Central din 1—2 iunie: „Creația literar-artistică din patria noastră, se arată în Expunere, trebuie să fie originală, patriotică și umanistă. Numai așa va răspunde cerințelor poporului și totodată va contribui la îmbogățirea culturii și artei universale. Nu imitația, nu uniformizarea, ci diversitatea, redarea specificului propriu al fiecărui popor înseamnă adevărata creație artistică și literară”.

Cele trei amintite condiționări ale actualului artistic stau în relație strinsă de complinire. Originalitatea sigur că dă curs înainte de toate afirmării de sine a unei individualități, dar ea este nu mai puțin și răsfățarea unor trăsături exponențiale. Reprezintă, în operele majore ale unei culturi, proiectarea măcar a uneia din laturile sufletului colectiv al națiunii și adună aspecte care definesc o comunitate umană în raport cu altele.

Din vocația aceasta exponențială a faptului artistic, a marilor creații în primul rind, patriotismul a crescut totdeauna ca o firească dimensiune. În chip necesar marile opere solidarizează pe indivizi în jurul acelor precepte și valori care sint expresii ale spiritualității naționale, configurează spații morale în care toți se regăsesc, mobilizează conștiințele către idealuri ce sint ale tuturor. Iar umanismul, în ceea ce ne privește, nu poate decât să fie consubstanțial acestei atitudini: toată tradiția înaintată a gândirii artistice românești trimite către programe care au situat omul și apărarea demnității lui în centrul inițiativelor creatoare. Nimic în literatura română nu vine din altă direcție, dacă este să avem în vedere, bineînțeles, orientările semnificative, acele curente și tendințe artistice ilustrate prin valori de prim ordin, prin opere al căror răsădit să se fi perpetuat în conștiința generațiilor.

IN TOATE secțiunile sale, Expunerea secretarului general al partidului cheamă către o abordare consecvent dialectică a realităților suprastructurii, de neînțeles altfel, aceste realități, decit în determinările lor cauzale, decit raportându-le neconștient la factorii generatori din sfera economicului, a socialului, a politicului. Judecarea necorelată a fenomenelor, desfacerea arbitrară din contextualități, simplificarea dezinvoltă și oprirea la aparențe împing fatal la explicații false ori la soluții ce nu duc nicăieri. Expunerea avertizează asupra rețelilor ur-

mări pe care le poate genera „nescocirea realităților, aplicarea unor modele sau șabloane care nu țin seama de aceste realități”, sensul îndemnului fiind către promovarea unei atitudini care să dea întâietate supunerii la obiect și adevărului la condițiile concrete.

Domeniile artisticului, ale creației literare, cu toată specificitatea obiectului lor, se integrează aceleași dinamici generale a vieții și dacă este să le determinăm spiritul propriu, structurile, sensurile înaintării, nu o vom putea face fără încadrare istorică și fără a ne raporta la tendințele mari sociale din epoca respectivă.

Să luăm de pildă o chestiune care se pune azi cu legitimitate insistență: aceea de a ne afirma cu mai multă vigoare în lume valorile artistice proprii, după stagii lungi de acumulare. Această afirmare dorită de toți și de mult îndreptățită prin fapte de creație indiscutabile se cade a fi văzută ca un aspect al procesului mai larg al afirmărilor românești, în consens cu tot ceea ce se întreprinde în oricare alt plan. Este limpede apoi, cum se arată și în documente, că nu ne vom putea impune doar prin adopțiuni, prin împrumut numai de forme ci racordind ceea ce este în chip esențial al nostru la circuitele europene și universale. Atingerea acestui țel presupune și stăruință în specific și deschidere la curentii primenitori. A privi numai în interior ar fi să eșuăm în localisme anacronice, azi, în era comunicărilor repezi și a interferențelor de tot felul, iar a sta numai cu ochii afară ar însemna să ne pierdem identitatea până la anulare. Cea mai fructuoasă poziție nu poate fi decit una: să explorăm fără timorare exteriorul bizuiri pe zăcămintele proprii, încrezători în eminența unor valori ce așteaptă să fie propulsate cu mai multă curentanță.

Intemeietorii culturii noastre moderne, și apoi clasicii, au procedat în același spirit armonizator. Dincolo de conservatorismul politic junimistilor au gândit sănătos în chestiunile culturii respingând importul pe teren nepregătit al formelor fără fond și considerind că drumul cel mai fecund este al creșterii firești, negrăbite, organice către structuri originale. Și trebuie arătat că priveau această afirmare a originalității noastre în perspectivă largă, adică și ei preocupați de posibilitățile, de șansele reale de a pătrunde în contextul european de spiritualitate. Încă în **Direcția nouă**, Titu Maiorescu socotea conexarea noastră, ca și a altor popoare, la civilizația europeană cit se poate de în firea lucrurilor, („neapărată” spunea el) dar problema era pe ce cale să ne afiliem: ca parteneri cu aceeași pondere sau în postură de vasali. Bineînțeles că Maiorescu este susținătorul celei dintii poziții pe care o vede însă realizabilă nu numai prin efort cultural dar ca efect al conjugării mai multor factori, dintre care în primul rind neatarnarea națională și economică. Sună surprinzător de actual

argumentarea în această direcție a conducătorului **Junimii**, căci iată cum formulează el la 1872: „a se uni în principii de cultură este soarta **neapărată** a fiecărui popor european. Intreoarea este numai dacă o poate face ca un soț asemenea, sau ca un rob supus; dacă o poate face scăpându-și și întărindu-și nealirarea națională sau plecându-se sub puterea străină. Și această întrebare se deslege numai prin energia vieții intelectuale și economice a poporului, prin bunăvoința și înțelegerea de a înțelege și de a-și asimila cultura în activitate potrivită”.

IN ULTIMA vreme se pune foarte des și în termeni mereu mai apăsați, chiar ultimativi citeodată, această problemă a pătrunderii literaturii noastre în circuitele universale, și de aceea unora poate să le apară ca o preocupare recentă, dacă nu în exclusivitate a momentului de acum. Dar nu este așa. Ea s-a pus și în vechiul trecut, în perioada marilor clasici, și pentru că am vorbit de Maiorescu să amintim că în 1882, decit exact în urmă cu un secol, el îi consacră studiul **Literatura română și străinătatea**, unde fixează principii și azi valabile.

Revenind la acel pasaj din Expunere unde se arată că „nu imitația, nu uniformizarea ci diversitatea, redarea specificului propriu al fiecărui popor înseamnă adevărata creație literară și artistică”, este cazul să subliniem că aceste condiționări sint în linia celei mai firești atitudini față de literatura națională, expuse în variate formulări dar aceleași în substanță de toți acela care au meditat responsabil la destinele culturii române și la șansele ei autentice de a-și difuza mesajul original și dincolo de spațiul autohton. Într-adevăr, cum altfel să ne facem auziți și luați în seamă decit numai venind cu ce este al nostru, decit surprinzând prin ceva nerostit încă de alții; de bună sea-

mă însă că acest al nostru trebuie să fie și valoros, ridicat la treapta estetică, înzestrat să emoționeze în planul înalt al artisticului. În fond amindouă elementele — specificitate și valoare estetică — alcătuiesc un tot, o însumare ce acționează în același sens al impunerii în lume a viziunii proprii și atitudinea cea mai potrivită este de a le promova înmănușate. În felul acesta vedea și Maiorescu în studiul de care aminteam adineauri, plin de sugestii preluabile, extrem de actual în tot spiritul său ca și în termeni. Fiindcă iată ce și cum scria el pornind de la ecourile, în afară ale unor trădări din literatura română a celui moment: „Ceea ce a trebuit să placă străinilor în poeziile lui Alecsandri, Bolintineanu, Eminescu și Șerbănescu și în poveștile lui Slavici, Negruzzi și Gane este, pe lângă măsura lor estetică, originalitatea lor națională. Toți autorii aceștia, părăsind oarba imitare a concepțiilor străine, s-au inspirat de viața proprie a poporului lor și ne-au înfățișat ceea ce este, ceea ce gindește și ceea ce simte românul în partea cea mai aleasă a firei lui etnice. Acest element original al materiei, îmbrăcat în forma estetică a artei universale, păstrind și în această formă ca o rămășiță din pământul său primitiv, a trebuit să incite pe tot omul luminat și să atragă simpatia lui luare-aminte asupra poporului nostru. Căci orice individualitate de popor își are valoarea ei absolută, și, îndată ce este exprimată în puternica formă a frumosului, întâmpină un răsădit de iubire în restul omenirii, ca o parte integrantă a ei”.

Conceptul de originalitate, astfel formulat în această veritabilă profesiune de credință a marelui critic patriot, s-a îmbogățit, în timp, cu numeroase alte elemente. Ele nu-l contrazic însă în esență. Cum ar fi spus Lovinescu, degetul lui de lumină arată și atunci ca și azi: acesta e drumul.

G. Dimisianu

Tinerii și tinerețea patriei

NICI azi, după atâția ani, n-aș putea să explic prea exact o vorbă, o expresie auzită adesea în copilărie, cind se-nîmpla ca mama vreunuia dintre prichindeii satului să-l ardă două după ceafă, pentru cine știe ce nechibzuință: Lasă, măi, că unde dă mama, crește! — îi zicea tatăl, drept mîngiere, miorlăitului. Nu sint adeptul educației cu urecheala, cu trimiterea la colț, pe coji de nucă, dar acest „unde dă mama, crește!”, izvorit din experiență și înțelepciune populară, m-a pus pe gânduri — și l-am desfcirat în sensul unei severități, și-al grijii permanente pentru formarea noilor generații, a urmașilor, în spiritul principiilor nobile de conviețuire, al dragostei de muncă și de țară. Poate că tocmai această severitate, în forme și cu nuanțe diferite, adevărate virstei, dar și etapelor de dezvoltare socială, ne-a ferit de discontinuități, de rupturi între generații, strădaniile moșilor și strămoșilor fiind preluate și duse mai departe, indiferent de vitregia condițiilor, idealurile de unitate, independență și suveranitate aflindu-și militanții vrednici a le îndeplini.

Epoca socialistă — și, dacă nu-mi găsesc nici un merit în această observație, aș dori, totuși, ca ea să fie reținută — a dat, a asigurat demnitatea virstei tinere. Dragi tineri, și mai puțin tineri, din decență — nu întrebați ciți dintre părinții și bunicii voștri au intrat în tinerețe slugărind la un stăpin sau altul și în ce condiții. Nu se cuvine a mai stăruia vechi umilințe, impuse de nedrepte orînduiri. Demnitatea virstei tinere este una dintre cele mai de seamă victorii dobîndite de comuniști, de întregul popor. Grija pentru sănătatea tinerelor generații, pentru instruirea în multiple forme de învățămînt, de toate gradele, repartizarea în producție — grija aceasta este, de fapt, consfințită de legile statului. Putem fi mîndri: tineretul a răspuns acestei griji a partidului și statului nostru prin muncă, prin realizări fără precedent pe aceste meleaguri; stau măturie toate șantierele fără din ultimii treizeci și cinci de ani, de la Bumbești-Livezeni la Canalul Dunăre-Marea Neagră — unde lucrările se apropie de etapa finală —, toate obiectivele industrial-e-

conomice, ori de interes social, tot ce s-a construit, căci — afirmația este de necontestat — nu a existat un singur loc de muncă în care să nu se fi simțit energia tină, cutezătoare. Cred că sintem, în continuare, datorii față de cei tineri, datorii în primul rind cu severitate părintească, ajutându-i să-și afle locul potrivit în societate; indiferența, ori nedreptatea pot deturna, pentru o vreme, energiile tinere de la învățătură și muncă, de la pregătirea pentru o viață demnă, în direcții periferice, mlăștinoase, uneori primejdioase (presa, radio-televiziunea, sedițele publice ne-au adus la cunoștință exemple de rătăcirii și rătăciți). Subliniind din nou importanța pe care trebuie s-o acordăm tinerei generații, în spiritul idealurilor nobile de învățătură și muncă, spre a continua la un nivel calitativ superior realizările înaintașilor, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, atrăgea atenția, la recenta plenară lărgită a C.C. al P.C.R., asupra necesității de a da riposta cuvenită, prin mijloace educaționale, politice și ideologice, încercării unor cercei reacționare, credincioase politici de asuprire și dominație, de a influența și învrăjbi tineretul mai puțin experimentat.

Copilăria noastră, a tuturor generațiilor, de fapt, a fost fermecată de basmul cu „tinerețea fără bătrînețe și viața fără de moarte”. Intrind în tinerețe, deschizînd ochii la lume, trecînd de la basmul la realitate, am înțeles că tinerețea nu ține la nesfîrșit — și-am văzut, am văzut și ne-am cutremurat, am văzut că se moare. Da, ne-am dorit, cine nu și-ar dori, o tinerețe veșnică — și nemurirea? ! Din împrejurările vieții, de la înaintași, am aflat că se poate menține tinerețea spirituală pînă la adînci bătrînețe. Și tot așa, am mai aflat că și nemurirea e posibilă, însă nu într-o viață de dincolo, de apoi, ci prin faptele noastre săvîrșite aici pe pămînt, faptele bune, în folosul tuturor, al generațiilor ce vor veni. Putem accepta liniștiți, și fără vreun efort, ideea că și nemurirea depinde de noi. Mai greu, de fapt, extrem de greu, este cu faptele în stare să ne asigure viața veșnică, nemurirea. Ele trebuie să aibă ecou prelungit în timp — și să intereseze milioane de oameni, de urmași. Nu numai

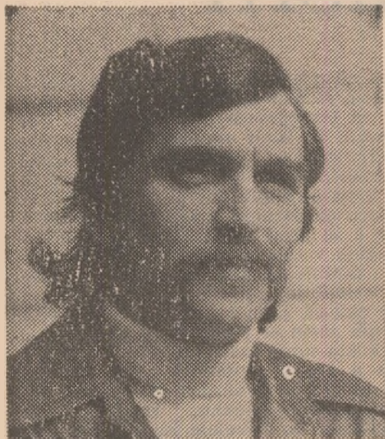
MIHAI RUSU: Imn
(Din expoziția Pacea — bunul cel mai de preț al omenirii — Muzeul de artă)

savanții, scriitorii, marii descoperitori, marii inventatori sint beneficiarii dreptului de a exista prin operă și după dispariția fizică — ci toți cei ce s-au străduit și-au reușit să mijlocească civilizația și progresul, să ducă lucrurile mai departe, în folosul semenilor, să facă un bine colectivității, să aline o suferință. Țara aceasta are statul, multe statul, spre cinstea noastră, prin care se păstrează memoria omului muncitor de rind, ce a luptat pentru țară. Eu știu nume de oameni ce au trăit în urmă cu o sută și mai bine de ani, nume ce s-au transmis din generație în generație, din respect pentru un bine făcut obște. Știu finții, în locuri de popas, cu apă strălîmpede, ce poartă numele celor ce le-au săpat, tot așa în urmă cu o sută de ani, spre alinarea trecătorilor. Greșim oare prea tare afirmînd că astfel se asigură nemurirea? Oricum, altă cale nu știm. Și îmi pare că cei mai mulți dintre înaintași și-au pregătit nemurirea la o virstă încă tină sau în puterea virstei.

Cu toată admirația pentru basm, acum, cînd realitatea ni se impune, iar noi ne dăruim toate forțele spre a schimba în bine realitatea — aș zice că nu ne dorim tinerețe fără bătrînețe; e trist cînd tinerețea nu ajunge la bătrînețe; mai înțelept ar fi, cu forțe tinere, studiînd, cercetînd, să descoperim remediul multor boli ce mai seceră vieți tinere; tinerețea să fie cu bătrînețe, cu o bătrînețe îndelungată, lucidă, cu spirit tinăr. Nu intenționez a găsi merite cu orice preț generațiilor tinere pe care le-am cunoscut, dar nici nu pot trece cu vederea un fapt de

necontestat: media de virstă în țara noastră a crescut pînă pe la vreo 70 de ani. Nu a trecut prea mult timp de cînd media aceasta era pe la 45—50. Iată, azi ni se pare un nonsens — cum așa, bătrîn la 45 de ani? ! După cum se știe, la creșterea mediei de virstă contribuie mulți factori, printre care asistența medicală, obiectivele de interes social, confortul locuințelor, relațiile la locul de muncă (dar și munca, practicarea unei meserii, strict fiind că lincezeala scurtează viața). Dacă media de virstă a crescut la 70 de ani este și meritul tineretului, și al tuturor celor ce au fost tineri constructori, ce mult s-au străduit și se străduiesc a întineri o țară și a menține tinerețea unui popor. Dacă a învins entuziasmul, și nu văicămala, dacă nu puține posibile înfrîngerii au fost transformate, prin muncă îndirjită, în victorii, dacă s-a cimentat unitatea, excluzînd discordia, învrăjbirea, dacă avem azi un tineret minunat, pătruns de spirit revoluționar, cum aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu la aniversarea a 60 de ani de la crearea U.T.C. — înseamnă că sinceritatea comunistă, exigența, grija părintească și-au atins țelul: tineretul a reprezentat și reprezintă o garanție a edificării societății socialiste și comuniste. Iar — dacă tot ne stăruie în minte tinerețea fără bătrînețe și viața fără de moarte — atunci, să admitem că se poate înfăptui tocmai prin continuitate, prin transmiterea ștafetelor de la o generație la alta, încît tinăr și veșnic să fie acest popor.

Nicolae Țic

Darie NOVĂCEANU

Ochiul de graur și aripa

Trei zile au rămas în cer,
deasupra satului,
ancorați de lumina zilei
ca niște bărci negre, urcînd
și coborînd, perfect aliniate.

Nenorocire, își spuneau sătenii,
Oricum, nu-i semn bun.
Mai ales țipătul. Poate
vor să ne spună ceva.
Dar ce să-ți spună un ochi și-o aripă?

Parcă-s legați cu sfoară
pentru că stau în același loc
și țipă, mereu în aceeași
direcție, privind peste
pădurile încărcate cu flori.

După trei zile nu i-a mai văzut
și nu i-a mai visat nimeni.
A patra zi am deschis stupii
și n-am mai găsit înăuntru
decît regina și trintorii.

Capodopere

Ar fi putut să scrie Iliada.
O rețea de fluvii grecești
curgea prin vinele lui
și toate erau pline cu cîntec.

Ar fi putut să scrie Divina.
Era singurul care mai păstra
în amintire galopul etrusc
peste cîmpiile toscane.

Ar fi putut să scrie Faust.
Pururi verde, pomul cunoașterii
dădea fructe de aur
în grădina îndoielilor lui.

N-a scris nimic. A învățat
să tragă la țintă.
A devenit general
și are pe conștiință un milion de morți.

Cît timp...

Colige, virgo, rosas...
(AUSONIU)

Cît timp zadarnic timpul, cu riuri și cu
flori,
cu arbori și cu păsări, cu ceruri și izvoare,
va încerca să-ți stingă plete și culoare,
și trup și glas și umeri și ochi, nepăsători

pașii ți-i du, fii vreme tu însăși și-ndurare
nu aștepta, căci timpul rivnitele-ți
splendori
viclean va să le prindă sub multele-i
ninsori
și n-ai, atunci, pe nici un drum scăpare.

Te bucură de tine, deschide-ți din tulpină
rodul pînă ce creanga foșnetul nu și-l
pierde,
căci, fără margini, ceasul cîndva tot va să
vină

și-n cercul lui nu-ncape, închis, nici o
tăgadă :
pios, chiar dacă timpul înfășoară-n verde
ruinele, el știe că zidul stă să cadă.

Poveste cu lună

N-am avut niciodată mai multă lună
ca în anul acela.
Tone de lumină au curs peste arbori
înnoptînd în dulceața fructelor
și peste uriașa tîpsie de-argint a cîmpiei
florile-și spărgeau cupele
umplute cu imense cantități de lună.
S-au iubit cu disperare iepurii
pisicile și broaștele țestoase. Marea
a trimis către țărmuri valuri
din ce în ce mai mari și corăbiile
au plutit mereu cu mulți metri
mai aproape de cer. Munții, pînă și munții
și-au văzut pădurile și cerbii
numai din argint
iar riurile nu mai știau încotro se duc
sub atîta lumină.
Toate cuvintele noastre erau din argint
și-am visat frumos întregul an
reușind pentru prima dată să trecem
nestîngerii dintr-un vis într-altul.
Am umblat năuci de-atîta lună,
mereu pe-acoperișurile lumii.
A fost anul cel mai frumos
din viața noastră,
chiar și acum mai stringem în brațe
fantasmele acelea de lună și de vis.

Desen de Vasile Grigore

Înlănțuit din dragoste

Te-așteptam. Iată nisipul
în clepsidră, jumătate.
Ce s-a dus îl port pe chipul
meu. Știam că nu se poate

Să nu vii. Știam că-n sînge
dorul crește și dă rană
și nu-i altă buruiiană
ca să-l scoți. Chiar dacă-ai plînge

lacrima nu-l dă afară,
doar îl udă ca să-l vadă
florile în primăvară
răsărite din zăpadă.

Ce-am pierdut ? Totul se pierde
uneori, dar în zadar e
dacă nu-i și așteptare
unde-i totul numai verde.

Ia și bea : găleata-i goală,
numai pe deasupra-i udă.
Poți să strigi : într-o vocală
ferecat, n-o să te-audă

Întoarcerea gladiatorului

Noctem, insomnem ducere
(VERGILIU)

Se-ntoarce după două mii de ani în arenă
cu plesa și tridentu-n mină
și-și caută ultimul adversar, caută
scîlipirea albă a cuțitului
și pupilele acelea mărite în care se legăna
îndepărtată și singură și verde corabia
cîmpiei din Arcadia
unde-mpărțise cu el, aromitoare și puțină
piinea copilăriei.
Și nu-i.

Nici mulțimea, nici fiarele, nici trompetele.
Nici agonoteții să-l judece.

Numai hohotul de piatră
spartă de săbiile ierbii al amfiteatrului
și-un arbore cu frunză roșie pe locul
unde l-a ucis.

Nimeni.
Între el și lună cîntecul aceleiași
privighetori
și insomnia lui de două mii de ani,
suportabilă abia acum cînd își deschide
singur

trei fluvii din inimă,
pe cînd, undeva, în afara timpului,
înveșmîntat în purpură
cu potirul la buze
împăratul duce degetu-n jos.

Dublul adevărului

Îmi stai în față plin numai de tine
și-ți văd limfa clătîindu-se
la nivelul pupilelor, pînă sus,
ca-ntr-un pahar de om singuratic.

Îți văd mîinile și-ți cercetez
degetele care-au desenat un viitor
niciodată ajuns, dar calculat
pînă la foșnetul frunzelor.

N-am știut niciodată cine ești,
nici dacă ești, nici dacă poți să fii.
Și-abia acum înțeleg : nu erai adevărul,
erai numai dublul lui. Umbră fără corp.

nimenea. Și niciodată.
Clopotul de-l tragi, i-aiurea :
fără margini e pădurea,
clopotu-i făcut din vată.

Poți să pleci din nou : cărarea
e lucrată cu compasul,
își arată depărtarea
și-ți aduce-napoi pasul.

Numai dacă zbori. Și încă
nici așa. Nimeni nu scapă.
Ce vezi sus nu-i cer : e apă.
ce vezi jos nu-s nori : e stîncă.

Toate mi se supun mie.
Tot ce vezi îmi aparține.
Poți să scrii : iată hirtie,
Dar cuvintele-s la mine.

Trebuia să vezi și cum e
cînd totu-i iubire numa.
Sîntem numai noi pe lume,
lumea-i fără noi de-acuma.

Mituri eminesciene

Ilustrație pentru versurile lui Eminescu de Livia Macovei

Ai fi trăit în veci de veci
Și rinduri de vieți,
Cu ale tale brațe reci
Înmărmurai mareț

Un chip de-a pururi adorat,
Cum nu mai au părechi
Acele zine ce străbat
Din timpurile vechi.

IBRĂILEANU a acordat o atenție specială acestor strofe, argumentând cu căldură transcrierea lor în forma de mai sus (aceeași pe care o adoptase și Caragiale în articolul *Ironie*), pentru ca sensul adevărat al textului să fie ferit de orice întunecare: „Înmărmurai” înseamnă „faceai din marmură”, „sculptai”. [...] Eminescu spune că, dacă ea l-ar fi iubit, ea ar fi trăit în versurile lui cit vor trăi și ele, adică până la amuțirea limbii române, că ea ar fi stăruit în admirația omenirii ca și statuile antice, așa de perfecte încât azi nu mai au „părechi”. Cu un prilej diferit, criticul atrăgea atenția asupra altor locuri din Eminescu (*Inger și demon*, *Geniu pustiu*) „unde el întrebunțează verbul a înmărmuri sau marmuri ca verb tranzitiv într-un înțeles special, aproape de înțelesul primitiv”, accepțiunea termenului fiind „a eterniza, cum se eternizează în marmură, a ridica o statuie, păreche zinelor vechi”²).

De la aceleași versuri din *Pe lingă plopii fără soț* va porni Vladimir Streinu în încercarea lui de a explica marea frecvență a imaginilor marmoreene în poezia lui Eminescu: „vina ce se formulează (pe tonul lui Hyperion, când acesta resimte incompatibilitatea dintre sfera lui și a Cătălinei) împotriva femeii, care n-a presimțit nimic, este aceea de a nu fi știut că, nerefuzându-și iubirea, ar fi aprins o nouă stea, steaua geniului, de a nu fi știut deci să trăiască în eternitate, în monumentul operei, pe care l-a zădărnicit; căci numai în visul lui de artă ea ar fi „înmărmurit mareț”, cu aceleași „brațe reci” pe care mereu i le-a întrevăzut și simțit, nu pentru că feroarea lui se îndrepta către imaginea exsangvă a unui prototip, dar fiindcă a privit-o întotdeauna, în viziunea lui de lirism, ca statuie, sub specie artis”³). Interpretarea e convergentă cu aceea a lui Ibrăileanu și — în anume limite — convingătoare, dar prezintă totuși neajunsul de a spune numai o jumătate de adevăr. Vladimir Streinu identifică în opera lui Eminescu exclusiv gestul „înmărmuririi” și îl ignorează pe al „dezarmuririi”, îl recunoaște — fără a-l numi — pe Manole, dar îl pierde din vedere pe Pygmalion. Or, numai din perspectiva ambelor mituri, în coexistență și întrepătrundere lor, poate rezulta o viziune cuprinzătoare. În chiar textul de la care am plecat se poate observa o mișcare alternativă. Poetul e, pe rind, Pygmalion și Manole, el vrea, ca în *Apari să dai lumină*⁴) să încălzească marmura, să coboare statuia indiferentă de pe soclu, dar, în eventualitatea reușitei, tot el ar efectua fără întârziere gestul contrar, înălțând femeia pe un nou pedestal. Iubirea apare astfel ca un scurt interludiu („o oră și să mor”), separând timpul lui Pygmalion de acela al lui Manole. Să mai băgăm de seamă că „ochiul senin”, din care ar fi putut

izvorî lumina eternității, este — ca mai totdeauna la Eminescu — un ochi statuar, iar „brațele reci” aparțin deopotrivă statuii ce trebuia însuflețită și celei care, după trăirea clipei pasionale, ar fi fost urcată la rindul ei pe soclu.

Lucrurile dobîndesc o nouă fizionomie dacă atragem în discuție *Luceafărul* și poemele înrudite cu el prin geneză și structură mitică (*Călin — file din poveste*, *Miron și frumoasa fără corp*). De fiecare dată, în cuprinsul acestora, cei învâpăiați de iubire se află despărțiți printr-o prăpastie de ținta năzuinței lor, iar eventuala abolire a distanței ar presupune o mișcare ascendentă sau descendentă, o „înmărmurire” sau „dezarmurire”. În *Miron și frumoasa fără corp*, încercarea de a da trup fantasmelor evocă indeapropo, dar într-un registru al eșecului, tentativa lui Pygmalion de a însufleți simulacrul Afroditei:

La picioarele-i s-aruncă,
Lingă el să vie-o roagă,
Ea s-așează dulce, pruncă,
Lingă el în mindră șagă,
Rumenește și s-aprinde,
Pe cînd ochii lui o sorb,
Dar nimic în braț nu prinde —
Căci frumoasa-i fără corp.

În *Călin — file din poveste*, rolurile se inversează: în postura lui Pygmalion se află acum fata de împărat, care va izbuti — caz de excepție — în acțiunea ei dezarmuritoare, atrăgînd „umbra fără de noroc” a zburătorului în orizontul pasiunilor umane.

De o sporită complexitate e, sub aspectul ce ne preocupă, țesătura de raporturi a *Luceafărului*. În chemările litanice ale Cătălinei, statuia zeului sideral este călătorită să-și părească soclul. Iar cînd ruga pare a se împlini, înfățișarea celui mult rîvnit are, firesc, trăsături statuare:

Din negru giulgi se desfășor
Marmoreele brațe,
El vine trist și gînditor
Și palid e la față.

Sensului descendent al chemărilor Cătălinei i se opune o dispoziție simetrică, tendința lui Hyperion fiind aceea de a-și „înmărmuri” obiectul aspirației, ridicîndu-l în lumea lui de esențe nepieritoare:

O, vin', în părul tău bălai
S-anin cununi de stele,
Pe-a mele ceruri să răsai
Mai mindră decît ele.

Mai tirziu, tot Hyperion va fi acela care îi va cere demiurgului propria lui dezarmurire. Pasajul corespunzător din *Fata în grădina de aur* păstrează, în concretizarea materială a formulării, o deschisă aluzie la natura „marmoree” a geniului:

Ascultă-mi ruga tu, Eternul, Bunul,
Și sfarmă-n așchii vecinicia mea!

Și în alte locuri ale operei imaginile statuare sînt investite cu funcția de embleme ale abstragerii și răcelii geniale: „Adesea, cînd mă sui pe o piatră-naltă, îmi pare că în creții mantalei, aruncate pe umeri, am încremenit și am devenit o statuă de bronz pe lingă care trece o lume ce știe că acest bronz nu are nici o simțire comună cu ea... Lasă-mă-n mindria și răceala mea [...] De ce vrei tu să mă cobor de pe pedestal și să mă amestec cu mulțimea? Eu mă uit în sus, asemenea statuei lui Apoll... fii steaua cea din cer, rece și luminoasă! și atunci ochii mei s-or uita vecinic la tine!” (*Ieronim către Cezara*). Revelarea geniului în act e asimilată cu o coborîre de pe soclu, moartea lui — cu o reintegrare a esenței, și două strofe ale odei către Napoleon inscriu lapidar dezarmurirea și înmărmurirea ca momente inseparabile ale unei singure drame:

Al murit tu? Lumea și astăzi n-o crede —
Înfășurat în mant-ai coborît pedestalul
Ș-amestecat în popor l-au mișcat
cu putere
Ochii-ți imobili.
Apoi sătul de icoana-ți, de tine singur,
Te-ai reurcat pe scări de marmură albă,
Al resuit pedestalul și iarăși imobil
Stai pîntre secolii.

De aici, cum se știe, prin filtrări succesive s-a născut *Oda (în metru antic)*, ale cărei puncte nodale au păstrat o dispoziție identică. Marmura se încălzește și prinde viață sub puterea mistuitoare a iubirii, dar năzuința ultimă este regăsirea chietudinii, adică — în speță — reîmpietirea:

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sin, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă!

S-ar putea spune, după toate acestea, că Pygmalion și Manole numesc două mîturi abconce ale poeziei lui Eminescu, două atitudini patetice fundamentale. Dar, cu superioară îndreptățire, se poate afirma că avem de-a face cu un *mit geminat*, a cărui pulsație „în sine însuși” este una din evidențele cele mai tulburătoare ale universului poetic eminescian.

Șt. Cazimir

Istoria Istoriei

V

23. Știți cite fotografii ale lui Eminescu se găsesc în această carte plină de fotografii?

24. În capitolul „Poetul național”, pot fi văzute cinci, printre ele una tragică, din vremea bolii și a pribegiei, înfățișîndu-l cu un fluier la gură și într-un veșmînt de cerșetor, dar pe Avram Iancu.

25. Iar Eminescu, de cite ori apare, în capitolul ce-i este închinat? O singură dată, ca un fulger pe cer.

26. Toți marii scriitori, cei din a doua jumătate a secolului trecut mai ales, ne sînt înfățișați în cit mai multe chipuri. Vasile Alecsandri în nu mai puțin de nouă fotografii, de la tinerețe pînă la bătrînețe. În prima, apare alături de tatăl și fratele său, în alta, făcută la Constanținopol, alături — cum era de așteptat — de Ion Ghica. Apoi în altele, pînă ce privirea începe să i se adumbrească, pînă la aceea cu joben, în care este evident un om bătrîn, pentru a deveni și mai bătrîn, ca în ultima, la Mehadia, urmată de masca mortuară.

Alexandru Odobescu apare întîia oară cu o armă de vînătoare — neașteptată metamorfoză a tunului cu care tatăl său voise să tragă în răsculații de la 1848 — avîndu-l alături pe C. Cornescu, cel căruia i se adresează în *Pseudokinegeticos*, care în această poză pare un puști ce face pe apașul, cu cuțitul de vînătoare la briu, pe minerul căruia ține mina.

Un desen și trei fotografii, toate mai din tinerețe, ne prezintă un Hasdeu care ar putea fi Ibrăileanu, Vasile Conta, Petre Ispirescu, și mai puțin el însuși, așa cum îl știm la bătrînețe, mult mai bărbos și foarte impunător.

Titu Maiorescu apare și el în patru fotografii, cu corpul tot mai voluminos și barba pe cale de a deveni celebrul barbișon.

Și pe Ion Creangă îl putem vedea de la tinerețe, cînd era un diacon subțirel, pînă la bătrînețe, sub cinci chipuri felurite, două fiind portrete în ulei, care mai curînd ar fi fost de așteptat la ceilalți, oameni mult mai umblați prin lume și oameni de lume.

Caragiale lungește oia a avea, într-o mai puțin cunoscută tinerețe, un cap umbrît de o fină melancolie și amar, mult deosebit de cel — balcanizat, muntenizat, bucureștenizat — cu pălăria pe sprînceană. Amar este capul lui și la bătrînețe, în fotografia de la Berlin, cu toată intenția de bufonerie, datorată costumului arnăuțesc. Cu Mateiu s-a fotografiat — un mototol ce nu prevestește că va fi dat în paște — ținîndu-l în brațe, într-o rochiță foarte plisată.

27. În această avalanșă de fotografii, care e a întregului volum, căreia i se adaugă cele mai neașteptate și chiar bizare ilustrații — printre ele un balon — cu justificarea că au apărut în revistele vremii, ca și facsimile de manuscrise sau coperti de epocă, de cite ori poate fi văzut Eminescu? O singură dată, într-o fotografie din vremea studenției, reproducă — regește — pe o pagină întreagă, cu mențiunea că e inedită și neretușată.

28. În acea fotografie inedită și neretușată, publicată abia în 1941, Eminescu apare așa cum și l-au imaginat generații de cititori, vrăjiți iremediabil de versurile lui.

În acea fotografie inedită și neretușată, Eminescu apare ca plămuit de cineva care ar fi vrut să înfățișeze privirilor noastre noblețea figurii umane și expresia ei într-un ev romantic.

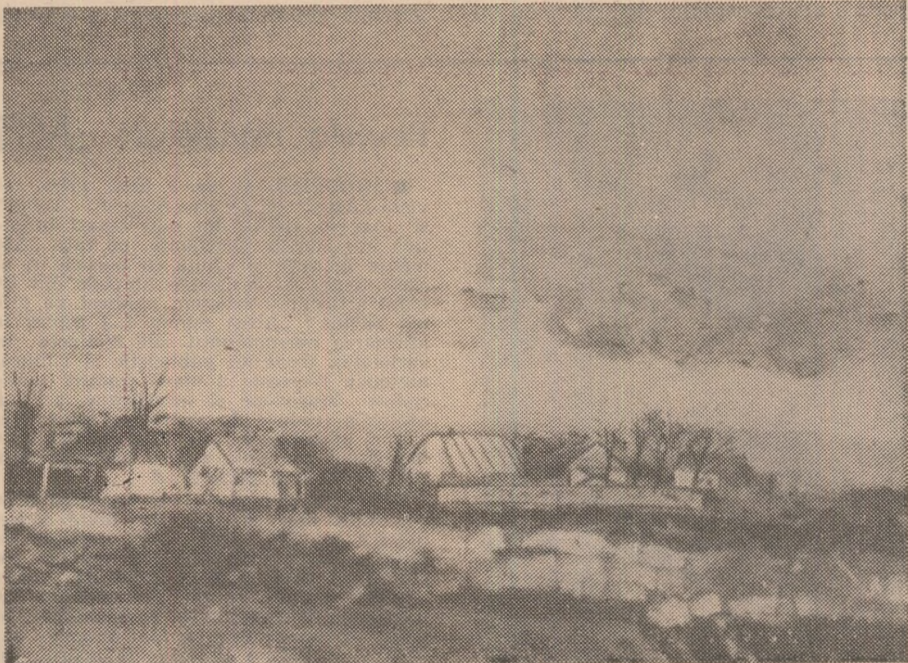
În acea fotografie inedită și neretușată, tipărită pe o pagină întreagă, Eminescu are fruntea înaltă și marmoreeană, pîrînd cel mai fericit model pentru fruntea unui geniu, iar întreaga lui figură, foarte omenească și bine individualizată, o frumusețe de zeu.

În acea fotografie inedită și neretușată, ochii mei s-au spălat, ca în apa celui mai pur izvor, de toate celelalte triste înfățișări ale poetului, ca și de tristețele înfățișări ale lumii.

29. Îmi îngădui să cred că prin publicarea acestel singure fotografii, Călinescu însuși — el, pasionatul iconograf — a urmărit să șteargă din mîntea noastră toate celelalte imagini ale poetului și să ne spună odată pentru totdeauna: — Eminescu acesta este!

30. Aceiași lucru a vrut să ni-l spună sculptorul Anghel, și am avut norocul că ni l-a spus.

Geo Bogza

SORIN ILFOVEANU: Cimpul (Din expoziția *Țărănimea în lupta revoluționară pentru progresele sociale și edificarea socializmului în România* — Sala Dalles)

Condiția artei

SIMONA VASILIU CHINTILĂ : Compoziție
(Din expoziția Țărâniea în lupta revoluționară pentru progresul social și edificarea socialismului în România - Sala Dalles)

PRIVITĂ diacronic, în istoricitatea ei recuperată sau doar intuită, problema funcțiilor complexe ce revin artei într-o societate este fără îndoială una din cele mai importante și contradictorii. Cu atât mai mult în epoca modernă, în ultimele decenii cu accentuată acuitate, punerea ei în discuție și soluțiile propuse, diverse în formulare dar tinzând către un relativ consens în esență, ocupă un loc preponderent la nivelul tuturor straturilor ce compun totalitatea civilizației, a culturii în special. Obiectiv, prin dialectica proceselor istorice, această nouă situație își are explicațiile sale concrete, iar analiza factorilor implicați, operată cu luciditate în raport de context, poate furniza prognoze și premise teoretice cu indiscutabile consecințe în planul acțiunii socio-culturale. Unul din cele mai interesante și mai implicate aspecte ale problemei funcțiilor artei este, fără îndoială, cel al rolului educativ, formativ, modelator, termeni relativ apropiați și a căror utilizare ține de contextul discuției sau de acoperirea acordată într-o situație anume. În esență, însă, importanța și acuitatea problemei rămân aceleași, pentru că de aici apar și decurg consecințe cu efect determinant asupra conștiinței colective, asupra unei culturi și a societății în totalitatea ei.

Firește, soluțiile și acțiunile concrete propuse într-un anumit moment și într-o societate dată au ca suport o sumă de generalități valabile în esența lor teoretică și practică, nu fără nuanțe determinate de o serie de factori obiectivi. Dar șansa reușitei unei acțiuni complexe, operând cu un material sensibil la vibrațiile de conținut și formă — omul — depinde de găsirea și rezolvarea întrebărilor generate de un spațiu și un timp anume. De aici dialogul dintre principiile generale și formulele particulare, dintre idealul urmărit și rezolvările concrete, istoric determinate, în fond un dualism dialectic în consonanță cu toate fenomenele sociale. Permanenta referire la actualitate, la suma proceselor ce caracterizează o civilizație într-o etapă dată, devine în acest fel un imperativ, chiar dacă elementele perene ale conceptului de artă, valorile

ce străbat timpul și succesiunea structurilor sociale prin calitatea lor umanistă, își mențin sensul de condiție necesară.

IATĂ de ce ideile, orientările și prognozele conținute în **Expunerea** prezentată de secretarul general al Partidului la recenta plenară largită a Comitetului Central al P.C.R. trebuie abordate ca punctul de focalizare al celor mai actuale și stringente probleme legate de rolul și funcțiile artei, cu precădere cele ce privesc aspectele educative. Căci, prin axioma ideologiei proprii societății noastre socialiste, modelul omului complet, de tip nou prin raportare la o definiție devenită prea îngustă pentru epoca noastră, reprezintă principala preocupare și scopul superior al acțiunii concrete întreprinse în perspectiva edificării unei structuri calitativ noi. Or, în concretizarea acestui deziderat istoric, funcția artei, a culturii în general, depășește relația accidentală dintre operă și receptor, pentru a deveni o problemă de fond ce angajează ambii termeni într-un dialog permanent și complex, cu implicarea tuturor nuanțelor și modalităților formative apte de comunicare din perspectiva idealului propus. Dacă analizăm cu atenție sinteza oferită ca o deschidere de noi perspective în cultura noastră socialistă, vom reține ideea originalității capabile să ne proiecteze în universalitate tocmai prin specificitatea gândirii și a mijloacelor, și stringentul apel la promovarea idealurilor și valorilor proprii societății noastre. Cadru ideatic generos și lucid, în care particularitățile de gândire și stil își găsesc infinite posibilități de existență artistică, esența mesajului invitând la diversitate și nu la sufocantă limitare prin dogme artificioase. Valorificarea premiselor teoretice enunțate ca un corolar firesc al cimpului ideologic specific societății noastre depinde în acest caz de inteligență, luciditatea și talentul fiecărui artist, de modul în care, într-o ipostază sau alta, găsește canalele optime pentru dialogul fertil cu publicul.

Din fericire, și lucrul a devenit o axiomă, avem o solidă și consecventă tradiție pe linia afirmării valorilor educative ale artelor plastice, sau vizuale cu un termen generalizat, ceea ce reprezintă simultan o șansă și o enormă

obligatie morală. Avem, de asemenea, o foarte densă și nuanțată acumulare de opere contemporane ce se atestă din realitatea proteică a existenței, tinzând către instalarea unor concepte și idei umaniste deduse din concepția filosofică ce tutează întreaga spiritualitate socialistă. Că în structura caleidoscopică a patrimoniului vizual se întilnesc, într-un dialog incitant și pozitiv, cele mai diferite procedee și atitudini, ni se pare un lucru firesc pentru o artă cu adevărat liberă și o premisă excepțională ce se cere valorificată. În acest fel se poate demonstra, dacă mai este nevoie, că spiritualitatea noastră, ideologia fundamentală, nu au nimic din scleroza dogmei osificante, că valoarea autentică se poate afirma — și trebuie să o facă — prin orice mijloc concret capabil să se întilnească astăzi cu idealurile societății, cu nevoia sa de adevăr, bine și frumos. În acest proces complex, mult mai nuanțat și mai subtil decît putem sugera într-o schiță sumară, revelarea celor mai diferite ipostaze ale realității, cu implicarea umanului prin metaforă sau simbol, promovează indiscutabil valențe educative, pentru că oamenii știu să se regăsească, în esență sau ca biografie, în tot ceea ce li conține. Nimic din ceea ce este omenesc nu poate fi străin omului, dacă structura vizuală se naște din și se sprijină pe generozitate, frumusețe, poezie și luciditate, dragoste de viață și de oameni, vitalitate și firesc, istorie și actualitate. Firește, problemele concrete ce decurg din sinteza **Expunerii** se diversifică prin punerea în contact cu situația obiectivă, pentru că epoca noastră a cunoscut nu numai o explozie de mijloace comunicative, deci și educative, ci și o mai mare sete de cunoaștere nuanțată, ca urmare a creșterii exigențelor publicului receptor, pus în contact cu tot ce produce geniul uman, prin intermediul rețelei mass-media. Firește, sarcinile creatorilor, ale producătorilor de cultură în general, nu sînt ușoare și nici lineare, pentru că existența însăși se dezvoltă dinamic pe coordonate noi. Dar legătura permanentă cu realitatea și ipostazele ei, cu problemele fundamentale ale epocii asigură premisa esențială a comunicării prin artă, a educației și formării oamenilor: actualitatea ideilor și consonanța lor cu sensul istoriei.

Aceasta se cere, astăzi, celor ce formează sfera complexă a creației, dintr-o perspectivă calitativ nouă, care nu elimină și nici nu neagă tradiția, dar solicită o gravă și totală responsabilitate față de relația artist-operă-societate, cu implicarea devenirii. Situație fericită pentru cei ce înțeleg arta ca pe propria condiție umană, pentru că li se cere o angajare de esență ce atrage, inherent, noi probleme în planul concretizării și incită la căutare, la calitate și accesibilitate. Acesta este unghiul fertil din care trebuie să se alimenteze demersul creatorilor în societatea noastră, în perspectiva împlinirii idealurilor socialiste.

Jalonind repere esențiale și definind codul general al comunicării prin valoare artistică, **Expunerea** oferă un cadru și o certitudine, artiștilor revenindu-le înalta misiune de a face oamenii mai buni, mai adevărați, mai frumoși, prin opera lor creată cu fervoarea patriotismului și a spiritului revoluționar.

Virgil Mocanu

ISTORIA — formă de angajare morală

M-A preocupat în ultimii ani metamorfoza raporturilor dintre mitologie, cultură și istorie, modul în care aceste trei dimensiuni ale unui fenomen unic al vieții sociale definesc o comunitate umană. Dacă pentru perioadele îndepărtate am căutat să văd în ce măsură optica celor ce pledau pentru istoricitatea mitului se validează în perspectivele noilor școli istorice din străinătate, pentru epoca celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea m-a interesat modul în care clasele populare transformă în valori mitologice creația cultă. Istoria mi se vădea astfel a fi o relație psihologică dobîndind de la o epocă la alta înțelesuri și sensuri noi. Istoria mi se vădea nu numai ca o știință cumulativă, cum a fost numită, ci și ca una neconținut prezentă în fluxul memoriei colective. Istoria nu rămînea numai pe făgașurile ei clasice, ci se metamorfoza în esența unor fenomene spirituale care își incorporau imaginarul colectiv.

Într-unul din numerele trecute ale „României literare” am avut posibilitatea să-mi expun părerile privitoare la structura curentelor literare românești; cele mai multe dintre ele au fost în primul rînd curente filosofice, sociologice, doctrinara literară fiind o rezultantă. Susțineam ceea ce am susținut întotdeauna: istoria literară nu poate fi considerată o disciplină în sine și pentru sine. Autonomia ei față de istoria unei țări nu-i decît relativă. Pentru că în procesul interferențelor spirituale, morale, filosofice, și teoreticianul literaturii, și animatorul, și creatorul sînt condiționați direct sau indirect de istoria care s-a scris, de istoria care se scrie în vremea lor. Deci nu plebam pentru o istorie literară de identificări și suprapuneri mecanice, ci pentru una de subtile explicații a tot ceea ce fenomenul cultural al unei țări a produs și apoi s-a cristallizat în esențe de gândire și sensibilitate. Nu subordonarea istoriei literare istoriei propriu-zise, ci integrarea ei suplă în structurile care i-au dat naștere și la modelarea cărora contribuie în mod esențial.

O istorie națională văzută în unitatea ei implică și o activitate susținută, de perspectivă, pe mai multe planuri. Mai întîi tipărirea unui corpus al lucrărilor istorice ale trecutului. Nu putem concepe nici cunoașterea trecutului, nici elaborarea noilor sinteze fără să avem la dispoziție lucrările esențiale aparținînd marilor noștri istorici, în ediții critice, al căror aparat științific să pună în evidență penitența sau caducitatea unor puncte de vedere, să le integreze în dezvoltarea gândirii istorice și să le confrunte cu rezultatele cercetărilor moderne. Fără îndoială, asemenea ediții selective din opera unor istorici (D. Onciul, Ion Moga, Andrei Oțetea, Silviu Dragomir, P.P. Panaitescu etc.) au apărut, dar pasivul e pe acest tărîm mai mare decît activul. Deoarece nu avem încă ediții critice din opera celor mai mari istorici ai țării noastre: N. Iorga, Vasile Părvan, A.D. Xenopol, Gheorghe I. Brătianu. Din N. Iorga s-au tipărit mai cu seamă scrierile sale cu caracter memorialistic, notele de drum, studiile și articolele care definesc ideologia sa literară, iar pe tărîmul istoriei ne-am oprit mai cu seamă la perioada bizantină. Din opera lui Vasile Părvan, Getica abia acum se află sub tipar. Din opera lui A.D. Xenopol au apărut doar ediții selective. Alți istorici, precum C. Giurescu, Ioan C. Filitti, Al. Lapedatu, Victor Papacostea, n-au fost editați nici pînă astăzi. Ca să nu mai vorbim de ediția operelor lui Nicolae Bălcescu, ediție ce se află de mai mulți ani într-o stare de incertitudine.

Asemenea ediții sînt opere de interes național și ele trebuie alcătuite de colective care să unească cercetători din diferite domenii. Ele vor reprezenta o acțiune, pluridisciplinară, ele vor constitui etapele alcătuirii acelei necesare sinteze de cultură și filosofie românească. Scrierile celor numiți, și nu numai ale lor, sînt expresii ale gândirii românești, dar și acte de conștiință, pentru că la noi istoriografia, păstrîndu-și caracterul unei științe riguroase, a constituit în același timp o formă de angajare morală. Nu un act pasional care să ducă la alterarea și denaturarea adevărului științific, ci unul de adeziune sufletească la un trecut pe care ei îl puneau în lumină cu rigoarea omului de știință și cu dragostea celui ce știa că a scris istorie este o datorie.

Datorie pe care o avem acum, de a trece la o activitate sistematică pentru ca în puțini ani să avem imaginea acestei uriașe contribuții a unor savanți și patrioți, fără de care nu putem scrie astăzi istoria națională.

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la recenta Plenară a Comitetului Central al P.C.R. deschide largi perspective istoriografiei noastre și de aceea credem că prin unirea forțelor din toate domeniile de cercetare este necesar să realizăm cit mai grabnic acel tezaur al gândirii istorice românești pe care poporul nostru îl așteaptă și de care nu poate fi lipsit.

Valeriu Răpeanu

LIVIU SMEDEIN : Rod (Sala Dalles)

Revista revistelor: „ASTRA”

■ INCEPÎND cu nr. 3 (mai, 1982), revista „Astra” (la fel ca „Ateneu”, „Tomis” și „Argeș”) apare din nou lunar. Inițială într-adevăr binevenită, pe care „România literară” o salută cu bucurie și al cărei temei se desprinde limpede din finalul articolului-program publicat pe prima pagină: „Acest număr [...] aspiră la afirmarea personalității sale distincte în varietatea frontului publicistic și cultural național. Expresie a marilor tradiții publicistice brașovene și transilvane, această aspirație traduce de asemenea actul unei situări angajate în mișcarea de idei contemporană, în lupta pentru transformarea revoluționară a societății.”

Colectivul redacțional își onorează promisiunile, oferind cititorului texte dense, unitare și (fapt remarcabil, datorat, de altfel, și noii periodicități a revistei) cu rezonanță strict actuală. Formula „secvențelor critice”, recenzii concentrate la maximum, îi îngăduie lui Paul Grigore, de pildă, să consemneze nu mai puțin de oot cărți și o revistă dintre cele avarute în ultima perioadă de timp și să lase astfel suficient spațiu pentru comentariile mai ample (la Șt. Aug. Doinaș : **Lectura poe-**

ziei, Octavian Paler : **Viața pe un peron**, Dumitru Popescu : **Pumnul și palma**, vol. II, Ioan Flora : **Fișe poetice**, Mihai Sin : **Ierarhii** etc.).

Prin ancheta realizată de Ion Itu sub titlul **Cultură și performanță** (răspund : Constantin Crișan, Paul Caravia, Romulus Vulpescu, Emil Poenaru) revista tinde către o deschidere reală, încercînd să deceleze raporturile dialectice, adeseori inefabile, dintre cultura națională și cultura universală.

Nu putem încheia fără să semnalăm documentatul articol **George Barițiu, patriot, istoric, publicist, Corespondența înedită** (inceputul unui „serial”) dintre Lucian Blaga, Tiberiu Brediceanu și Adrian Măniu, prozele și poeziile semnate de Daniel Drăgan, Dan Mutașcu, Mihai Arsene, Fabian Sandor, Dan Orghidan, rubricile consacrate plasticii, teatrului și filmului, publicistica pe teme sportive (D.D. Rujan), ori **Dicționarul scriitorilor brașoveni**, în-tocmit de M.N. Rusu.

V. M.

Poeți tineri și mai puțin tineri

O PREFEȚĂ confuză nu anunță o bună antologie: este cam ceea ce se întâmplă cu Prefața lui George Alboiu la *Antologia poezilor tineri*. Ne-am fi așteptat să găsim, în primul rând, criteriile selecției. În loc de asta, considerații generale despre poezia contemporană, de o vană vanitate: „Conformitatea omului cu natura, apreciația de antici (criteriu polifonic (!) al oricărei fapte contemporane) nu este străină nici unei (!) concepții poetice. Într-un fel cu totul nou, obsesia epocii este natura. Instinctul de conservare îi șoptește omului că poezia, ca formă de cultură, trebuie să rămână în ultimă instanță, un produs al naturii (!), adică să dețină capacitatea miraculoasă de a-l păstra pe om în circuitul original”. Ar fi inutil să ne întrebăm dacă poeziile culese de autor din cei aproape o sută de poeți antologați îi confirmă sau nu teza: fiindcă ar trebui, mai înainte, să existe cu adevărat o teză. Prefața însă nu pare a fi, pină la un punct, decît vorbărie goală: „Poezia română contemporană, în paginile ei strălucite, este naturală, deci, umană (!). Fiind astfel (!), ea are obsesia istoriei, acea istorie care poate să încapă, sub diverse forme, în limbajul poetic”. Lipsind în aceste fraze o minimă logică, e greu de descifrat raportul între natură și cultură, natură și istorie, care pare să bintule imaginația critică a lui George Alboiu. Cu oarecare bunăvoință înțelegem că poezia românească de azi este un produs al naturii, ceea ce ar face-o umană, ceea ce ar face-o să aibă obsesia istoriei: lant cu trei verigi care, te întrebi, prin ce minune pot să se lînă una de alta. Mai departe, prefațatorul ne informează că „după experiența marilor poeți dintre războaie cînd Ion Barbu ridică poezia în aerul rarefiat al lirismului absolut, unde insul (!) nu mai e decît un steril (!) simbol geometric (!), după experiența generației pierdute, ajunsă între parantezele unui scepticism iremediabil (!), apare Labiş care face din poezie „o formă de acțiune socială”. Exagerări și inexactități, la tot pasul. Ca să nu zic enormități. „Labiş va fi urmat de trei valuri distincte” de poeți, aflăm în continuare. Primul ar cuprinde pe Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Marin Sorescu, poeți care „ocupă deceniul șapte, pină la 1967—68, cînd, alături de ei, răsare al doilea val”, și anume acela cuprinzînd pe Ileana Mălăncioiu, Cezar Ivănescu, Dan Laurențiu, L. Dimov, Mircea Ivănescu și alții, poeți care, la rîndul lor, își atrag „polemica subtilă a manieristilor de la Echinoc” (inceputul celui de al treilea val: Ion Mircea, Adrian Popescu etc.).” Vorba lui George Alboiu: „În general așa ar sta lucrurile”. Numai că sînt și poeți care nu se „încadrează” în valurile respective, precum Florin Mugur, Emil Brumaru, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, Mihai Ursachi, Ovidiu Genaru etc. Greu de știut de ce nu s-or fi încadrat ei în nici un val. De la astfel de generalități (ca toate generalitățile, ele sînt valabile doar în parte!), George Alboiu coboară la unele succinte analize. Rostul lor, în cazul antologiei, rămîne misterios. Ca și limbajul. Nichita Stănescu, de exemplu, „poate fi citit mai întîi pentru stilul și abia apoi pentru textul său”. Se vede că George Alboiu adoră distincțiile subtile de genul natură/cultură, stil/text. Dar să-l urmărim: „Bineînțeles că toată personalitatea poetului participă la crearea stilului care nu poate fi despărțit de textul în care și prin care există. Dar, la Nichita Stănescu, se întâmplă acest lucru paradoxal: textul nu mai există decît ca stil”. Mă rog. Restul prefeței e consacrat unei oțioase discuții: care dintre cele trei valuri ale generației Labiş este cel mai valoros. Sau în cuvintele lui George Alboiu: „Centrul de greutate al acestei generații. Unde atîrnă el?”

Cel mai amabil lucru pe care-l putem spune despre antologia care urmează prefetei este că are prea puțină legătură cu aceasta, și anume o legătură forțată. Antologia începe cu N. Labiş (născut în 1935) și continuă cu Petre Stoica (născut în 1931). Poetul *Primerelor iubiri* e instalat în felul acesta șef de generație. Problema e totuși alta: *Antologia poezilor tineri* e consacrată unei generații care, cum constată oricine, cuprinde destui poeți trecuți astăzi de 50 de ani, o bună majoritate trecută de 40 și alții care, cu adevărat tineri, nu s-au revendicat (și nu pot fi revendicați) de la poetul *Luptei cu inerta*. Aceștia sînt oare poeții tineri din 1982? Oricîtă relativitate ar avea noțiunea respectivă, ea nu poate fi totuși întinsă ca o gumă și silită să se potrivească atît unor poeți care au debutat editorial în 1953 (Florin Mugur) sau chiar în 1957 (Gh. Tomozei, Ion Gheorghe).

George Alboiu, *Antologia poezilor tineri*, Cartea Românească, 1982.

aflați azi la maturitate mai mult sau mai puțin glorioasă, sărbătoriți ca semicentenari, cit și altora (Petru Romoșan, Matei Vișniec, Mircea Cărtărescu), care nu se născuseră cînd cei dintîi debutau, avînd exact jumătate vîrsta aceluia și fiind la începutul afirmării. George Alboiu ar dori să ne convingă că „la anul 1980 nu există o mentalitate poetică generală alit de nouă care să rupă cu aceea din deceniul 60 și ceva — 70 și ceva”. Chiar de ar fi adevărat (eu cred că „ruptura” s-a produs deja), aceasta nu înseamnă că mai putem socoti poeți tineri pe (să mă ierte!) Horia Zilieru, Anghel Dumbrăveanu, Florența Albu, Mircea Ivănescu, nici chiar pe Mircea Ciobanu, Cezar Ivănescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana și alții alții. Și nu vîd nici ce ar mai fi comun unor poeți ca Florin Iaru, Emil Hurezeanu sau Eugen Suciu și lui N. Labiş, sub semnul căruia toți s-ar fi aflînd. Diferența dintre N. Labiş și, să zicem, poeții din deceniul 7 putea fi mare (și uneori și era), dar atmosfera formării și debutului lor era aceeași. Dar, un sfert de secol după moartea lui N. Labiş, această posibilă legătură a devenit mai

subțire decît un fir de ață. Prima obiecție importantă pe care *Antologia* lui George Alboiu o suscită este, deci, gresita interpretare a noțiunii de poet tînr, prin încălcarea adevărului istoric. Poeții tineri pot fi găsiți, în antologie, de pe la paginile 375—380 înainte, fiind vorba de oameni născuți după război și care au început să scrie pe la mijlocul deceniului 8. Dacă poeții ce nu mai sînt tineri prisoesc, unii din cei tineri lipsesc. În prefață, absența Măței Petreu, a Ioanei Crăciunescu, a Gretei Tartler și a altora este scuza prin anul elaborării antologiei: 1978. Ni se dă a înțelege că poeziile tipărite după această dată n-au mai putut intra în vederile autorului. Totuși numeroși poeți antologați au debutat ulterior (unii chiar în 1981), ca să nu mai spun că există și citiva care n-au volum nici la data apariției antologiei (poeți buni, e drept: Elena Ștefci, Alexandru Mușina).

O OBIECȚIE nu la fel de gravă, dar care trebuie luată în considerare, privește selecția poeziilor. N-am descoperit nici o urmă de criteriu, fie acesta unul de

GAVRILA COVALSKI: Afectiune (Din expoziția *Țărînia în lupta revoluționară pentru progresul social și edificarea socialismului în România* — Sala Dalles)

Petru Vintilă — 60

■ INSUMABIL unei generații de prozatori ce cuprinde pe Marin Preda, Constantin Toiu, Traian Coșovei, V. Em. Galan, Aurel Mihale, Nicolae Tăutu, Dragoș Vicol, George Sidorovici, Francisc Munteanu și pe alții, Petru Vintilă (născut la 12 iunie 1922, la Orșova) se diferențiază față de unii dintre ei prin abundența scrișului, de alții prin polivalența talentului, sau prin diversitatea realizărilor. A debutat la 17 ani, în periodicul „Fruncea”, din Timișoara, colaborînd ulterior la un număr impresionant de publicații cu versuri, reportaje, articole, povestiri, fragmente de nuvele și de roman, însemnări, confesiuni, evocări etc., lucrînd, de asemenea,

de timpuriu, prin diverse redacții: „Lup-tătorul bănațean”, „Frontul plugarilor”, „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „România liberă”, „Colocvii”, „Satul socialist”, împrejurare ce l-a ținut în continuă actualitate, pe care a slujit-o și care l-a marcat, etapă cu etapă, incit scrisul său, mai ales cel în proză, este în toate sensurile o oglindă a epocii traversate.

Volumul de *Poeme*, apărut la Timișoara în 1945, este, ca și cel următor, intitulat *Cinci dioptrii*, un manifest liric antirăzboinic și de slăvire a socialismului, pe care îl va sluji în continuare prin nuvelele din *Metodă nouă* (1948), „povestirile cu tilc” din *Aria lui Botgros* (1948), în versurile din *Oamenii și faptele lor* (1949); unele teme din lirica de pină acum vor reveni în *Zăpezile de altădată* (din 1976), în romanul *Nepoții lui Horia* (1951), în povestirea *Ciobanul care și-a pierdut oile* (1954) și în destule altele, unele rămase pentru totdeauna în presă. Cu *nuvela Oraș de provincie* (1954), autorul abordează, sadovenizînd, lumea tirgului mărunt, pe care o mai tatonase și o vom reintîlni în *Eroul necunoscut* și *Steaua magilor* (1957); de reținut nuvelele *Iovan* și *Inelul* și, ceva mai complex artistic, în *Linia vieții* (1958) și mai cu seamă în reluarea, în două volume, a unei nuvele în romanul *Mărirea și decăderea Păunei Varlam* (1961). Este anul cînd publicistul și reporterul cotidian trece la reportajul monografic, publicînd *Dobrogea în marș* și *Șoseaua milionarilor* (incununate cu un premiu al Uniunii Scriitorilor), urmate, în 1964, de *Orașe fără arhivă* și de altele.

Cu romanul *Orașul încercuit* (1964) autorul își încearcă pleptis talentul, dar fără mare ecou, în zugrăvirea luptei ilegale a

gust personal (doar e antologia unui poet) sau unul, ceva mai riguros, care să încerce a oferi o imagine cuprinzător-sintetică a operei fiecărui poet. În unele cazuri, versurile au fost alese dintr-un singur volum, în altele din mai multe, ba chiar, uneori, se întâmplă ca poeziile să nu fie de găsît în nici unul din volumele tipărite de poet, ci luate de-a dreptul dintr-o pagină de revistă. Firește, la limită, putem accepta că George Alboiu a preferat-o pe Ileana Mălăncioiu cea din revistă celei dintr-o carte sau mai multe: dar de ce lipsește precizarea de cuviință? Aceasta e o a treia observație, de metodă. Nu ni se spune de unde sînt scoase poeziile, nici cînd au apărut, după cum citatele din critici așezate înainte (idee foarte bună), nu au, nici ele, indicată sursa. Plutim, poeți și critici, într-o atemporalitate adorabilă, într-o eternă tinerețe, în absența reperelor istorice. Graba cu care unele poezii au fost transcrise le-a înjumătățit. Recensămînt de Florența Albu, din volumul *Epitaf*, mai avea pe cealaltă față a foil de hirtie vreo 18 versuri, în afara celor 13 reproduse în antologie. Nu vreau să înmulțesc exemplarele de acest fel, dar ele sînt destule, ca și inexactitățile biobibliografice din „casetă” unor poeți (se omit volume, se gresesc date nașterii etc.). Dincolo de toate acestea, cel mai stînjitor lucru este de a nu descoperi, la lectură, nici o unitate a criteriului. Nu e vorba de faptul că alt antologator ar fi ales alte poezii, ci de faptul că nu înțelegem de ce George Alboiu le-a ales pe acestea și nu altele.

N-aș vrea să las impresia că antologia lui George Alboiu n-are nici un merit. Abuzurile ei m-au obligat să o întîmpin cu atîtea obiecții. În principiu, sigur, o asemenea carte își găsește totdeauna o anumită utilitate. E de notat și faptul că cea dintîi încercare de acest fel făcută la noi în deceniile din urmă se datorează nu unui critic, ci unui poet. Peste inerențele diferențe de vederi sau de expresii, poeții pot fi generoși unii cu alții, pot conviețui între aceleași coperte. Am citit cu emoție și cu oarecare nostalgie versuri scrise acum cincisprezece-douăzeci de ani și am încercat să le ascult sunetul în vecinătatea celui al unor versuri scrise astăzi (de același poet sau de alții). Ce istorie a poeziei (și nu doar a stilului) s-ar putea scrie! Poate că antologia lui lui George Alboiu ne va dezvolta spiritul critic și ne va îndemna să recităm această poezie — în multe privințe, extraordinară — care se urmează neîntrerupt de la N. Labiş încoace și care ar merita un studiu cu adevărat de sinteză. Cronicarul literar care a scris despre majoritatea aparițiilor, la timpul lor, are motivele lui personale să reaseze totul într-o perspectivă istorică.

Nicolae Manolescu

comuniștilor bănațeni, pe care o mai punctase și pină atunci. Măsura lui, ca romancier, și-o dă însă cu *Numărătoarea inversă* (1972), cînd voința de a fi contemporan cu mișcarea literară, de a folosi adecvat procedee moderne și de a surprinde complexitatea unor destine ia convingătoare forme artistice.

Dar spiritul neastîmpărat al autorului, aproape o paradoxală conformație enciclopedizantă, aluneacă mereu către alte orizonturi și în 1974 avem surpriza de a-l citi un *roman cronologic* dedicat lui Mihai Eminescu, în fond o amplă cronobiografie epicizată, nu lipsită de interes și chiar de noutăți, în orice caz la obiect și vîdînd o documentare senzațională pentru un prozator de factura lui Petru Vintilă (din nou, premiul Uniunii Scriitorilor).

Și pentru ca surpriza să fie totală, de la un timp poetul, jurnalistul, novelistul, reporterul, povestitorul, romancierul, documentaristul epic, evocatorul etc. schimbă registrul, trecînd la pictură. Și trebuie spus că nu fără succes, atît ca indeletnicire în sine, cit și ca sursă de inspirație literară, urmînd să citim în curînd volumul de însemnări și amintiri *Pictor de duminică*. Omul e un învățat entuziasmat și discret, împovărat de felurite amintiri, disponibil la farmecul vieții, povestitor cu haz reținut, receptiv și chiar avid de vorba bună, trecut prin întîmplări tragi-comice, harnic, chibzuit și mai ales dominat de un notabil duh al autodepășirii, care-l va duce la noi împliniri și, cine știe, la alte surprize ale multiplului său talent.

George Muntean

Temele sociale ale romanului

Noul roman al lui Nicolae Ţic se numeşte **Suplinitorii***) şi citindu-l m-am întrebat, fireşte, ce poate semnifica titlul acesta care, la prima vedere, aminteşte de neliniştile unei întinse ramuri a lumii didactice? Este vorba, într-adevăr, în cartea lui Ţic de o teribilă învăţătoare suplinitoare, Simina Răchită, bucuria şi căderea bărbatilor din Cringu, romanul însă vizează în esenţă altă categorie socială şi narează întâmplări ce depăşesc sfera erosului. Este romanul unei lumi care nu aparţine nici satului, nici oraşului, o lume în curs de dizlocare, tulbură şi agitată, cu o voinţă aprigă de chivernisire, adaptată timpurilor noi şi nemulţumită că timpurile îi creează dificultăţi. Cringu, locul unde se petrec aceste transformări, este un sat pe cale de a deveni oraş şi în el trăiesc indivizi care nu mai vor să fie ţărani. Nu vor să fie, la drept vorbind, nici muncitori, deşi în localitate există o întreprindere prosperă şi salarii de acolo cîştigă bine. Mai bine însă şi mai uşor cîştigă noua pătură de comersanţi, distribuitori de produse agricole pe pieţele Capitalei, responsabili cu aprovizionarea şi şefi peste diverse depozite, toţi cu relaţii multiple în organismele administrative ale judeţului. O categorie înfloritoare, dornică să acumuleze bunuri materiale (unele aberante, cum ar fi o colecţie de sticle de whisky), suficient de inventivă pentru a ocoli legile şi a scăpa, la nevoie, de rigurile ei. Aceştia sînt **suplinitorii**: indivizii care, neavînd nici studii, nici profesii precise, fug de muncile grele şi trag profit din toate situaţiile. Importanţa romanului publicat de N. Ţic este, în primul rând, de ordin sociologic. Prozatorul aduce în literatură o categorie socială relativ înedită şi face asupra ei observaţii morale pe care alţii, înaintea lui, nu le-au făcut sau, dacă le-au făcut, au pus multă ironie în notaţia epică şi au tras mereu faptele spre comedie. Nicolae Ţic este un prozator serios şi prob, el

*) Nicolae Ţic, **Suplinitorii**, Editura Cartea Românească.

ştie să vadă tragedia unor suflete elementare şi să demonteze cu răbdare mecanismul imposturii într-un spaţiu social de tranziţie. Să observăm că el manifestă un interes constant pentru categoriile sociale intermediare. Mai înainte a scris despre lumea pestriţă a navetiştilor, acum descrie o aşezare umană care trece de voie, de nevoie, de la un mod tradiţional de a trăi la altul, insuficient definit. Locuitorul din Cringu este silit, sub presiunea legii de sistematizare, să părăsească grădina, casa şi curtea cu păşări pentru a se muta într-un bloc în care porcii, păsările şi cîinii nu mai au acces. O veritabilă tragedie pentru unii, înăş prozatorul nu insistă în această direcţie. El nu descrie propriu-zis drama ieşirii din structurile tradiţionale, ci, încă o dată, o lume marginală (sau intermediară, provizorie) care are un mod specific de existenţă şi propriile mijloace de prosperitate socială.

Suplinitorii înfăţişează ascensiunea şi prăbuşirea unei familii, în care bărbatul este energetic (Sava Petrache Doi) iar femeia (Magdalena) este lăscută şi intrigantă. Familia a ajuns la o bună stare materială şi este pe punctul de a înşura pe Bătuca, fiul sasişit mai repede decît trebuie de şcoală, amator de raluri şi schimbător în privinţa femeilor. Drama începe în momentul în care în Cringu apare un primar nou, Ion Ionescu, cadru didactic universitar, trimis în localitatea citată să construiască un oraş. Venirea primarului necunoscut provoacă panică şi, curînd, se dovedeşte că panica este întemeiată. Responsabilităţi locale îşi pierd posturile, vechile şi atît de rentabile combinaţii sînt în pericol. Scos din funcţia de şef al depozitului de lemne, Sava Petrache Doi — unul din stilpii Cringului — nu-şi află locul. Ideea de a merge pe şantier îi pare inadmisibilă. Magdalena, soţia, cu tableturi de mare doamnă, conduce din umbră lupta împotriva primarului. Arma ei cea mai de preţ este calomnia. Trimite scrisori anonime către toate forurile şi, amestecînd în chip inteligent adevărul cu neadevărul, ea reuşeşte într-un anumit sens să dirijeze administraţia din Cringul acesta care, după anumite semne, poate fi identificat cu o aşezare din preajma Capitalei.

Magdalena este, de altfel, personajul cel mai reuşit, literar vorbind, al romanului. Tip de femeie voluntară în sensul cunoscutului tradiţii din literatura română, ea are câteva elemente ce-o fac originală şi imprevizibilă. În pasiunea patologică pentru denunţuri ea pune stîlpii şi diplomaţiei. Orgolioasa femeie, ajunsă în preajma vîrstei canonice, cunoaşte legile, a învăţat trei limbi străine şi a rezistat oricărui ispite din afara căminului pentru a nu deveni vulnerabilă şi a nu periclitiza, astfel, poziţia bărbatului său, stringătorul Sava Petrache Doi. Cînd bărbatul pierde postul rantabil, Vidra de Cringu declanşează o conspiraţie vastă şi, trebuie să spunem (prozatorul conduce astfel faţetele epice) că ea reuşeşte: Sava Petrache Doi este însărcinat cu alte responsa-

bilităţi în comerţul local, unii funcţionari sînt scoşi, ascensiunea altora (în special a „duduilor”, prin care sefera moralistă înţelege pe femeile competitive) este oprită. Magdalena însăşi, scoţînd din lup-tă o concurentă primejdioasă, capătă post-ul de secretară la secţia comercială. Post admirabil de observaţie, acoperire perfectă pentru neobosita, împătimită ţesătoare de intrigă.

N. Ţic nu face din Magdalena un personaj de comedie grotescă, nu face din ea nici un monstru de imoralitate. Ca toate personajele din **Suplinitorii**, ea are o anumită complexitate psihologică. Căderea de denunţătoare se bizuie pe o aşezare de ordin sentimental. Tinără, ea refuzase pe Marian Degeaba, şofer chipeş, şi luase pe ascultătorul Sava Petrache Doi, zis şi Conţi, nume ce-i vine de la o presupusă legătură de rudenie cu un Conte de peste munţi. Pe Bătuca, băiatul flustratic, vrea să-l căsătorească avantajos şi să-l împingă spre Capitală, însă numitul Bătuca se îndrăgosteşte de Măndiţa, muncitoare la Uzină, şi, părăsind visul de putere, intră ca ucenic la staţia de servicii-auto din Cringu. Semne neliniştitoare apar şi din partea docilului Sava Petrache Doi. Responsabilul cu aprovizionarea se îndrăgosteşte fulgerător de Simina Răchită, suplinitoarea disputată de bărbatul din Cringu, şi pasiunea aceasta nefirească îl compromite în ochii autorităţilor. Părăsit, el fuge din sat, apoi revine umilit şi potolit. Scos din slujbă, trăieşte izolat în locuinţa în care stătuse pînă atunci bătrînul Avram, petrecînd acum în meditaţii filosofice asupra omului şi a devenirii lui.

Istoria acestei familii curioase este completată (şi complicată) în roman cu alte istorii din viaţa unei comunităţi fără tradiţie ţărănească puternică, îndepărtată, în acelaşi timp, şi de reala civilizaţie urbană. Oamenii din Cringu au vite fastuoase, călătoresc în străinătate, cumpără maşini şi se fălesc cu mobilele scumpe din interiorul caselor. Sînt orgolioşi şi egoişti, fac orice pentru bani, iar femeile n-au o morală de granit. Saciz, zis Torolpan, pleacă în străinătate şi se întoarce de acolo cu un Mercedes. Mai tirziu se află că lucrează ca vidanor. Marian Degeaba, şef de garaj, dă autorităţile în judecată cînd este scos din funcţie, apoi fuge peste graniţă, după ce produce un accident mortal. Individul are trei amante şi, înşalabil, vrea să înmoale şi inima impetrită Magdalena care-l toarnă mereu prin scrisori trimise unde trebuie. Ana Maria, vinzătoare la „japoneză”, este de o suspiciune tenebroasă. Catiţa lui Ispas devine cîntăreaţă la restaurant şi îşi ia un nume adecvat, Ulvina. Candidată la mina lui Bătuca, ea nu rezistă probei de moralitate. Din asemenea mici fapte de viaţă şi din altele pe care nu le mai citez se constituie în **Suplinitorii** imaginea autentică a unei lumi care trece cu o mentalitate brutală prin conflictele specifice epocii noastre. Scopul suprem al vieţii este pentru ea agonisirea. Viaţa spirituală nu există decît sub forme

degradate şi lucrative. Magdalena nu scapă nici o emisiune culturală de la televiziune pentru a-şi putea îmbogăţi cunoştinţele necesare în compunerea anonimelor. Sava Petrache Doi îşi întocmeşte un dicţionar de radicale şi e mişnit că nu găseşte prilejul să plaseze cuvîntul mai dificil „obnubilat”.

Suplinitorii este un bun roman de atmosferă. Regăsesc în el un personaj pe care nuvelişti din generaţia lui Nicolae Ţic l-au prefăcut încă de acum două decenii. E vorba de tinărul activist, romantic, puţin inconformist faţă de dogme, sentimental, supus din inocenţă greşelilor, aspru şi intolerant în situaţiile majore. Observ că Ţic nu şi-a părăsit nici acum personajul fabricat de imaginaţia lui tinără, deşi au trecut de la debutul lui mai bine de două decenii. Ion Ionescu, primarul care nu se sfieşte să recunoască faptul că a primit în camera lui pe disponibilă Simina Răchită, este o variantă a tinărului asaltat de pasiuni sentimentale în măsura în care este asaltat de pasiuni justiţiare. Cît de autentic este, azi, acest tip politic şi moral? N-aş putea răspunde. În cartea lui Nicolae Ţic, el are o anumită consistenţă psihologică prin frîncheţea cu care îşi asumă eşecurile şi curajul cu care îşi susţine convingerile. Nu-i plac, explică el, oamenii de cristal („eu vreau păcătoşi de rînd, aşa ca mine, asaltaţi de profesorii suplinitoare...”). Un om de cristal pare a fi Ion Andreica, deputatul în salopetă, cel care apare periodic la Cringu şi descurcă rapid (de regulă printr-un simplu telefon) încurcatele situaţii. Personaj, trebuie să spun, de operetă, descîns din vechea proză a deceniului al VI-lea. Să existe o notă de ironie în naraţiunea lui N. Ţic faţă de acest tip artificial? N-am observat. Oarecare rezervă am şi faţă de felul în care prozatorul încheie istoria atît de interesantului cuplu Magdalena — Sava Petrache Doi, Magdalena moare strivită de camionul condus de vechiul ei adorator Marian Degeaba (accident sau sinucidere?), iar Sava, deposedat de funcţii, dezamăgit în iubire, înnebuneşte. Nebunie blindă şi semnificativă, specifică locului: individul începe să numere şi să împartă tot timpul... A voit, oare, prozatorul să sugereze că o natură inferior pragmatică nu poate suporta o traumă sentimentală şi că pînă şi indivizii cei mai corupţi au micul lor orgoliu moral care, odată declansat, îl dezechilibrează şi-l duce la prăbuşire? Datele romanului îl recomandau pe prudentul Sava Petrache Doi pentru alt sfîrşit decît acela al nebuliei, boala geniului romantic. În orice condiţii l-ar fi pus viaţa, el părea condamnat să se adapteze. Eroismul lui este să reziste. Autorul a ales altă cale pentru eroii săi şi, desigur, autorul este suveran.

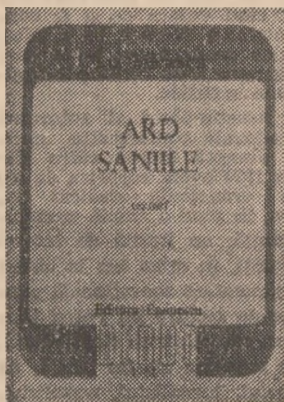
Nicolae Ţic a scris, vreau să spun, un bun roman de observaţie socială şi, în acelaşi timp, un remarcabil roman de moravuri.

Eugen Simion

Lia Miclescu

„Ard săniile”

(Editura Eminescu)

■ IN vitrinele librărilor au apărut de curînd 13 plachete de versuri, selectate de Editura Eminescu din manuscrisele prezentate la cea de a treia ediţie a concursului de debut. Pe copertele lor uniforme citim nume mai mult sau mai puţin necunoscute sau cunoscute din unele apariţii sporadice în presa de specialitate: Gh. Zineescu, Ana Hompot, Dan David, Valeria Deleanu, Valeria Victoria Ciobanu, George Bădărau, Aurelia Mares, Dan Radu Stănescu, Constantin Pricop, Virginia Breslasu, Ion Burnar, Ion Trif Plesă şi Lia Miclescu — pe care o ştim din „Tomis”, „România literară”, „Ate-neu”, „Viaţa românească”, „Ramuri”, din anunţul că a fost laureată a Festivalului „Cîntarea României” pe 1980, din frumoasa ei prezentă la cenaclurile bucurestene.

Lia Miclescu debutează editorial cu volumul **Ard săniile**, al cărui titlu e o metaforă cu o marcată forţă simbolică. Logodirea dintre subiect şi predicat anunţă o mutaţie existenţială, o răscruce de vîrstă, o pierdere dureroasă: „Ard săniile mele şi-ale lumii / Si suflă cîinii foc şi parcă plîng / Eu am vîsat că se spărsese iarna / În locul unde visele se frîng”. Ce s-a întimplat anume? S-a stins copilăria, adolescenţa curată cu visele şi poveştile ei, s-a spulberat o mitologie şi, prin arderea simbolurilor ei, se naste o altă, a altei vîrste, în care vor pîlbi mereu metaforele proaspete ale iubirii, ale unei iubiri discrete, mîndre, difuze, de o puritate adolescentină, pătîmasă dar mereu potolită de o pudoare care-l dă distincţie şi originalitate: „Din două jumătăţi de fruct / Ca două bolţi, un cer şi-o vale, / Am coborît, miracol pur, / În lumea ceturilor tale, / Si caldă, luminînd în jur / Si furisată din iubire, / Îmi caut rodului rotund / Sperate bolţi de întregire. / Dar nu eşti niciodată tot / Să-mparţi nucleele în două / Si trec fuioarele de ceti / Cu tine, si mă lasă nouă, / Ca două jumătăţi de fruct / Din care una, nu ştiu care, / Să fiu... să fii... nimic şi tot / Tăcere, rugă şi suflare”.

(Împlinire).

Versurile poetei sînt „mirări de lumină pe anii în toi”, mirări şi întrebări rămase fără răspuns din vremea copilăriei cu purităţi de vis şi de zăpadă: „Cînd vine iarna, melcii unde stau? / Tu nu mi-ai spus dacă zăpada-i doare / Si nici de cite ori prin melci se moare / Si nici în schimbul iernii ce să dau”. (Melcii).

Poezia Liei Miclescu izvorăşte din banalul că „ceva se-ntimplă” neconţinut „în soare şi sub soare”, că „se petrece-n timp ceva / Si zboară-n spaţii păşări necesare”, că „au dispărut vreo citeva hotare / Si pier sub ape alte citeva” (Vis). Elanul ei poetic tînde permanent să rupă „ceata de pe vis”, dar ceata iar revine şi se lasă pe alte rîspîntii de zînd, pe alte răscruci de sentimente. Sensibilitatea ei viziunea poetei intră şi les neconţinut într-o şi dintr-o ceată magică, misterioasă. De aici un fel de ritual al misterului şi al iniţierii: „Să-mi treacă salamandra peste mină / Cu moliciunea

ei de tiritoare / Si ritului străvechi să mă supună, / Scheletul să mi-l spăl de-anchilozare, / Si să m-afund în datină şi-n mituri / Să nu mă creadă mama răzvrătită / / Să-i spun că, dintre pietre, mă pîndeste / Privirea salamandrelor, uimită, / Că stiu, de-atunci, să-mi cos în pinze gîndul / O mama crede că-mi alcătuie zestre / Cînd, cuibul salamandrelor, plîngîndu-l / Le chem, furis, în casă, prin ferestre, / Si sar în prunduri, ascunzînd de soare / Privirea salamandrei tiritoare”. (Ritul salamandrei).

E în poezia Liei Miclescu o sete pătîmasă de viaţă, de împlinire, de iubire, stînsă cu un fel de strainu ascetism care-i dă farmec şi identitate poetică proprie.

„Poezia Liei Miclescu — scrie Alexandru Balaci — nu este un vis steril ci o mărturisire emoţionantă despre interferarea vieţii generale cu trăirea individuală, o reflectare în apele de lumină ale verbului care reduce universalul la unitatea psihologică, umană a creatorului”.

Lia Miclescu nu spune, nu zice, ci se mărturiseşte şi, se ştie, a te mărturisi e mult mai mult decît a spune ceva despre tine. Ea e o conştiinţă poetică autentică care nu se afirmă prin modernisme ostentative, nici prin retorica romantică, ci printr-un efort de autodescooperire delicată, stăruitoare, cu mijloacele bune poezii româneşti din perioada interbelică.

E plăcut surprinzătoare, pentru un debutant de astăzi, perfecţiunea prozodiei, muzicalitatea clasică a versurilor care sună foarte modern. În această virtute rezidă, însă, uneori şi o servitute a poeziei Liei Miclescu care contribuie la o anume monotonie prozodică, pe ansamblul volumului, la o grija unilaterală pentru formă şi la neglijarea efortului de a limpezi structura şi mesajul unor poezii, precum **Rugă**, **Demitizare**, care rămîn confuze, în stadiu de intenţie.

Poeziile Liei Miclescu din volumul de debut echivalează, însă, cu o consacrare şi în acest spirit o prezentăm.

Ion Dodu Bălan

Calendar

- 11.VI.1901 — s-a născut **Al. Bădău**
- 11.VI.1943 — s-a născut **Grigore Arbore**
- 11.VI.1946 — a murit **Sofia Nădejde** (n. 1856)
- 12.VI.1916 — s-a născut **Alexandru Balaci**
- 12.VI.1916 — s-a născut **Constantin Monea**
- 12.VI.1922 — s-a născut **Petru Vintilă**
- 12.VI.1929 — s-a născut **Irina Mavrodin**
- 12.VI.1932 — s-a născut **Ballat Tibor**
- 12.VI.1977 — a murit **F. Brunea-Fox** (n. 1898)
- 13.VI.1883 — s-a născut **I. I. Miromir** (n. 1839)
- 13.VI.1884 — s-a născut **Ioachim Botez** (n. 1956)
- 13.VI.1929 — s-a născut **Al. Săndulescu**
- 13.VI.1972 — a murit **Nicolae Tăutu** (n. 1919)
- 13.VI.1977 — a murit **Lazăr Iliescu** (n. 1887)
- 14.VI.1882 — s-a născut **Ion Petrovici** (n. 1872)
- 14.VI.1905 — s-a născut **Iosif Igloroslari**
- 15.VI.1882 — s-a născut **L. U. Soriciu** (n. 1957)
- 15.VI.1889 — a murit **MIHAI EMINESCU** (n. 1850)
- 15.VI.1893 — s-a născut **Ion Marin Sadoveanu** (n. 1864)
- 15.VI.1909 — s-a născut **Virgil Teodorescu**
- 15.VI.1941 — s-a născut **Dan Culcer**
- 16.VI.1925 — s-a născut **A. E. Băconsky** (n. 1877)
- 16.VI.1978 — a murit **Teodor Păcă** (n. 1928)
- 17.VI.1857 — s-a născut **Nicolae Volenti** (n. 1910)
- 17.VI.1858 — s-a născut **L. E. Torouşlu** (n. 1953)

Rubrică redactată de GIL CATANĂ

Existența răsfrîntă într-un ierbar

PUBLICÎND *Ierbarul amorului* (*), Tudor George adaugă încă un volum celor ieșite din marea sa pasiune pentru sonet. Poet din speța marilor artiști, el vede în forma fixă nu constrîngerea ci proba eliberatoare, capabilă să conducă — prin rafinament — spre revelația poetică. Numărul fix al versurilor și cadrul în care, prin datele speciei, mișcarea poeziei trebuie să se înscrie nu-l deranjează ci, dimpotrivă, îl stimulează; necesitățile de ritm produc spectaculoase jocuri sintactice; iar obligativitatea rimelor declanșează o mare fantezie asociativă. La acest capitol, al strălucirii meșteșugului poetic, fiecare sonet din *Ierbarul amorului* confirmă la cotă maximă virtuozitatea pe care celelalte volume ale poetului au acreditat-o cu putere.

Sonetele de acum se adună într-o „carte” și nu într-o simplă „culegere”. Ideea pe care *Ierbarul amorului* e construit este, cel puțin în punctul inițial, cea a unei meticuloase inventarii a regnului vegetal în latura dimensiunilor sale mărunte, inventariere echivalentă cu căutarea plină de migală a unui Eden cizelat și distins. Reprezentativ în această ordine de idei e firul de lărbă, invocat și el, alături de Edenul căutat în cizelarea versului, încă din sonetul-prefață a cărții. „Mă-ntorc, precum Walt Whitman, sedus — spre firul ierbii!”, spune poetul, atrăgînd atenția asupra unei ascendențe tematice și nicidecum stilistice: căci, la antipodul gestului whitmanian amplu și solemn, poezia lui Tudor George cere zăbovirea asupra fiecărui vers, slefuirea cuvintelor și obținerea pe toate căile a efectelor de prețiozitate. Pe tîlcul mai departe, într-un motto din Borges, ideea unui „ierbar de flori de stil”. Prima caracteristică pe care o putem des-

(*) Tudor George, *Ierbarul amorului*, Editura Junimea.

prinde din aceste prime repere e o fuziune a contrariilor: natura, adică prospețimea, e celebrată prin filtru livresc; autenticitatea e deturnată către artificiu. Prin excelență livrescă, poezia lui Tudor George a căutat dintotdeauna și cu voluptate imaginea lumii văzute ca spectacol baroc, ca desfășurare sublimă a artificului. *Ierbarul amorului* nu ascunde această preferință a poetului pentru livresc. El cîntă, rînd pe rînd, toate florile și plantele posibile, ocolește însă mereu imaginea lor frustă, observația directă și genuină: garoafa e cea cîntată de Lorca, trestia îi amintește — desigur — de Pascal, violeta e marcată de versul lui Lorenzo de Medici și trandafirul îi evocă perioada cunoscută din istoria Angliei („Precum Oedip, văd oarba-ți stemă: / Văd roza dinastiei York, / Cu roza Lancaster, cum storc / Fraternul singe și-l blestemă!”). Două versuri dintr-un sonet descriu imaginea poetului așa cum îl înfățișează, indirect, poemele sale: „Trîind livresc, hrănit cu versuri extra / Și-n cultul Poeziei, viața-ntr-oaregă —”. Iar, în spațiul acestui cult al poeziei, îl găsim — în altă parte — pe poet legat pentru totdeauna de forma fixă a sonetului: „Mă veți afla, sub somptuoasă criptă, / Cu inima într-un sonet înfiptă!”.

Poezia din *Ierbarul amorului* își etalează caracterul livresc fără nici o reținere, începînd cu invocarea deloc inhibată a unor mari nume, continuînd cu preluarea și prelucrarea unor note lirice cunoscute și ajungînd pînă la lucrătura în filigran a versurilor. În sonetele lui Tudor George îl întîlnim pe Whitman, Shakespeare, Remy Belleau (în care vede un maestru într-ale sonetului artizan), Rilke, Michelangelo, Leopardi, Rimbaud și așa mai departe; auzim — rămîinînd doar la spațiul poeziei românești — note din Argeșii („Mă-mpresură pe după git, pe frunte / Și mă sărută-n deșteale-i mărunte...”) sau Ion Barbu („În sorbu-acelei orhidei / Surpa-mă-voi, mă voi contrage; / Ca — distilat în gușa ei — / Să-ncre profunde-l mirage! / .../ Sacrificatul inger sint / La Graalul tău — Carnal Cuvînt!”) și recuroaștem maniera romanțelor de amor (ca în *Crochiu amoros*) ori cea a „legendelor” lui Teodor Pîcă (în *Legenda unei orhidei*); și sîntem făcuți părtași la un adevărat festin lexical și sintactic, în care sunete sau silabe dispar, dînd cuvintelor un parfum a parte, și formele contrase, inversate ori chiar inventate aduc în poezie un aer de rafinament ocult. Fantezia lui Tudor George e, în materie de lexic și gramatică, cu adevărat inepuizabilă. Exemplele (din care aleg totuși cîteva) nu pot spune totul despre savoare mereu proaspătă a versurilor: „Lanceolate frunze de bronz-cocliu stau veghe — / Necutezînd lumina nici brizele s-ating-o / Făcîia altei nupții.

hieratica pereche / Care-și însuflă rugul ca pasărea Flamingo!”; „Mireasmă ce nici unei nu te-asam”: / Balsam al vieții, morților — balsam!”; „De multe ori nu-nțelegeam nimica, / Decît un basm naval cu Moby-Dick, / Or monstrul calamar, plasmatic crabu, / Meduză schilodindu-l pe Ahabu!”.

Tot livrescă e și tendința, decurgînd din datele deja trecute în revistă, de asumare a caracterului estetizat al realității la nivelul limbajului. Am în vedere, dincolo de uzul elementelor lexicale rare și prețioase, faptul că poetul vorbește despre „o călinesciană, de fum, uitată roche” și se vede pe sine drept un „baudelairian uimit, peripatetic”, transformînd faptul de cultură în element curent de raportare și, deci, în fapt de limbă comun. Toate aceste elemente livresci despre care am vorbit atrag poezia de la celebrare a vegetalului la exprimare a sinelui, de la descrierea exterioară la una interioară. Pe măsură ce înaintăm în *Ierbarul amorului*, devine tot mai limpede faptul că decorul vegetal e o proiecție a existenței subiective mai curînd decît un dat natural. Mecanismul pe care poezia îl folosește în acest sens e bine pus în valoare de un poem, *Heraldicele plante*, în care poetul simte că „tot Evul Mediu e-un Ierbar” și vede istoria ca „istorie presată”. Pasul de la observarea similitudinii la substituție se face ușor și el e sursa ermetismului floral din *Ierbarul amorului*: aventura existenței ajunge să fie tradusă în limbajul florilor, acestea din urmă apărînd poetului ca *hieroglife* ori *semne heraldice* (termenul revin obsesiv), adică elemente care își cer descifrarea. Imaginea ierbii alătură, într-un sonet, amintirea copilăriei și tineretii de prezentul creației, devenind intrupare a timpului (*Iarba*); imaginea iubitei e descrisă în termeni florali (*Prea firavă*, cu varianta comică a ravagiilor virstei din *Sorcova mea*); și tot vegetalul (cedril) îi apare în final poetului ca șansă a supraviețuirii în viitor, după moarte: „Știu! Peste-un lustru, poate, or mileniu, / Magnifici fi-voi, încă, ai mei cedri!” (*Prințarii cedri*). În acest ermetism floral văd nota de originalitate și profunzime a *Ierbarului*... lui Tudor George. Tensiunea existențială autentică pătrunde pe această cale în poem, adăugîndu-se rafinamentului meșteșugăresc și, în ultimă instanță, salvîndu-l de la mersul în gol, validîndu-l. Dincolo de aparenta îndustriașă pe care o poate da după alte sute de sonete publicate de poet, *Ierbarul amorului* ne aduce în față o experiență lirică interesantă. Altfel spus, cu volumul de acum Tudor George menține nivelul și își onorează valoarea recunoscută.

Ion Bogdan Lefter

Franz Storch

A FOST poet și prozator, a scris vreo zece cărți, a luat cîteva premii, a fost ziarist, a condus o revistă, a participat la cîteva colocvii de literatură peste hotare, a fost membru al Uniunii Scriitorilor, a dat interviuri la radio și televiziune, a lăsat în urma lui un scrin plin de manuscrise nepublicate; voia să tragă de timp, avea o credință secretă că o carte nemeritată înduplecă moartea, silind-o să aștepte.

Ani în șir, seară de seară, fiecare zi trăită intra supusă într-o pagină de caiet cu pulsul, cu temperatura, cu metabolismul ei, o existență întoarsă pe toate fețele — era atît de avid de viață, încît voia parcă să și-o învețe pe de rost — cincizeci de caiete, jurnalul unui om neverosimil de viu.

L-am cunoscut în toamna anului 1954, la redacția ziarului „Neuer Weg”. I se spunea „reporterul teribil”, era un fel de bombă a redacției. Scandaliza prin nonșalanță și originalitate. Revederea după douăzeci de ani. Un bărbat între două vîrste. Spiritual, volubil. Nu purta masca crispată a celor care și-au aflat sentința. Făcea parte din casta luptătorilor. Era de meserie tînar.

Imaginea unui om trecut în amintire se poate recompona din cîteva secvențe. O redacție, un birou cu scrumierele veșnic pline, teancuri de plicuri sosite din Cluj, Viena, Sofia, Timișoara, Brașov, Budapesta, Sibiu, Crimeea, prieteni, țigări aprinse de la lentila ochelarilor fiind gazul se termina în brichetă, o voce profundă care se amplifică atunci cînd trebuia cîștigată o controversă. Nu-mi amintesc să fi ieșit vreodată în vîin într-o discuție. Era puternic pentru că avea înțelegerea tuturor lucrurilor. Îl interesa totul. Muzica și chimia, Husserl și misterele navigației, pulsarii și dezarmarea, destinul poeziei și criza petrolului. Cred că ar fi făcut un pact cu diavolul ca să apuce anul 2000. Nu se putea despărți de oameni. De toți oamenii. Octogenarul pisălog, copilul teribil, savantul, dactilografa mioapă, cită celebritate și mediocritate nu s-au perindat în biroul modest de la redacția revistei „Volk und Kultur”. Făcea binele cu dezinvoltura cu care artistul își creează opera. Nimeni nu a plecat de la el cu sufletul gol. Nimic nu respecta mai mult decît spiritul liber și demnitatea umană. Nu știu dintre valorile morale ce socotea mai de preț și mai necesar pentru oameni. Adevărul sau binele. Și n-am înțeles niciodată prin ce știință secretă reușea să le impace atît de perfect. Avea o devoțiune aproape patetică pentru instituțiile pe care le-a slujit. Și-a dăruit ultimele clipe revistei al cărei redactor sef a fost, așa cum a apărut întotdeauna interesele Uniunii Scriitorilor, luptînd pentru nobila meserie de scriitor, pentru integritatea breslei noastre.

Cînd moare un poet, mai săracă devine lumea cu o uimire. Cînd moare un gînditor, mai săracă devine lumea cu un răspuns. Cînd moare un om care a știut totdeauna să întindă discret o mină celorlalți, mai săracă devine lumea cu o încredere. Cînd moare un om care știind că suferă de o boală incurabilă putea să zîmbească, mai săracă devine lumea cu o sfîdare a sorții.

A murit Franz Storch. Mai săracă e lumea cu o demnitate.

Nora Iuga

Noutăți lirice

■ **GEORGE BĂDĂRAU: Insomnia ceasornicului** (Ed. Eminescu). Trei cicluri unitare stilistic, relativ distincte tematic, conținînd texte poetice onorabile, fără indicii limpezi de personalitate, expresive în notațiile succinte, banale în confesiunile discursive și sentențioase. Un fel curat de a colporta atitudini și gesturi din universul și limbajul poeziei mai noi. Dacă nu e nimic interesant în această afectat înțeleaptă mărturisire reflexivă, în fapt de o absolută platitudine: „Mă trezește un clopot din somn / și mă întrebă cit mai am de trăit. / Fără teamă și fără orgoliu / scotolesc în memorie” — identitate în acest prozaic și minor buletin de identitate: „Tipă soneria. / — Întrați! / — Vrem să verificăm starea de spirit. / Oamenii buni / nu căutați sentimente / Idei / poeziile mele sînt făcute din materiale / uzate / nu căutați muzică / poeziile mele sînt făcute din gesturi / nu căutați imagini culori / poeziile mele sînt un fel de / brichete-cărbune” care, cel puțin pentru o parte din texte este și adevărat, dacă modalitatea reflexivă nu-l prinde pe poet și nici efortul de a fi în pas cu moda poetică nu-l favorizează (n-am văzut sensul poetic al unei secvențe precum: „Gura tatălui meu, băutorul / un vulcan / care îmi umple memoria / voia să mute oceanele / pe-o altă planetă / și pe oamenii mei / din poemul acesta, în altul”), în schimb de cite ori fondul sentimental este lăsat să se exprime, efectul poetic e remarcabil, indiferent de maniera, modernă sau tradițională, în care se transmite. Așa este *Ulciorul*, elegie solemnă și emoționantă în ciuda vetusteții formale: „Un bătrîn mai aveam. ca o vreme pierdută / Cu mizerii, cu lipsuri, cum a fost — și mai este / O frîntură de ev încapînd în poveste / Cînd văzduhu-și adapă mieii lui de cucută. / Un bătrîn, mai cînta ieri cocoșul la armă /

Îi făcuse ninsoarea, astă-noapte, statul / S-au surpat ca un clopot ce-ar voi nimă-nul / Să se tînguie-n cer și-n pămînt să adoarmă // Un bătrîn mai aveam, ca o vreme pierdută / Se-nchinase în satul boltit de păduri / o lumină din cer totdeauna să furi / Și în liniște-apoi s-o înalți pe redută / Un ulcior a rămas, fără grai, fără ani / Cu mizerii, cu lipsuri, cum a fost — și mai este / Într-o larnă frumoasă, un viteaz, o poveste / Murmurată-n ninsoare, de un cor de țărani”. Așa este și *Lebăda*, imagine plastică, de data asta în dicțiune modernă, a nostalgiei în spațiul erotic: „Cineva a înfipt un stillet într-o lebădă / (lebăda fiind ultima parte-a cuvîntului) / Roiesc trei silabe de singe / trei semne ciudate / și albe / Lebăda luncă-ncepe pe un deget / cu care deschid toate ușile / Nici un sonet nu are imaginea / chipului tău / O, de-aș putea să citesc în cuvîntul / ce-mi tremură-n palmă”.

■ **AURELIAN MAREȘ: Arhitectura interiorului** (Ed. Eminescu). Șapte poeme împărțite, fiecare, în mai multe secvențe ce au o structură asemănătoare, marea majoritate fiind notații reduse la cîteva versuri. Deseori propozițiile ce compun secvențele sînt independente una de alta, succesiuni metaforice sau enunțative a căror calitate este sugestivitatea și al căror defect e incongruența în spațiul secvenței. De multe ori fiecare vers al unei mini-poezii sugerează poetică, dar tot de multe ori diferența de semnificație dintre versurile unei secvențe este atît de mare încît fiecare vers poate trece drept un poem. Imaginația poetului e foarte activă și fidelă unei viziuni de tip supra-realist asupra libertății actului poetic („Un zld, oricît de greu / poate să luncce / pe solzii unei șopîrle / dacă poetul vrea”) iar arhitectura textelor îngăduie

dicțiunii o concentrare de felul definiției sau aforismului („Talpa poetului pe flori / blînda lumină”; „Pe sinul tău / cenușa unui fluture alb”; „Ecoul e sărut între munți”). Influența lui Nichita Stănescu este de tot evidentă, uneori în regim de pastişă („Esența copacului / nu este frunza, / nu este fructul / Esența copacului este / privighetoarea. / Esența privighetorii nu este / cîntecul, nu este / roua, nu este / trandafirul. / Esența privighetorii este / norul. Norul este?”). Meritorie este în poezia acestui talentat liric capacitatea de a formula sugestiv în spațiul poetic al notației. Eul liric încearcă a se obiectiva tentat cum e de promovarea expresiei impersonale, de corectarea plastică, dar acest efort mi se pare că e împotriva lui însuși fiindcă atunci cînd se lasă „văzut” ca realitate subiectivă discursul poetic e mai tensionat, în ciuda ecourilor încă neasimilate („Ce sînt eu pentru pasăre? / Poate că nu pasărea zboară, / ci aerul trece triș pe sub aripi, / Ce sînt pentru frunză eu? / Reflex prin care se apără / de cuvinte? Ce sînt / pentru fluture? / Umbra / care îl obosește”). Tematic poeziile lui Aurelian Mares sînt variațiuni ale nostalgiei după spațiul și timpul copilăriei agreste, după natura naturală evocată și invocată ca terapeutică pentru stresul citadin, pentru oboseala de civilizație industrială. Acest sens ecologic al poemelor, vădit de abundența botanică și zoologică, păsări mai cu seamă, denotă o constituție sufletească „veche” („Pe unde vin pădurile în mine? / Sub talpa casei un leagăn / de pămînt? / Ce hipnotism ne face să / vedem dealurile / așa cum sînt / și păsările în aer / ca niște cloburi / sub ruine?”) și un mod naturist al percepției.

Laurențiu Ulici

Proprietari, producători, beneficiari

□ SINT momente a căror semnificație depășește spațiul faptelor memorabile, legiferate fiind de voința neamului, validate și consolidate de ineseși liniile de forță ale istoriei care le-au urmat. Un astfel de moment hotărâtor pentru devenirea patriei este, indiscutabil, ziua de 11 iunie 1948 — ziua naționalizării principalelor mijloace de producție și trecerii avuției naționale în minile făuritorilor ei — altfel spus, actul revoluționar care a deschis o nouă eră pentru destinul poporului român. Premisă necesară, fundamentală edificării socialiste, înlăturării idealurilor comuniste, actul naționalizării este consecința directă a victoriei revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August '44. Referindu-se la importanța istorică a euceririi acestui drept al clasei noastre muncitoare, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arăta că „naționalizarea a deschis o etapă nouă în istoria relațiilor de producție din țara noastră, a dus la lichidarea marilor burghezii industriale și financiare, la crearea unui puternic sector socialist de stat în economie, a permis trecerea la conducerea planificată a economiei naționale”. Prin trecerea în proprietatea statului — a celor ce muncesc — a principalelor mijloace de producție (fabrici, uzine, societăți pe acțiuni, căi ferate, șantiere navale, tipografii), a fost înlăturată, în fapt, pentru totdeauna, exploatarea omului de către om în patria noastră, ceea ce a dus la rezolvarea contradicției dintre caracterul puterii politice de stat și caracterul economiei, la coordonarea activității întreprinderilor de către statul socialist pe baza planului național unic.

Au trecut 34 de ani de atunci, ani hotărâtori pentru ceea ce înseamnă astăzi România; ani de acțiune și împlinire în toate sectoarele de activitate; s-a afirmat rolul hotărâtor al partidului, al clasei muncitoare în însăși opera de construcție multilaterală a țării, pusă în slujba idealurilor revoluționare, a ridicării bunăstării întregului popor. Adică, al proprietăților, producătorilor și beneficiarilor acestei țări. Al celor ce, zi de zi, cu o dăruire ce le înobilează aspirațiile, construiesc în patrie, pentru patrie. Cu certitudinea și încrederea pe care numai munca liberă de exploatare și le poate oferi. Munca liberă într-o țară liberă, independentă și suverană, cu adevărat, pe propriile sale bogății. Imaginea este cu totul nouă, iar frumusețea ei îți-o poate da fie și o simplă călătorie, în lungul și în latul țării, printre oamenii muncii — constructorii prezentului și viitorului socialist.

Minerii de la temelia cerului

AJUNGI la un moment dat să nu-ți mai amintești cu destulă precizie prea multe dintr-o așezare sau localitate și asta nu pentru că anii socialismului au schimbat într-atât fața lucrurilor, ci pentru faptul că te-ai adâncit în dorința de-a cunoaște mai întâi oamenii, „privelește” dinlăuntrul lor, mai fascinant decât orice privelește pe care, de cele mai multe ori, te resemnezi s-o accepți de la fereastra vagonului. Treptat însă, după ani, observi că locurile redescrisse din memorie capătă firea și asemănarea celor care le-au înobilat cu gândul și fapta. Un astfel de loc îmi pare Baia Borșa pe care mi-l imaginam mai întâi din București, din descrierile studentului pe atunci în geologie, Dorel Ardelean. Avusese o practică „dură”, în creierul munților și încă de atunci fusese fascinat de posibilitatea de-a lucra în teritoriul ce-i oferea destule temeiuri pentru a-și continua meseria. L-am revăzut — este un fel de a spune — pentru că m-a lăsat pentru început să mă descurc cum oi ști și cum oi putea, el retrăgându-se în sectorul lui. Nu m-am mirat când inginerul șef al întreprinderii miniere mi-a mărturisit că excesiv de modest, dar robustul stagiar stăpîn pe sine a făcut într-un an cit alții în trei. Adică și-a asumat meseria la propriul său mod de a fi; a strins probe geologice, a pus umărul peste tot unde era nevoie — or, de pasiune și competență este nevoie în orice loc —, s-a zbatut și se zbate pentru producție, petrecându-și nopțile la lumina fișelor lui ce vor alcătui peste ani o lucrare în domeniu.

A doua zi urcam spre carieră. În biroul său, inginerul șef al întreprinderii miniere, Iuliu Lungu, îmi explicase, înconjurat de planuri și hărți, obiectivele în funcție de importanța lor. Însoțit de tânărul inginer geolog despre care îmi spusese atâtea, urmăam să vedem cariera. Dar, mai întâi, coborîrea în mină. Echipa din schimbul lui Roman Ștefan era la datorie, în abatajul 64 000. Din când în când, mis-ul, „cărăușul”, băufneste ca și cum s-ar încovoia sub povara prea mare. Schimbul decurgea normal pentru ei, Pop Coman Ștefan și Gavrilă Basmaschi. Normal înseamnă cel puțin douăzeci metri cubi pe schimb. Același lucru dincolo, în abatajul 64 103 unde echipa (adică, Dumitru Corban, Toader Grec, Gheorghe Mihaly, Petru Krafciuc) pregătea terenul pentru prăbușire. Calm, incredibil de calm, stăpîni pe orice mișcare și, mai ales, tăcuți. Mai ales omenoși, vorba bătrînului Csordas, și tari în orice moment. Ei știu locul fiecărei pietre, ei știu ce au de făcut și fac. Ei știu rostul lor și mai știu ce-s bucuriile simple, adevărate. Aparenta lor răceală se transformă pe dată într-o veselie molipsitoare. O, numai să ai privilegiul să-i auzi povestind! N-o să ai revelația unor lucruri „senzaționale” pentru că ei nu sînt cituși de puțin preocupați să le facă publice chiar dacă le cunosc. Da, despre meseria lor moștenită își vorbesc, dar și atunci — și nu pentru că s-ar codi, cum se spune — se sfîșie să-ți toarne verzi și uscate. Trebuie să le înțelegi robustețea lor interioară, trebuie să

le stringi palmele lor pietroase pentru a le deprinde firea. Nu se retrag din fața întrebărilor. Ei, scormonind în măruntaiele munților, ei, minerii de la temelia cerului, cu o tenacitate pe care numai acolo, lângă buza ultimului metru de înaintare, o înțelegi, au demnitatea muncii lor. Își fac datoria trimițînd țării minele de care este atîta nevoie. Pentru că întreprinderea minieră Baia Borșa cu cele două mari exploatare — Burloaia și Gura Băii — smulge din subterane minereuri neferoase, le prepară în uzina proprie și acestea mai apoi iau drumul combinatelelor specializate ale țării. Un milion de tone pe an! Da, de la vremurile povestite de bătrînul Csordas și pînă azi e un drum. Nu doar milionul de tone îl demonstrează, ci însăși așezarea ce poartă numele de Baia Borșa. Însăși viața lor demnă, robustă. Un drum clădit prin muncă, continuat din generație în generație, împlinindu-se și desăvîrșindu-se. Or, cu siguranță, minerii știu ce-i acela un drum chiar dacă-l fac de zeci, de mii de ori în același schimb, în tunelurile abatajelor ori de la abataje spre casă, ei înșiși scormonesc drumuri înlăuntrul, poate tocmai de aceea atunci cînd, într-o fracțiune de secundă, se apropie de gîndul lor curat vreo nenorocire, ei o simt mai devreme iar în casele lor fiind, rămîn citeodată pe gînduri ca și cum orice vorbă în plus s-ar petrece greu, iremediabil. Și tăcerea lor dinlăuntru, rece, de piatră nu este decît orgoliul lor pentru că ei știu că întunericul dinlăuntru este tot atît de puternic precum lumina din afară, or, pentru ca ea, lumina, să existe neîntinată, este nevoie de ei, de puterea și forța muncii lor.

Pacheboturile sau fascinația chimiei

ZIUA în care o navă este lansată la apă, indiferent de tonajul ei, este, pentru navalisti, o sărbătoare. Un moment în care contează mai mult decît orice dimensiunea sentimentului. Și nu de astfel de bucurii decît lipsă navalistii. Pe ele se sprijină chiar munca lor, orele lor de zi și de noapte și iarăși de zi și iarăși de noapte petrecute asudînd la zidirea navei. O astfel de zi am trăit-o la Șantierul Naval din Giurgiu: un împingător de 2300 CP alunecase de pe rampă în apa tulbure a Dunării. Ca să afli cite astfel de bucurii au fost înregistrate trebuie să pornești de la anul 1832 — cînd s-a construit prima navă maritimă, corabia Marita — și să te afunzi în arhivă. Navalistii țin minte istoria petrecută de la ultima lansare. Și ultima este înlocuită de alta... Un spectacol continuu de competență și autodepășire. Șantierul de azi construiește remorchere-împingătoare de mai multe tipuri, nave de stîns incendii (maritime și fluviale), macarale plutitoare de 10 tone forță, șlepurile de 1500 de tone. Dar execută și reparații. Și acest lucru, în condițiile în care, azi, prețul materiilor prime a crescut considerabil. Problema reintroducerii în circuit a materialelor refolosibile este mai mult decît o preocupare, o necesitate obiectivă chiar și pentru țările ce beneficiază de o economie puternic dezvoltată, dat fiind fap-

tul că acestea constituie o însemnată surșă. Și la acest capitol navalistii giurgiuveni au destule probe, cu atît mai mult cu cît reparația unei nave de multe ori devine mai dificilă decît construirea ei. Ingerul șef al șantierului, Semo Volfzon, nu parea prea mirat de întrebare: „Sigur că este necesară o tradiție în domeniu, dar esențială este capacitatea de acțiune a oamenilor. E ușor să arunci, așa cum făceam pînă nu demult, o serie de piese și chiar axe de cițiva metri, mai greu este să le lungesti viața prin reconducție. Or, noi vom avea economii de aproape 1 milion de lei tocmai pe seama măsurilor pe care le vom urmări”. O navă „înghită” nu doar multă inteligență și măiestrie dar și mult metal. Zeci, sute, mii de tone încap în scheletul ei pentru ca odată ieșită în lume să răzbată tăișului valurilor. Dar nu-i vorba doar de atît. E vorba de eficiența lor, a navelor, gîndită și calculată încă de pe planșetă. Navalistii se zbat să croiască nave mai rapide, mai elegante și, dacă se poate, mai ușoare. „Am reproiectat unele tipuri de nave, spre exemplu, cea maritimă destinată stingerii incendiilor, și am înlocuit o serie întreagă de utilaje de import cu altele, de-ale noastre” (dir. adj. Gheorghe Mustăreacă). Peste un secol și jumătate măsoară drumul de la prima corabie pînă la șlepurile de azi de 1500 de tone. Și nu știu dacă turnul de piatră, „ceasornicarul” orașului de la Dunăre, a fost martor la prima lansare la apă, dar, cu siguranță, a „văzut” multe și ar fi rămas îndreptat spre șantier dacă, din toate părțile, nu ar fi venit în anii din urmă orașul și, odată cu el, noua vocație, aceea a chimiei.

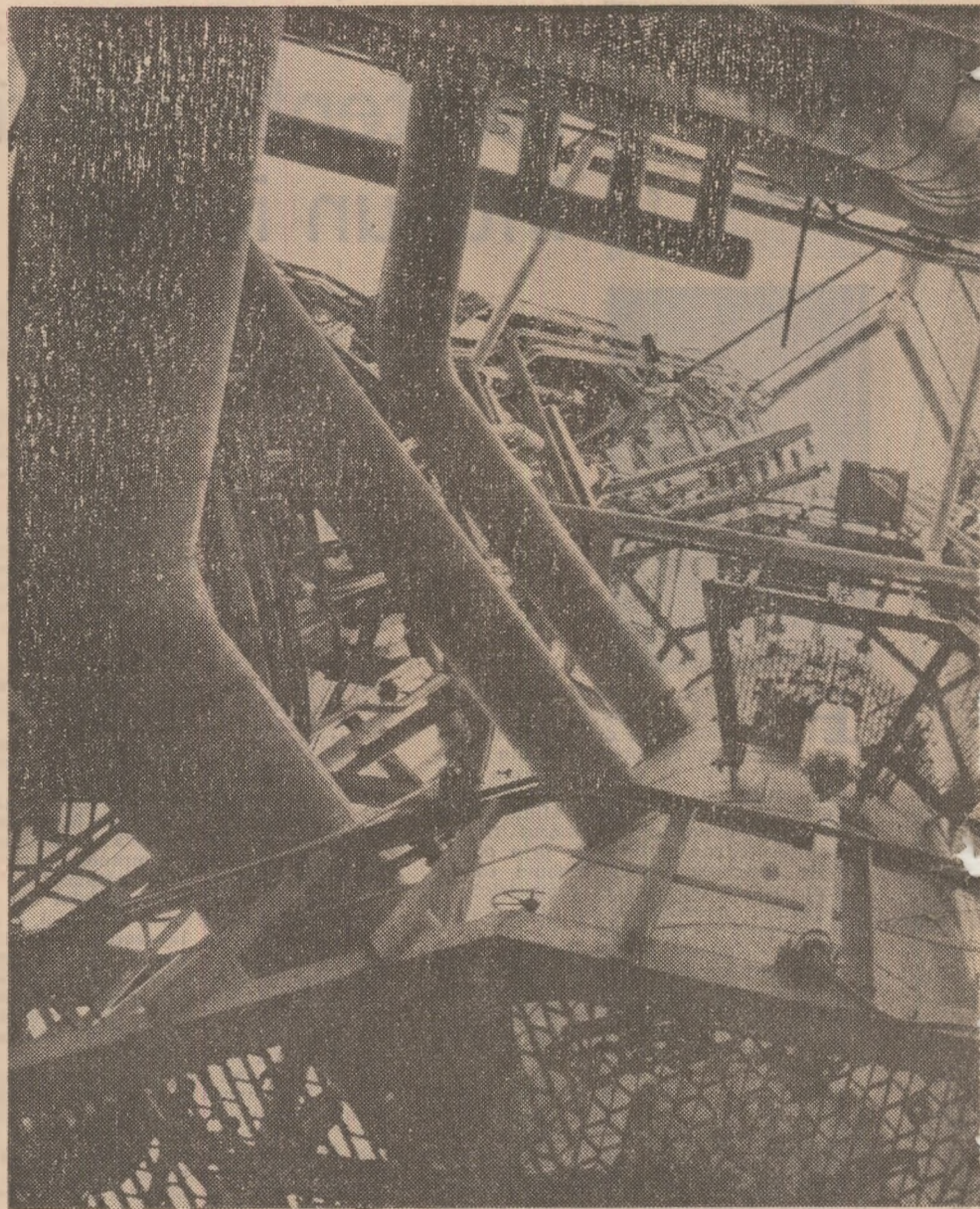
La puțină vreme de la punerea sa în funcțiune, Combinatul chimic a făcut dovada, încă o dată, a extraordinarei dinamici a chimiei românești. Oamenii combinatului, partea cea mare localnici, au reușit într-un timp pe care nu l-ar fi visat oricît de încrezător ar fi fost în propriile lor disponibilități, ca și cînd ar fi fost de cînd lumea specializați și pregătiți pentru supertehnologia de fabricație, au reușit deci să facă concurență chiar altor cetăți cu renume în țară, ieșînd în același timp cu produse competitive pe piața mondială. Clor lichid, sodă caustică, acid clorhidric, tetraclorură de carbon, percloretilenă — fac azi dovada pasiunii cu care tinerii chimiști giurgiuveni înobilează o meserie. Se spune că este greu să cîștigi un loc prestigios în competiția afirmării, dar este tot atît de dificil să îi menții — afirma tehnologul Grigore Arnăutu din secția de PVC II a combinatului chimic vilcean. Veteran față de cel giurgiuvean, combinatul și-a asigurat de mult o recunoaștere în lume grație marii competitivități a produselor. „Anul trecut ne-am consolidat tradiția, urmează s-o ținem cu fruntea sus” (operator chimist, Silimineanu Deaconescu). Nu sînt simple vorbe: secția a livrat suplimentar 3000 de tone de PVC beneficiarilor externi. Un alt exemplu este secția „oxo”. Una în care marea majoritate a produselor realizate (octanol, izobutanol, acid 2 etilhexanoic) sînt, de asemenea, destinate exportului. Aici se folosesc catalizatori din import, costisitori, și-n consecință, importantă nu este doar calitatea dar și eficiența muncii. Nu eulegi dacă nu semeni, spune un proverb. În chimie, nu poți obține nimic dacă nu veghezi și nu

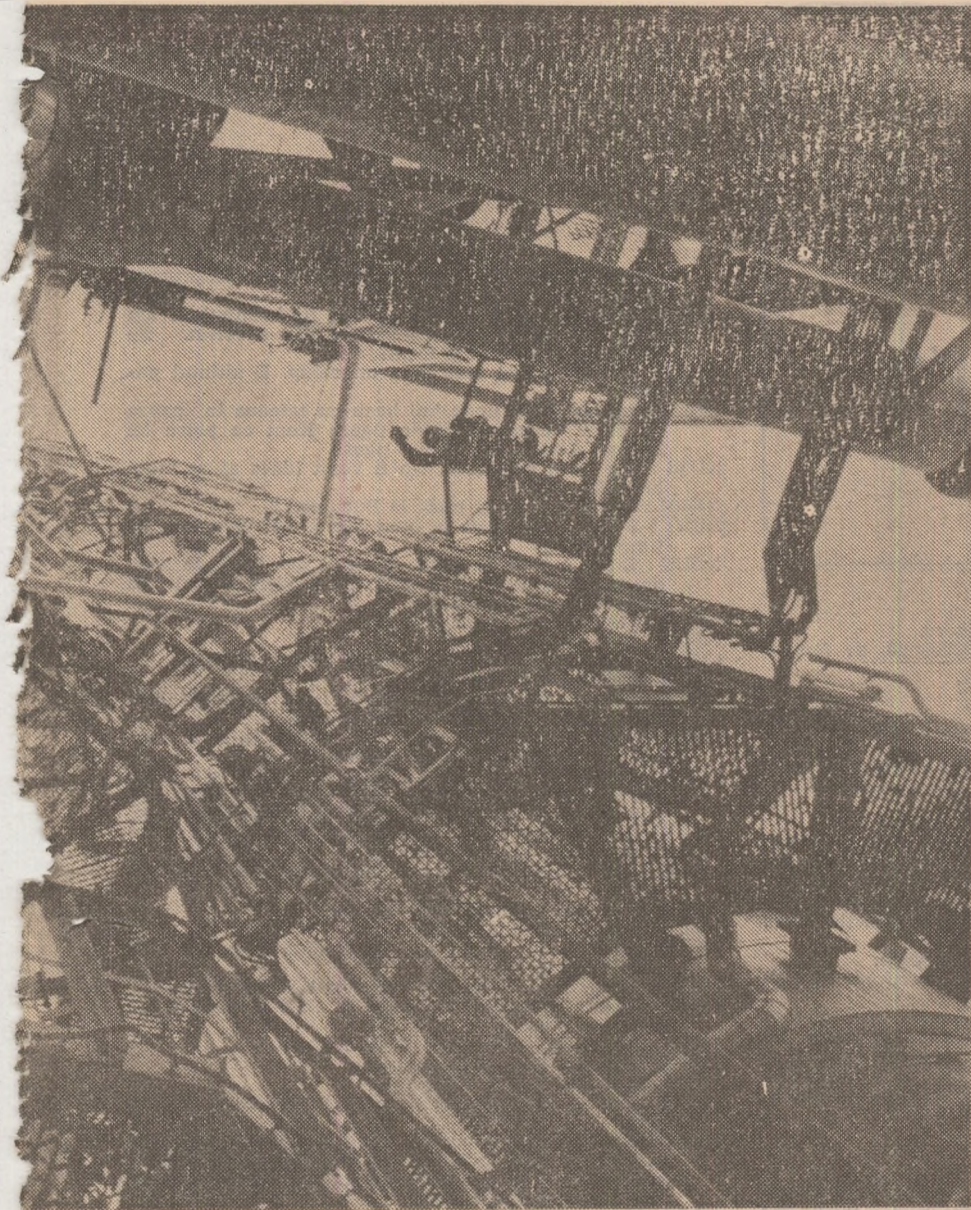
cauți în continuu. Performanțele — pentru că asta și sînt — după nopți de strădanii n-au întîrziat. Catalizatorul de la faza de obținere a izobutanului i s-a dublat timpul de utilizare printr-un înalt nivel de exploatare. Se știe, ridicarea unui astfel de „mastodont” cere ani și ani, kilometri de țevă inoxidabilă, zeci, sute de calcule și verificări; or, fără a opri producția, cea mai nouă instalație, prin efort propriu, al oamenilor din combinat, își va dubla capacitatea. Iată, aici unde totul este gîndit și răstălmăcit de zeci, sute de ori, unde fiecare săgeată de pe panou, fiecare supapă de la vreo instalație își au rолurile lor stabilite precis de precisele legi ale chimiei, iată, zic, oamenii luptînd cu ei înșiși, cu propriile lor reușite, măresc capacitățile de producție... Nimic nu este turnat pentru totdeauna în tipare de netrecut, oricît de precise sînt legile interioare ce le guvernează devenirea! Numai gîndul este nemuritor, spunea cineva. Și însăși voința omului de a se desăvîrși prin căutare neistovită. O, cetadelele chimiei în noapte, vorba unui confrate, pachetoturi ancorate între mările cîmpiei!

Puterea de-a înobilă tradiția

O SINTAGMĂ ce depășește comoditatea simpliei constatări și capătă semnificații mai largi prin însăși încercările de adevăr pe care-o conține; prin relațiile pe care le generează în spațiul muncii, al educației. Sintagma — pe care am numit-o valoarea exemplului personal — nu definește doar o chestiune de competență și de demnitate, ci are o funcție tot atît de importantă în perimetrul faptei prin propria ei funcție stimulativă. De pildă, formațiile de suflători din jurul cuptoarelor. Cei ce dau viață — și parcă materia incandescentă ia într-adevăr forma sufletului! — produselor din sticlă. În aparenta lor forfotă pe cont propriu, echișele au, la o privire mai atentă, o precizie de ceas electronic. Pentru a vorbi cu ei trebuie să-i aștepti la ieșirea din schimb. Te întrebi de unde au „sticlarii” atîta forță? — și-ți imaginezi zecile, sutele de mii de produse ieșite pe poarta întreprinderii din Bistrița... Ajungi la concluzia că, la fel ca și în cazul muncitorilor de lângă furnalele incandescente, se produce un transfer de energie între suflet și materia topită... Întrebi de numele lor și maistrul, fără ezitare, fără să-i aleagă, îți spune: Cornel Coprean, Eugen Bal, Emil Morar, Nicolae Negrea, Ioan Lazăr, Mircea Moldovan... Te uiți la chipurile lor aprinse și la trupurile lor supte de sufletul dăruit materiei incandescente, dar ceea ce te fascinează sînt miinile. Se mișcă cu o precizie de ceas electronic. În echipă n-are ce căuta stînjeneala sau, chiar dacă există o fărîmă ea nu trebuie să transpară în forma pe care o ia, sub ochii tuturor, lava de citeva sute de grade. Pe lângă robustețe, este deci vorba de-o gingășie interioară.

Așa cum în orice casă înlînești atît de necesarele produse din sticlă, tot astfel, în orice mare întreprindere a țării vei în-
tilni mașinile-unelte și mai ales strungu-

rile carusel fabricate la I.M.U.A.B. Sint cunoscute nu doar in țară, ele au trecut de mult cotele de exigență ale beneficiarilor externi. Pe nimeni nu mai miră dimensiunile lor, acești colosi sint chiar botezați cu marca „titan”. I-am văzut la Oradea, Satu Mare, în întreprinderi din Rușeava, Botoșani, Craiova, acolo unde industria țării are nevoie de ei. La I.M.U.A.B. am cunoscut cițiva tineri specializați în montarea unor mașini-unelte complexe, în exclusivitate destinate exportului. Stan Răuță, Constantin Grigore, Traian Iacob, Gheorghe Florea, Gheorghe Rozorea, toți sint capabili de performanțe dintre cele mai înalte. Căci, acest an, și întregul cincinal al calității și eficienței nu poate fi conceput fără responsabilitatea și competența acestor oameni tineri deprinși cu ideea de concurență mondială, deprinși cu munca adevărată.

Dintr-un anume punct de vedere, I.P.R.S. Băneasa este „creierul” întregii industrii electronice și electrotehnice a țării, ea, întreprinderea, furnizind întregul arsenal de „materii prime” necesare acesteia. Pentru a realiza peste 10 000 de produse, la rindul lor grupate în cîteva sute de familii tehnologice, ea utilizează, în cele 50 de linii de fabricație, aproape 900 de tehnologii ultramoderne. Pe de-o parte, întreprinderea își are propriul ei statut — reflectat în obiectivele pe care le finalizează — pe de alta, asigură prin produsele de înaltă eficiență realizarea cinilor tuturor beneficiarilor pe care-i „mentenează”. În 1978 a obținut la Măntrofeul internațional al calității, lăudat de multe despre marea familie de specialiști români. Aici au fost asigurate și puse în fabricație produse în exclusivitate destinate unor parteneri externi. 23 de țări solicită produsele acestui mare laborator de creație și cercetare care este I.P.R.S. Băneasa. Colectivul acestei întreprinderi a demonstrat nu doar posibilități nebănuite, a probat virtuțile specialiștilor români în domeniu. Virtuțile tradiției.

Despre consolidarea tradiției este vorba și în cazul întreprinderii de tractoare din Miercurea-Ciuc. „Anul trecut — spunea directorul acesteia, Tibor Deaky — a fost un an decisiv, ca de altfel și acest prim trimestru, în sensul valorificării experienței și acumulărilor cantitative. Și mă gîndesc la dorința noastră de-a ne consolida un statut în această atît de importantă ramură a construcției de tractoare”. În fapt, s-au materializat problemele de fond. Întreprinderea are două fabrici: una dotată cu o foarte modernă sculărie și unde se execută tipurile de tractoare de 45, 55 și 65 CP destinate exportului, și a doua, în partea de sud a orașului, cuprinzînd montajul general pentru SM-800. S-au produs în serie sute de tractoare care erau în faza de omologare, mai mult de jumătate fiind destinate exportului în Alger, R.D.G., S.U.A., Ungaria, Noua Zeelandă etc. Acestea n-ar fi fost posibile fără efortul printr-un efort unitar de concepție și execuție privitor la modernizarea și

îmbunătățirea calitativă a unor tipuri de tractoare, concomitent cu asimilarea altor tipuri noi, competitive pe piața mondială.

„Nu privim lucrurile doar din perspectiva realizării sarcinilor zilnice, noi știm foarte bine, calitatea muncii este determinată de calitatea conștiinței și-n consecință este datorită noastră de onoare să ne consolidăm numele pe care ni l-am cîștigat prin muncă perseverentă” (Gheorghe Bence, maestru la premontaj din fabrica 1). Anul 1982 este, pentru întreprinderea din județul Harghita, anul de virf în ceea ce privește exportul de tractoare. Examenul maturității și competitivității a fost trecut și oamenii muncii, români, maghiari, știu prea bine, dovadă argumentele muncii lor pline de dăruire, că o tradiție trebuie continuată, că numai munca înfrățită, responsabilă oferă garanția atît de necesară a reușitei depline.

Nevoia de armonie

DE LA frumusețea suverană a versului blagian, atît de des invocat de altfel, „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat”, fără doar și poate ne-a rămas și ne va rămîne înțipărită în suflet, dincolo de nostalgie, imaginea satului — acel punct luminos și tulburător al începuturilor, „leagăn al virstelor”, al legendelor, al zăcămintelor inepuizabile, probă de frumusețe și adevăr.

Ciți oare dintre noi nu venim de la sate? Ciți oare dintre noi mai avem răgazul să-i „descifrăm” fizionomia lui de astăzi, configurația lui proprie, inconfundabilă? Pentru că satul care ne-a hrănit multora dintre noi copilăria, satul rămas undeva, în memorie, nemișcat, nu mai este, nu mai poate fi cel de odinioară. El n-a rămas, nici nu putea rămîne în vechile lui tipare, evoluția lui adîncă și durabilă fiind determinată de însuși pulsul creator al tuturor prefacerilor țării. El, satul, reprezintă o parte însemnată a nevoii noastre de nostalgie. La o sumară privire te-ar putea fascina cîtă armonie sălășluiește în articulațiile caselor, în ordinea lor atît de necesară. Dacă însă îl privești dinlăuntru vei vedea că satul de azi și-a consolidat tradiția printr-un larg efort de modernizare. Nu am în vedere un sat anume, ci mă gîndesc la cele pe care am avut prilejul să le văd în preajma ieșirii lor în lume. În fond, datele esențiale ale satului românesc de azi trebuie consemnate în temeinică monografie.

Nici nu s-ar putea altfel. Satul nostru din suflet nu și-a pierdut identitatea, ci și-a modificat-o cîștigînd un plus de vitalitate și robustețe. Oricare dintre ele se mindrește cu o zestre economică însemnată, azi, satul începe să-și aducă acasă oamenii „furați” de descătușările fără precedent ale orașelor.

Satul românesc nu este doar o metaforă, nu trebuie privit doar astfel — vreau să spun. El este o realitate ce ține de fascinantă realitate a țării. Ca o împlinire.

Viorel Sâmpetrecan

Patria

Cîntă-i făptura ! O țară ca un trandafir pe-o colină —
Din cei mai strălucitori în bătaia vîntului :
O stea firă în iubirea cea mai pură din lume — nemuritoare
Iese din scutecele nopții, neconținut albite.

O patrie : lumină eternă, mîmă augustă-a poporului meu
Blînd prin toate ungherele unor mari dureri —
Sub aripa ta solemnă străbat cele patru zări, în numele tău
Arînd și semînd pămîntul cel bun ca o piine.

O patrie : blindă intruchipare a neamului meu de Orfeu :
Și ai și noapte biruitoare, așa cum lumina
Vei străluci : arînd și semînd aceste adîncuri de auroră :
Eu mă prezint la datorie — păstor și plugar ție sortit.

O, patrie : un arbore uriaș aș vrea să fiu, o creangă măcar
Sub lumina Ta — eternul tău cîntec și fruct renăscut.

Victor Nistea

Cetatea din cuvînt

Ce-i vremea pentru-aceste porți
Ce stau deschise în vecie
Zadarnic trase-n strîmbii sorți
Ai celor trecători prin glie ?
Din înfruntări ce-au lăcomit
Asupra vetrelor aceste
Care-au rămas de neclintit
Ce-i vremea ? Cui stăpînă-i este ?
Din grabnice trufii apuse
Ce urme au rodit, în veac ?
La două Sarmizege'use
Nici azi mormintele nu tac :

Pămîntul scoate în lumină
Dovezi. Dar noi sintem dovezi !
Mai mult decît ulcioru -n tină,
Mai mult ca brîsul de monezi.
Ci vremea-n calea noastră, vii,
Statarnici și la noi acasă
Cui și la ce ar folosi
Drept mărturie mincinoasă ?
Cetăți ne stau drept mărturie
și ziduri trase în pămînt
Dar, dintre toate, cea mai vie,
Este Cetatea din Cuvînt.

Eugen Evu

Insemn

Cu melancolie știu că exist
atîta timp cît te visez
că n-am să mor
atîta timp cît tîmpla ta
îmi mîngieie orele
patrie-patimă
frumoasă
ai pus la rădăcina munților tăi
porumbei albi
ai așezat în arbori

ninsori bogate
i-ai dat liliacului
dreptul la poezie
patrie de adevăr
exiști
în boabele de griu și de lumină
în firea ta
în firea mea
patrie-patimă
patrie.

Gheorghe Daragiu

Cîntec de sărbătoare

Acest popor ce-n suflet mă întreabă
despre lumina stelei, cînd veghez —

acest pămînt care-mi veghează
pașii,
iubirea lui să nu mi-o ndepărtez —

această vară vie, temerară-n
culori ce nu se vor mai veșteji,

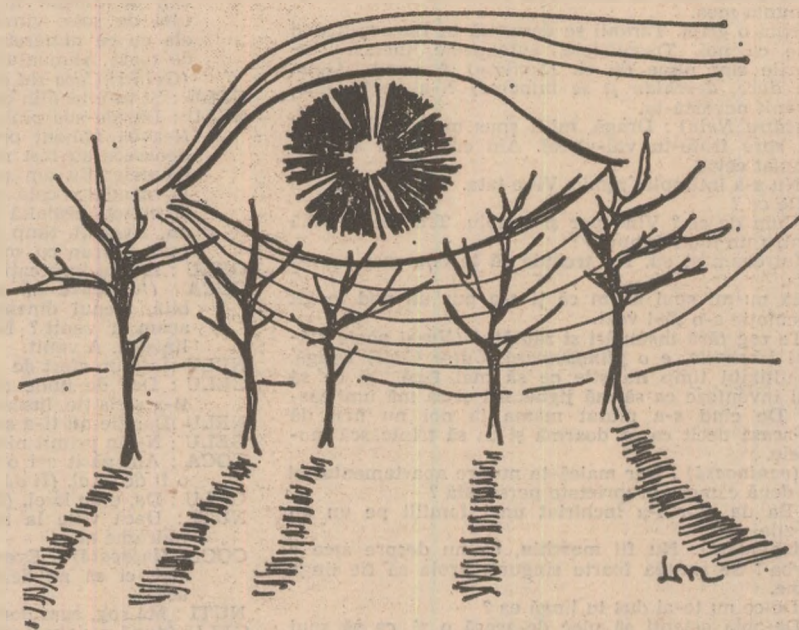
aceste-ndrăgostite căprioare
ce spulberă singurătăți tirzii —

pădurile acestea de mesteceni
iluminîndu-mi noaptea pină-n zor

sint viață-n mine cît și eu li-s viață :
deci nu pot fi decît biruitor !

Czegő Zoltán

În românește de
PAUL DRUMARU

Desen de Liliana Niculescu

Ion BĂIEȘU

„Ce-am putut să ne distrăm!”

(comedie de familie)

PERSONAJELE :

GELU — 40 de ani
COCA — 40 de ani, soția lui Gelu
NELU — 45 de ani, fratele lui Gelu
NUȚI — 35 de ani, soția lui Nelu
BĂTRINUL — 65—70 de ani
TATAL — 65-70 de ani

PARTEA I

Sufrageria apartamentului în care locuiesc Gelu și Coca; mobilă sculptată, covor persan și tablouri (fără vuloare) pe pereți. Coca este îmbrăcată de orăș. Se aude soneria de la intrare.

COCA (nervosă și temperamentoasă) : Cine dracu' o fi la ora asta ? (Se duce, deschide și se întoarce urmată de Nelu)

NELU : Unde-i bărbat-tu ?
COCA (absentă) : Care bărbat ?
NELU : Gelu. Mai ai și altul ?
COCA : A, Gelu ! E la servici, unde să fie la ora asta ?
NELU : L-am sunat, nu e acolo. E pecat, Știi ceva ?
COCA : Habar n-am. Dar ce s-a întâmplat ?
NELU : Nimic. Am primit o scrisoare de la tata.
COCA : Care tată ?
NELU : Tatăl meu și al lui Gelu. Și socrul tău.
COCA (sincer mirată) : Păi ce, mai trăiește ?
NELU : Păi de ce să nu trăiască ?
COCA : Scuză-mă, dar nu știu de ce, aveam impresia că...
NELU : Mama, săraca, Dumnezeu s-o ierte, s-a prăpădit acum doi ani... Atunci când n-ai vrut tu să vii la înmormîntarea ei sub pretext că te durea maseaua de mînte.

COCA : Lasă că nici nevastă-ta nu s-a omorît să vină la înmormîntarea lui măică-mea.

NELU : Bătrînul ne anunță că vine azi la prînz în București. Cum peste o oră ar trebui să-l așteptăm în gară. Cum fac să dau de Gelu ?

COCA : De unde vrei să știu eu ? Caută-l. Sau du-te singur la gară, ia-l pe bătrîn, du-l la voi acasă și sună-ne deseară.

NELU : Cu ce să-l iau pe bătrîn de la gară ? Cu roaba ?

COCA : Cu mașina.

NELU : Care mașină ?

COCA : Mașina voastră.

NELU : Nu știu că eu nu umblu iarna cu mașina ? La întâi decembrie o bag la iernat. Pentru asta am venit la voi.

COCA : A noastră e defectă. Are ceva la cutia de viteze. Nu intră într-a patra.

NELU : Mergem într-a treia.

COCA : Ei, bravo ! Tu o ții pe-a ta în culcuș și eu să-mi distrug mașina pînă la Gara de Nord, prin toate hîrtoapele ! Ia un taxi și-l plătim pe din două.

NELU : Ia mai sună, poate a venit Gelu.

COCA (formează un număr de telefon) : Gelu ? (Nervosă) Dragă, te rog să vii imediat acasă. E aici fratele-tău care are să-ți spună o problemă urgentă. Nu, nu pot să vin să te iau. De-ai ! Pentru că sînt nervoasă, iar eu nu conduc cînd sînt nervoasă ! (Închide)

NELU : De ce ești nervoasă ?

COCA : Aveam o treabă.

NELU : Du-te, pot să rămîn și singur.

COCA : Îl aștept pe Gelu. (Pauză) Și de ce vine bătrînul vostru tată ?

NELU : Nu știu.

COCA : Nu spune nimic în scrisoare ?

NELU : Nu. Spune doar că vine în jurul prînzului. Și că ne dorește multă sănătate la toți.

COCA : Scrie să-l așteptați la gară ?

NELU : Nu.

COCA : Atunci de ce să vă complicați ? Inseamnă că omul se descurcă și singur.

NELU : N-a mai fost la București de peste zece ani, de la nunta mea.

COCA : Nici o grijă. Tăranii se descurcă în București mai bine ca noi. Tramvaiele, autobuzele, inclusiv taxiurile sînt pline de ei. (Sonerie) A venit Gelu. (Se duce, deschide și se întoarce) N-a venit Gelu, a venit nevastă-ta.

NUȚI (către Nelu) : Dragă, mi-a spus mama că ai plecat spre frate-tu val-virte. Am crezut că s-a întâmplat ceva.

NELU : Nu s-a întâmplat nimic. Vine tata.

NUȚI : De ce ?

NELU : Cum de ce ? Vine pur și simplu. Trebuie să vină pentru un motiv anume ?

NUȚI : Întrebam și eu. Nu trebuie să te enervezi pentru asta.

NELU : Să nu-mi spui acum că ți s-a pus un nod în gît de emoție c-o să-l vezi.

NUȚI : Te rog fără insinuări și răutăți ! (Nu-și poate stăpîni lacrimile, e o plîngăcioasă. Către Coca) Dragă, în ultimul timp nu știe ce să mai facă și ce să mai inventeze ca să mă jignească și să mă umilească. De cînd s-a mutat mama la noi nu mai dă pe-acasă decît ca să doarmă și ca să trîntească mobilele.

COCA (veninoasă) : Dar măică-ta nu are apartamentul ei de două camere proprietate personală ?

NELU : Ba da, dar l-a închiriat unei familii pe un an de zile.

NUȚI (indignată) : Nu fii meschin, că nu despre asta e vorba ! Se simțea foarte singură, vroia să fie lîngă mine.

NELU : De ce nu te-ai dus tu lîngă ea ?

NUȚI : De-abia aștept să plec de-acasă o zi, ca să spui că am părăsit domiciliul. Uite că nu plec !

NELU : Nu pleca, stai cu măică-ta toată ziua în brațe, pupați-vă și vîtați-vă cit de bestial mă port cu tine, cum ți-am distrus viața, tinerețea și cariera.

NUȚI : Și nu-i adevărat ?

NELU : Parțial.

GELU (intră furtunos) : Ce s-a întâmplat ?

COCA (sec) : Vine taică-tu.

GELU : Și ?

COCA : Asta e. Vine.

GELU : Spuneai la telefon că e ceva grav.

COCA : Am spus că e ceva urgent. Ceea ce, de fapt, e același lucru.

NELU : Mergem la gară să-l așteptăm ?

GELU : La ce oră vine ?

NELU : Nu știu exact. Ar fi trebuit să ajungă. Să dăm un telefon la informații.

GELU (formează un număr de telefon) : Bine-înțeles, e ocupat. Hai să mergem la gară. Ești cu mașina ?

NELU : Nu.

GELU (către Coca) : Dă-mi cheile de la mașină.

COCA : Ce rost are să vă duceți la gară ? Poate trenul are intîrziere sau poate că deja a venit. Să mai încercăm la telefon. (Formează un număr de telefon)

Alo ! Domnișoară, fii amabilă și spune-mi dacă trenul dinspre... (Către Gelu) Din ce direcție vine taică-tu ?

GELU (enervat) : Dînspre Frankfurt pe Main.

NUȚI : De la Buzău, dragă, nici atîta lucru nu mai ții minte ?

COCA : Parcă el știe unde s-a născut mama. (La telefon) Alo, domnișoară... A închis. (Închide telefonul) Se descurcă el și fără voi. (Pauză) Să vă fac cite o cafea ? (Nu-i răspunde nimeni. Iese spre bucătărie)

NELU : De fapt, în scrisoare nu spune că vine cu trenul.

GELU : Atunci cu ce-ar putea să vină ?

NELU : Cu o ocazie. Sau cu I.R.T.A.

GELU : O fi bolnav ?

NELU : Ar fi scris în scrisoare.

NUȚI (după o pauză) : Oricum, nu vine el la București de florile mărului, are nevoie de ceva. Poate are nevoie de bani.

NELU (către Gelu) : Tu i-ai mai trimis în ultimul timp ceva ?

GELU : Nu. Dar tu ?

NELU : Am uitat.

GELU : Ne înțelesesem să-l trimitem lunar cite două sute fiecare. De altfel, tu ai venit cu propunerea. De ce nu i-ai trimis ?

NELU : Dar tu ?

COCA (intră cu cafelele) : Cum poți să pui asemenea întrebări cînd știi ce-am avut pe cap în ultimul timp ?

NELU : Ce-ați avut ? V-au plîns copiii de foame ?

GELU : Am dat două mii de lei rată pe lună la sufrageria asta sculptată care m-a costat o avere și care acum a început să crape. Nevastă-mea nu putea trăi fără sufragerie de nuc sculptată.

COCA : Dacă ar fi după tine putem primi musafirii în bucătărie și să le servim brînză cu ceapă spartă cu pumnul. Sufrageria era o ocazie și n-aș fi renunțat la ea nici dacă îmi vindeam hainele de pe mine.

NUȚI : Așa și noi am putea să spunem că am făcut reparație capitală la mașină.

NELU : Păi nu așa e adevărul ?

NUȚI : Bineînțeles că așa e adevărul. Plus procesul care ne-a costat și pielea de pe noi.

COCA : Dar ce proces ați avut ?

NUȚI : O stupizenie.

NELU : Soția mea scumpă...

NUȚI (încearcă să-l oprească) : Te rog !

NELU : Soția mea scumpă merge într-o zi la Alimentara să cumpere niște smîntînă. După ce vinzătoarea i-o pune în borcan, ea bagă un deget și gustă. „Dragă, i-a zis ea vinzătoarei, smîntîna asta e acră, n-o cumpăr”. „Poate să fie și albastră, a zis vinzătoarea, din moment ce ți-ai înfipt degetul în ea pînă la cot, o cumperi”. „Dragă, i-a zis nevastă-mea, nu fii obraznică”. „Dragă ești dumneata cu bărbat-tu, nu cu mine”. De aici a început tîmbălăul : nevastă-mea a urlat, eu, ca un prost, mă duc s-o pun la punct pe vinzătoare, responsabilul e obraznic. Îi dau două palme și un șut în spate, el îmi aruncă cu un borcan de muștar în cap, eu îi arunc cu o sticlă cu ulei de soia, vinzătoarele au început să arunce și ele cu ce nimereau, într-un cuvînt, s-a ales praful de toată Alimentara, a fost ceva ca-n filmele mute. (Gelu și Coca rid de se prăpădesc).

GELU : Și tu erai plin de muștar ?

NELU : Da, de sus pînă jos. Pe urmă a început procesul. N-avea nimeni pretenție pentru insultă și lovire, deoarece au fost reciproc. Chestia era cine plătește daunele. Eu am propus să p'ătim toți participanții la scandal o cotă egală. Ei nu : că eu singur jumate și ei toți cealaltă jumate. Procesul durează de un an. Avocații, timp pierdut, bani aruncați. Din cauza unui borcan cu smîntînă am ajuns la sapă de lemn.

GELU : Ia mai încercați careva la gară.

COCA (formează un număr) : Alo ! Duduiță, fiți amabili, trenul dinspre Buzău la ce oră vine ? Chiar acum a venit ? Mersi. (Închide) Beți-vă cafelele liniștiți. A venit.

NELU : Într-un sfert de oră e aici.

GELU : Dar de unde știi că vine aici ? Din moment ce ți-a scris ție, inseamnă că vine la tine.

NELU : Dar ție nu ți-a scris ?

GELU : N-am primit nimic.

COCA : Am găsit azi o scrisoare virată pe sub ușă. Poate o fi de la el. (Îi dă scrisoarea)

GELU : Da, e de la el. (O desface și o citește)

NUȚI : Dacă vine la noi, i-am lăsat vorbă mamei să-l îndrume aici.

COCA (întepată) : Eventual ar putea să nu-l îndrume aici, ci să ne dea un telefon, ca să mergem - noi acolo.

NUȚI : Mă rog, cum doriți.

GELU (după o pauză) : Și atunci, dacă are nevoie de bani, cum facem ? E iarnă, poate îi trebuie de lemne, îmbrăcăminte, încălțăminte...

NELU : Ți-am spus că sîntem lefteri.

GELU : Măcar cite o mie să-i dăm.

NELU (către Nuți) : Ai o mie de lei ?

NUȚI : Doamne ferește, tu ești nebun de legat ! Toți banii noștri pînă la leafă sînt patru sute de lei, din care trebuie să-l cumpărăm lui frate-miu o cra-

vată, poimîine, de ziua lui. (Către Gelu) Împrumutați-ne voi.

COCA : Uite că mă și grăbesc. Poate îți inchipui că am ajuns să fumez țigări albaneze din snobism. Tu vîd că ai rămas tot la Kent.

NUȚI : Am primit de ziua mea un calup. E ultimul pachet.

GELU : La bărulețul unde îmi beau eu cafeaua în pauza de prînz barmanul vinde țigara Kent cu patru lei bucata. Adică două pîini o țigară.

NUȚI : Dar dacă bătrînului i-o fi venit ideea să se mute la București ?

NELU : Adică cum să se mute la București ?

NUȚI : Adică să se mute la unul dintre voi. Eventual pe timpul iernii.

NELU : Da, e posibil. În fond, de ce să dea banii pe lemne cînd voi aveți o cameră de serviciu destul de spațioasă care stă goală ?

COCA : De unde știi că stă goală ?

GELU : Dar cine stă în ea ?

COCA : Deocamdată nu stă nimeni, dar o să stea.

GELU : Mie nu mi-ai spus nimic.

COCA : Aveam de gînd să-ți spun. I-am promis-o masezei pentru un nepot care e student.

GELU : Vasăzică tatăl meu nu poate să stea la mine pentru că tu ai promis camera masezei ? !

COCA : Exact. Iar eu sînt un om de cuvînt și n-am să-mi retrag promisiunea. Nu aveam de unde să știu că ai de gînd să-ți aduci rudele în casa mea.

GELU : Adică cum „casa mea” ? ! Eu sînt chiriaș aici ?

COCA : Pardon : „casa noastră”.

GELU : Nu-i nimic, o să-l culc pe bătrîn aici, în sufragerie.

COCA : Eventual în biroul tău, pe sofa.

GELU : Da, eventual în birou.

COCA : Dar de ce să nu stea o săptămînă la noi și o săptămînă la ei ?

NUȚI : V-am spus că la noi s-a mutat mama mea.

COCA : Mama ta poate să renunțe la chiriași și să se întoarcă în casa ei.

NUȚI : Nu poate, pentru că a făcut contract.

COCA : Atunci să se ducă la sora ta.

NUȚI : Sora mea are un copil mic.

COCA : Foarte bine. Mama ta o să-i îngrijească copilul mic.

NUȚI : Mama mea nu poate să îngrijească un copil mic pentru că este bolnavă de nevroză. Și te rog să nu-i faci tu program mamei mele, că nici eu nu-i fac program mamei tale.

COCA : Mama mea este decedată, dacă te interesează.

GELU : Cel mai bine ar fi să-ți închiriem bătrînului o cameră la hotel.

NELU : Termină cu glumele timpite !

GELU : Din moment ce nu există altă soluție.

NUȚI : Întîi să vedem despre ce este vorba și pe urmă să ne facem probleme. Poate că n-are de gînd să se mute aici.

NELU : Tu ai lansat ideea.

NUȚI : A fost o presupunere.

GELU : Indiferent pentru ce vine trebuie să-i dăm, în primul rînd, niște bani, e o obligație absolut elementară. Să nu uităm că acest om, acest simplu țărăn, aproape analfabet, s-a spetit muncind ca să ne crească, să ne hrănească, să ne îmbrace și să ne dea la învățătură. Toamna, cînd erau drumurile desfundate, ne ducea la școală în spinare, pe amini-doi. Mai exact, unul în spinare și unul la subțioară. Mai ții minte ?

NELU : Bineînțeles. Cînd eram la liceu, în gazdă, venea douăzeci de kilometri pe jos, prin viscol, ca să ne aducă mîncare cu rașița. Toată tinerețea și-a sacrificat-o pentru noi. Și el, și mama.

GELU : Săraca mama ! Cit a vrut ea să ne vadă înalțe de a muri !

COCA : Eral gripat. Aveai trelze și opt cu cinci. Nu puteai să te duci.

GELU : Trebuia să mă fi dus, nu crăpam ! Tu n-ai vrut să mă lași. Mă simt vinovat.

COCA : Ce-i cu tine ? Te-a apucat sentimentalismul ? Tu, care-ți reprimi din fașă orice gest de gingășie și dușoșie ? Cel puțin față de mine.

GELU (către Nelu) : De ce nu te-ai dus s-o vezi pe mama pe patul de moarte ? Ce motiv ai avut ?

NELU (gînditor) : Nu știu, nu-mi aduc aminte.

GELU : Ce repede ne despărțim de părinți ! Ce repede ne instrăinăm de ei ! Și ce rar ne aducem aminte de ei !

NUȚI : Așa a fost de cînd lumea. Copiii sînt legați de părinți atîta vreme cît sînt împreună. Pe urmă, fiecare cu-ale lui.

COCA : A trecut sfertul de oră academic. Bătrînul nu e parolist. Chiar dacă venea pe jos și tot ajungea. Poate și-a amînat vizita. (Nu-i răspunde nimeni)

Eu o să plec. Gelule, ai o friptură în frigider, ți-o faci singur.

NELU : Atunci, o să plecăm și noi. Dacă vine, ne sunăm reciproc la telefon.

PARTEA A II-a

NUȚI (care, între timp, s-a dus la fereastră, de unde privește afară) : Dragă, pe trotuarul de vizavi e un tip de la țară care se uită pe o hîrtie. Nu e asta tatăl vostru ?

GELU (care vine la fereastră împreună cu Nelu) : Cred că e el.

NELU : Eu nu vîd bine de la distanță. Totuși, hai jos. (Gelu și Nelu ies)

COCA (privește și ea pe fereastră) : Vreau să-ți atrag atenția asupra unui detaliu.

NUȚI : Anume ?

COCA : Tipul a venit cu mîinile în buzunare. Măcar să fi pus un pietroi într-o desăgă...

NUȚI : E clar că nu vine să aducă. Vine să ceară. Toțiăștia de la țară își inchipuie că la oraș umblă cliinii cu sutele legate de coadă.

COCA : Trebuie să-i pregătesc o gustare, nu ? Și frigiderul e gol. Eu țin regim de slăbire, el bea lapte din cauza ulcerului.

NUȚI : Îți dau o rețetă de slăbire : opt kilie în treispe zile. Ouă fierte și cafea fără zahăr.

COCA : Nu suport ouăle. Îmi iese pistriul pe față. (Intră Gelu, Nelu și Bătrînul)

GELU : Ele sînt vestele noastre. Coca e a mea, Nuți e a lui. Ia loc, tată. (Către Coca, în șoaptă) Pune ceva pe masă.

COCA : Ce să pun ? O cărămidă ? ! (Iese spre bucătărie)

NELU : Cum ai călătorit ? Cum e vremea pe-acasă ?

BĂTRÎNUL : Bunică ! Ar fi fost nevoie de ceva zăpadă, ca să nu degere griul. Dar n-a fost așa ger ca alți ani. Dacă plouă în primăvară, o să fie bine.

GELU : Dumneata ești sănătos, ești bine ?

BĂTRÎNUL : Sănătos. Nu mă doare decît reumatismul, la vremea rea.

NELU : Reumatismul ne doare pe toți, asta nici nu mai e o boală. Important e să te simți bine cu inima și ficatul.

GELU (nu prea mai are ce să întrebe) : Și oamenii din sat ce mai fac ? Cum o duc ?

BATRINUL : Care cum poate și cum îl duce capul. Bărbații cu serviciile și cu naveta, femeile la ceape, că, dacă nu faci șazece de norme pe an, îți ia totul de folosință și-atunci nu ai cu ce crește un porc sau o pasăre. (Coca îi pune în față o farfurie cu gustări. Bătrînul începe să mănince cu poftă)

GELU : Bei o bere ?

BATRINUL : Beau. (Coca îl servește prompt)

NELU : Îți mai aduci aminte de tinerețe, cînd îți duceai băieții în spinare la școală ?

BATRINUL (bind și mincînd) : Cum să nu ?

NELU : Și cînd le duceai mincare cu ranița la oraș, la liceu ?

BATRINUL : Alte vremuri. (Discuția lincezește. Clipe jenante) Acu' nu mai e cazul. Acu' e internate peste tot.

NELU : Neamurile ?! Ce mai fac ?

BATRINUL : Așa cum se interesează ele de mine, așa mă interesez și eu de ele. Știi cum e cu neamurile ? Le vezi la nuntă sau la înmormintare. Mai degrabă te ajută cu vecinii.

GELU (îi face un semn lui Ne'u și se retrag spre ferăstră) : Dragă, eu am impresia că halucinez.

NELU : De ce ?

GELU : L-ai văzut tu pe tata vreodată purtînd mustață ?

NELU : Nu.

GELU : Acum de ce are mustață ?

NELU : E o întrebare stupidă. N-are voie omul să-și lase mustață ?

GELU : Tăranii ori își lasă mustață în tinerețe, cînd fac armata, ori nu-și mai lasă niciodată. Cu altă mai mult la bătrînețe.

NELU : Ce vrei să spui cu asta ?

BATRINUL (cître Coca, după ce se șterge la gurd cu mineca hainet) : Mulțumesc frumos pentru masă, doamnă. Săru' mîna.

COCA : Să-ți fie de bine.

GELU : Tipu-asta nu e tata.

NELU : Vorbești serios ?

GELU : Uită-te bine la el.

NELU : Intr-adevăr, parcă n-ar fi tata. Deși, statura e asemănătoare. De cînd nu l-am văzut, s-o fi schimbat. Apropo, de cînd nu l-am mai văzut ?

GELU (preocupat) : Nu știu exact.

NELU : Să nu facem o gafă.

GELU : Stai că ne lămurim imediat. (Se apropie de Bătrîn) Dar de cînd ți-ai lăsat dumneasta mustață ?

BATRINUL : Eu ? De tînr, de cînd am fost pe front.

GELU (privindu-l semnificativ pe Nelu) : E clar. (cître Bătrîn) Cum te cheamă și de unde ești ?

BATRINUL : Gheorghe și sînt din Bolintinu din Vale. (Stupoare generală. Coca și Nuți nu înțeleg nimic)

GELU : Și ce făceai acolo, în stradă ?

BATRINUL : Căutam adresa unui doctor pentru o rețetă.

NELU : Și nu te-a mirat faptul că am apărut noi și că te-am adus aici ?

BATRINUL : Nu. Am crezut că mă cunoașteți.

NELU : De unde să te cunoaștem ?

BATRINUL : Eu vind zarzavaturi în Piața Amzel de treizeci de ani și mă știe un sfert de București.

GELU : Dar cînd ți-am zis „tată” n-ai fost surprins, nu ți-ai dat seama că e o confuzie ?

BATRINUL : Mie, la piață, așa-mi zic clienții : „tată, cit dai pătrunjelul ?” Sau : „tataie, cit e salata, morcovul sau ceapa verde ?”, după sezon. Dar dacă v-am supărat și deranjat, spuneți-mi cit mă costă consumația și plătesc.

GELU : Nu-l vorba de asta. E vorba de... (Nu știe ce să spună. Toate personajele trăiesc clipe de derută totală)

COCA (cître Nuți) : E ceva de domeniul absurdului. Bărbații noștri au adus un străin în locul tatălui lor.

NUȚI : Incredible! Măcar dacă ar fi beți, ar avea o scuză. (cître Nelu) Dragă, cum e posibilă stupidenia asta ?

NELU (nervos) : Nu vezi că n-am ochelarii la mine ?!

BATRINUL (scoate o hîrtie din buzunar) : Poate știți dumneavoastră unde-l găsec pe dom' doctor Urzică ? Am adresa asta, dar nu găsec strada.

GELU (se uită pe hîrtie) : Cum ieși, prima la dreapta, e o străduță care se infundă. Are doi brazi la poartă.

BATRINUL : Mulțumesc încă o dată și mă scuzați de deranj. Sănătate și numai bine. (Iese. Cei patru se privesc în tăcere cîteva clipe lungi, apoi Gelu izbucnește în rîs. Ceilalți îl privesc ulmiți, apoi încep și ei să rîdă, se contaminează unul de la altul și rîd demențial, incapabili să se poată opri).

COCA : Vai, oprîți-vă, că nu mai pot, mi se face rău.

GELU : Auzi cu cine l-am confundat pe tata ? Cu un zarzavagiu ! (Ride de se prăpădește)

NELU : Noroc cu mustața, altfel nu ne-am fi dat seama, fi dădeam și pîni. (Risete)

NUȚI : Să vă spun un caz autentic, pățit de un coleg de-al meu de serviciu. Sună cineva la ușa de sărbători, deschide, vede un tip cam așa, cam chioșpalu, crede că e gunoierul și-l pune cînci lei în mîna. Închide, dar tipul sună din nou. Cine crezi că era ? Taică-su, care venise în vizită din provincie ! (Risete demențial)

NELU (istovit de atîta rîs) : Doamne, sinistră chestie.

COCA : Ați văzut ce escroc ? Știa bine că e vorba de o confuzie, dar asta nu l-a împiedicat să mănince și să bea pe rupele. M-am lămurit cu ancestrala bunăcuviință țărănească. Șmecheria s-a născut la țară, vorba nu știu cui.

NUȚI : Nelule, hai să plecăm. N-am mai ris așa de la revellionul ăla de-acum cinci ani, cînd v-ați tăiat voi, bărbații, cravatele.

NELU : Stai să termin țigara.

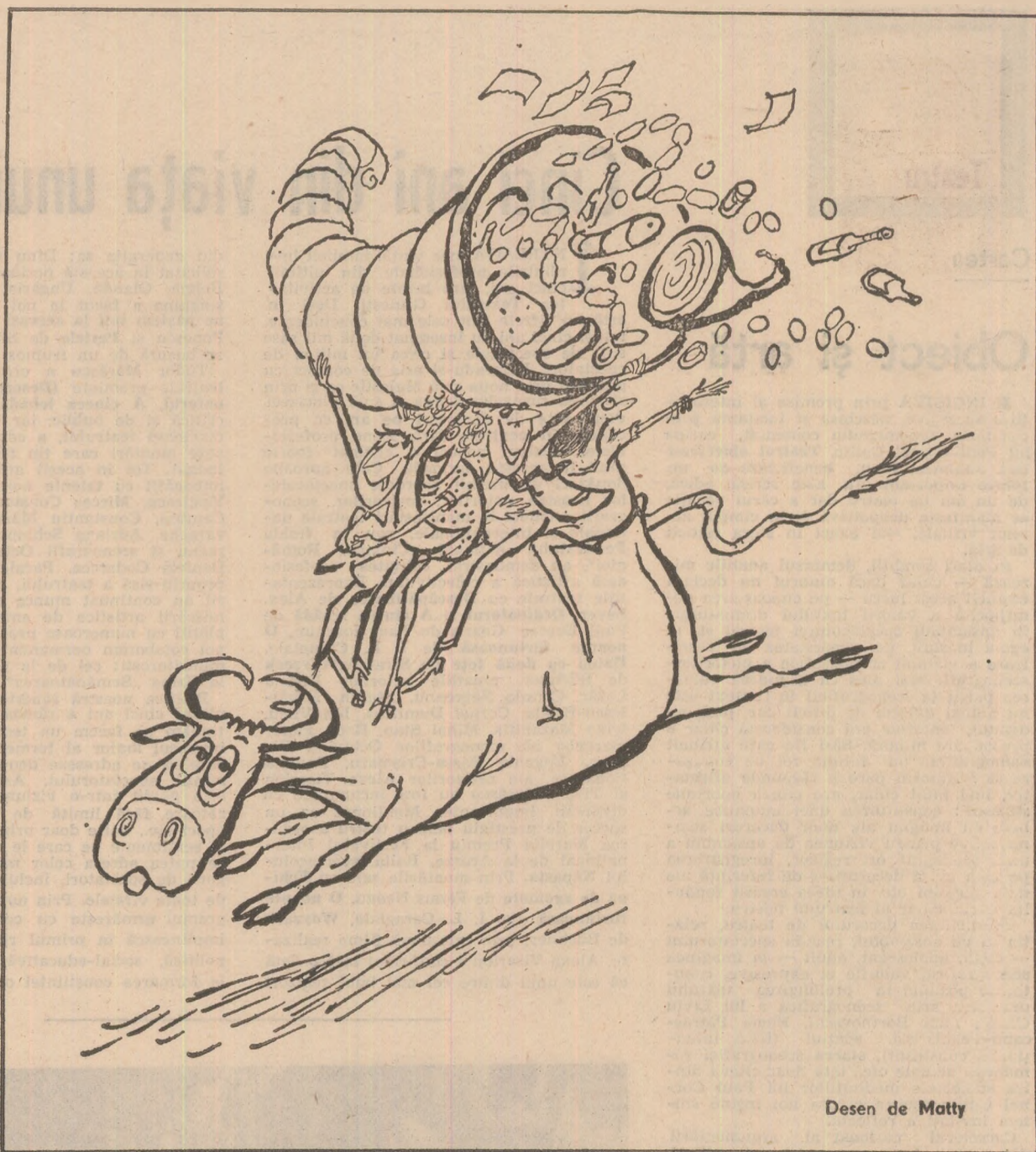
PARTEA A III-a

COCA (răspunde la telefon) : Alo ! Da. Pe cine căutați ? Nu înțeleg. Care ușa ? (Cître ceilalți) Ori e tot ăla din Bolintinu, ori e altul, care e beat. Zice ceva de-o ușa.

GELU (la telefonul) : Alo ! Da. Cine-i ? Dumneata ești, tată ? Unde ești ? Cobor imediat. (Închide. Cître Gelu) A venit tata. E jos. Se chinuie săracul de-o jumătate de oră să intre în lift. (Iese împreună cu Nelu).

COCA : Bine că n-a urcat pe jos opt etaje, crăpa pe scări. Eu cînd nu merge liftul, mă duc și dorm la o prietenă. Odată, nu crezi că m-a urcat Gelu în spinare !

NUȚI : Ai gută ?

Desen de Matty

COCA : Dracu' știe ! Ce mă fac, că nu mai am mincare ? Bolintinistul a introdus în el ca un balastr. Noroc cu niște sardele.

NUȚI : Nu-mi iese din cap chestia de-adineauri.

COCA : Care ? Confuzia ?

NUȚI : Da. Dacă o spui cuiva, nu te crede. E ceva de domeniul literaturii. Să-ți confuzi tatăl ?! E posibil ?

COCA : E posibil orice. Ai auzit de Oedip ?

NUȚI : Nu. Cine e ?

COCA : Un grec. El a confundat-o pe mamică-sa, mamică-sa pe el și s-au incurcat.

NUȚI : Vai de mine !

COCA : A ieșit un tîmbălău celebru. Făcuseră copii. (Intră Gelu, Nelu și Tatăl. Acesta din urmă poartă două sacose voluminoase)

GELU : Tată, ea e Coca, soția mea. O mai ții mîntre ?

TATĂ : Nițel.

GELU : Am fost odată împreună pe la mata, acum vreo patru-cinci ani.

TATĂ : Mi-aduc aminte. Dar parcă dînsa n-a coborît din mașină.

GELU : Exact. (Cître Coca) Ți-era frică să nu te muste purecii sau ciinele, să nu te urzici, să nu faci vreo urticarie, sensibilo !

COCA (printră dinți) : Încetează, că altfel încep să urlu !

NELU : Ea e soția mea, Nuți.

NUȚI : Mă știe. A fost la nunta noastră.

TATĂ : Da, da. Acu' doispe ani.

NELU : Doispe jumătate.

TATĂ : Ciți copii aveți ?

NELU : Nici unul, deocamdată.

TATĂ : Păcat.

NUȚI : Cine are, să-i trăiască. Cine nu...

COCA : Vrei să mîncîni ceva ?

GELU : Ce mai întreb ?

TATĂ : Nu, mulțumesc. Am mincat. Nu vă deranjați. Am avut o ocazie cu un vecin care-a venit cu mașina s-o ia de-aici pe mama lui, de la spital, și fiindcă tocmai tăiasem porcul de cîteva zile, am zis să vă aduc niște cîrnați, niște tobă, niște suncă, făcute de mine, cum m-am priceput. (Scoate din sacosă și pune pe masă) Aveți și niște ouă proaspete.

GELU : Tată, nu trebuia să faci atîta drum pentru asta.

TATĂ : Păi ce, pot eu să mîncine un porc întreg singur ? Grăsime n-am voie, șorici n-am voie, mai mult cu lapte și brînză mă țin.

NELU : Mai ai vacă ?

TATĂ : Am. Pe din două cu un vecin. Două zile o țin eu, două zile el. Am și trel oi, niște găini, niște giște, niște rațe. Ca să nu stau degeaba. Cit e ceasul, că la șase vine omul ăla să mă ia. Să fiu jos, în stradă.

GELU : Mai e un sfert de ceas. Ia zi, tată, cum o duci ?

TATĂ : Singur cu bătrînețea. Mă mai iau cu treaba. E greu de cînd nu mai e mama voastră, nu mai am cu cine vorbi, cui mă văita. Da' voi ? Aveți ce vă trebuie ?

NELU : Ne descurcăm. Vrei să-ți cumpărăm ceva, tată ? Ce ai nevoie ?

TATĂ : Mi-am luat ce-mi trebuia. Drojdie de bere, oțet, doi cozonaci și niște bomboane să dau la copiii vecinilor... N-am nevoie de nimic. Cu banii cum o duceți ?

GELU : Așa și-așa... Cit ai nevoie ?

TATĂ : Să vă las ceva, c-am vindut un minzat. (Scoate portmoneul)

NELU : Adică să ne dai nouă ?! Fii serios, tată. Asta ar fi culmea !

NUȚI (confidențial) : Dragă, nu-l jigniți, e plăcerea lui.

NELU : Taci, idioato !

GELU : Noi credeam că dumneata ai nevoie.

TATĂ : Cînd o fi să mă înmormîntați, am deoparte un cec de cinci mii. E la un nepot de-al meu, la Pompile, stă lîngă pod. Voi n-o să aveți nici o chel-tuială. Cumpără el tot ce trebuie. Măslina să-i aduceți.

NELU : Tată, zău, asta-i problema ?

TATĂ (cître Gelu) : Nici tu n-ai copii ?

GELU : Vrem să înfiem un orfan.

TATĂ : Are o vecină de-a mea un băiețel de doi ani jumate, tare frumos și deștept, vine mereu pe la mine să-mi țină de urît. Poate vi-l dă, că ea mai are trei și-a lăsat-o bărbatul, s-a dus pe-un șantier și n-a mai venit de-un an.

GELU : Venim să-l vedem.

TATĂ : Veniți. Poate-l dați la școală mai devreme, că-l tare deștept. De-abia vorbește și știe nouă poezii, cîntă, dansează. Tot ce vede la televizor, face și el.

NUȚI : Poate îl luăm noi, dacă e așa de dotat.

COCA (geloasă) : De ce să-l luați voi, dacă ni l-a oferit nouă ?!

NUȚI : În caz că nu-l luați, am zis...

NELU : Tată, mai spune-ne ceva despre mata. Ești să-nătos ?

TATĂ : Așa cit poate să fie un om la etatea mea. Vorba ăia : după cincizeci de ani, dacă dimineața, cînd te scoli, te doare ceva înseamnă că e bine. Înseamnă că ești în viață.

GELU : Asta e foarte adevărat.

TATĂ : Ei, eu o să cobor, să nu vină omul ăla cu mașina și să mă aștepte. Am lăsat păsările singure și s-au înmulțit vulpile pe la noi ca niciodată. Și mistreții. Ne distrug porumbul și cartofii. (Se ridică) Vă las sănătoși. Poate la vară...

GELU : La vară, în concediu, venim precis la mata, stăm cîteva zile.

NELU : Venim împreună, toți patru.

TATĂ : Veniți, că aveți unde sta și-o lună, avem ce minca, la treabă nu vă pun, vă plimbați și vă scăldați, pescuiți. Numai bine și sănătate. (Iese urmat de Gelu și Nelu)

COCA : Dragut, bătrînul, n-a venit cu mina goală. (Desface pachetele) Aici e niște carne. Trebuie s-o cîntărim. Ia tu toba și caltaboșul, eu nu mîncînc așa ceva. Oprește șoricelul și slămina.

NUȚI : Poți să-mi dai și o bucată de brînză ?

COCA : Ai răbdare. Ouă sînt exact cincisprezece. Cum le împărțim ?

NUȚI : Vouă șapte, nouă șapte. Mai rămîne unul. Ce facem cu el ? (Ride. Ride și Coca. Intră Gelu și Nelu. Le vîd rîzînd și rămîn o clipă nedumeriți)

GELU : Ce v-a apucat ?

COCA (abia ținîndu-și rîsul) : Bătrînul ne-a adus cincisprezece ouă și nu știm cum să le împărțim. (Ride și mai tare)

GELU : Două pale la trei măgarli.

NELU : Luăm cite șapte și unul îl tragem la sorți.

GELU : Sau îl ținem de prăsilă. Scoatem un pul, pulul se face gălnă, gălnă face ouă etc. (Risete. Din nou se contagiază unul pe altul și rîd fără să se poată opri. Rid cu sughițuri și lacrimi, se trîntesc pe scaune, pe canapea, pe covor, se țin cu mîinile de burtă, tîgesc, se sufocă. Într-un tîrziu, se opresc, istoviți)

NUȚI : Doamne, ce-am putut să ne distrăm !

CORTINA

Cartea

Obiect și artă

■ **INCISIVĂ** prin premise și interogații succesive, deschisă și incitantă prin adevărata fenomenologie comentată, cartea lui Paul Cornel Ciutic, **Teatrul obiectelor** (Ed. Junimea, 1984), beneficiază de un foarte important atu. Este scrisă, adică, de un om de teatru dar a cărui vocație se manifestă deopotrivă și în cimpul artelor vizuale, mai exact în sfera criticii de artă.

În atari condiții, demersul analitic mizează — chiar dacă autorul nu declară explicit acest lucru — pe cunoașterea nemijlocită a valorii textului dramatic în ansamblul spectacolului teatral și, în egala măsură, pe capacitatea de descriere a viziunii scenografice a pictorilor-scenografi. Mai ales că a judeca valoarea parții (a scenografiei) în context este nu numai extrem de dificil dar, până nu demult, tentativă era considerată chiar o presumpție minoră. Să-i fie oare atribuit scenograful un falid rol de cenășă-reasă? Autorul pare a răspunde afirmativ, mai mult chiar, are câteva oportunități suferite: constituirea unei autentice arhive cu imagini ale unor decoruri semnificative pentru viziunea de ansamblu a unui scenograf ori regizor, înregistrarea pe film a decorurilor de referință ale unor sălăni etc. în ideea creării fondului de documentar al teatrului nostru.

Alte aspecte decorului de teatru, relația sa cu ansamblul, reacția spectatorului — copil, adolescent, adult — la imaginea scenică, valorile ei expresive, conotațiile posibile în prelungirea textului dramatic, aria scenografică a lui Liviu Ciulea, sau Bortnovschi, Elena Pătrășcanu-veanis ș.a. spațiul (fizic, interioară, constituit), starea scenografiei românești actuale etc., iată doar câteva dintre subiectele meditațiilor lui Paul Cornel Ciutic asupra cărora noi înșine simțim invitația a reflecta.

Caracterul pasionat al argumentării stimulează lectura chiar și atunci sau mai ales atunci când deții o poziție critică polemică. Starea de dialog din timpul lecturii se prelungește în sala de spectacol urmărind „pe viu” teatrul obiectelor. Multe dintre aserțiunile autorului și se pot părea exagerate dar, în esență lor, veridice. Pușini știu secretele scenei italiene ori elisabetane, toți însă vor reacționa adecvat în fața unei creații de excepție, căreia scenografia i-a „furnizat” atmosfera.

Călinescu, pare-mi-se, sugera cindva că spectatorul face mai întotdeauna concurență regizorului. Montarea simultană a propriului său spectacol coincidentă cu viziunea (ce caz fericit) generează convenite adeziuni ori rezerve și față de scenografie. Raportul dintre realitate și reprezentare sau dintre real și ideal stimulează perceperea ansamblului numit spectacol de teatru.

Confuzia — o recunoaștem cu obediință — dintre simbolurile scenografiei și simbolurile spectacolului poate pune în inferioritate scenografia, dar amplifică fără îndoielă calitatea receptării întregului. Că este de dorit o lectură nuanțată a reprezentăției teatrale, sesizând cit mai exact valorile textului, rolul regizorului, actorului, scenografului, nu mai trebuie demonstrat. Important este cum putem decodifica pe parcursul comunicării principalele elemente ale limbajului artistic propriu scenografiei. Cele câteva referiri din secțiunea secundă a cărții constituie, desigur, un început. Continuat în timp de cronicarii dramaticei ori de alți teoreticieni ai teatrului, procesul de inițiere al spectatorului în particularitățile și subtilitățile limbajului scenic ar putea echilibra raportul dintre componentele spectacolului, relevându-i structura și interdependențele. Este o sugestie.

Teatrul obiectelor — o carte tensio-nată prin întrebări, originală prin răspunsuri. Autorul, prin intermediul seriei Arlechin, a lărgit, din perspectiva artelor plastice, discuția asupra modalităților de expresie ale teatrului românesc contemporan, fără a ignora creațiile unor André Acquart, Josef Szajna, Denis Jean Boidot, André Barsacq, Jacques Noel etc.

Valentin Ciucă

Premiere

● Teatrul din Reșița a prezentat în premieră **Balcanul de D.R.** Popescu și, la Studio, **Paralizerul** de Marin Sorescu. Teatrul National din Tr. Mureș (secția maghiară) a pus în scenă **Steaua pe rug** de Sînto András. În premieră absolută la Botoșani. **Tren fără întoarcere** de Drăomir Horomnea. În repetiție la Teatrul Mic, **Nu pot să dorm** de Ion Brad.

Cinci ani din viața unui teatru

ÎNTREAGA mea viață, implicit împlinirile profesionale din ultimii cinci ani, sint legate de activitatea Teatrului Giulești. Desi în artă nu cifrele sint cele mai concludente, totuși cinci ani au însemnat două mii șase sute de spectacole și circa un milion de spectatori. Lărgindu-și aria de contact cu publicul prin noua sală Majestic ca și prin sporirea turneelor (circa o sută cincizeci, două sute de deplasări pe an, cu precădere în centrele fără scene profesionale), teatrul nostru a cistigat foarte mult în această perioadă. Cele aproape douăzeci de premii acordate spectacolelor noastre, actorilor, regizorilor, scenografilor trunei la manifestări teatrale naționale și internaționale, sau în finala Festivalului național „Cintarea României”, au demonstrat calitatea profesională artistică a colectivului. Reprezentațiile teatrale cu **Descăpăținarea** de Alex. Sever, **Ordinatorul** și **A cincea lebădă** de Paul Everac, **Goara** de Paul Ioachim, **O noapte furtunoasă** de I. L. Caragiale, **Haina cu două fețe** de Stratiev, **Woyzeck** de Büchner, creațiile actorilor Dorina Lazăr, Corado Negreanu, Ștefan Mihăilescu-Brăila, Cornel Dumitras, Ion Vilcu, Irina Mazanitis, Mihai Stan, Radu Panamarenco ale scenografilor Octavian Dibrov, Eugenia Bassa-Crismaru, Daniela Codarcea, ale regizorilor Alexa Visarion și Tudor Mărăscu au fost incununate cu distincții importante. Menționez ca un succes de prestigiu pentru teatru acordarea Marelui Premiu la Festivalul Internațional de la Arezzo, Italia, spectacolului **Năpasta**. Prin montările sale cu **Echipa de zgomete** de Fănuș Neagu, **O noapte furtunoasă** de I. L. Caragiale, **Woyzeck** de Büchner, prin cele două filme realizate, Alexa Visarion a confirmat încă o dată că este unul dintre cei mai buni regizori

din generația sa: Dinu Cernescu a fost solicitat în această perioadă să lucreze în Belgia, Olanda, Ungaria, iar în actuala stagiune a făcut la noi spectacolele **Nu ne naștem toți la aceeași vîrșă** de Tudor Popescu și **Pericle** de Shakespeare, care se bucură de un frumos succes.

Tudor Mărăscu a creat reprezentații teatrale premiate (**Descăpăținarea**, **Ordinatorul**, **A cincea lebădă**) apreciate de critică și de public, iar Geta Vlad, credincioasă teatrului, a continuat să realizeze montări care țin afișul timp îndelungat. Tot în acești ani, colectivul s-a îmbogățit cu talente noi: actorii Răzvan Vasilescu, Mircea Constantinescu, Rozina Cambos, Constantin Măru, Jeanine Stavarache, Adriana Schionu, Eugen Ungureanu și scenograful Octavian Dibrov și Daniela Codarcea. Paralel cu activitatea propriu-zisă a teatrului, actorii și regizorii au continuat munca de sprijinire a mișcării artistice de amatori, fiind răsplătiți cu numeroase premii. Amintesc că noi colaborăm permanent cu două teatre muncitorești: cel de la Chitila și cel de la Uzina „Semănătoarea”.

Politica noastră repertorială din acești ultimi cinci ani a rămas aceeași. Continuăm să facem un teatru popular în intelesul major al termenului, un teatru care să se adreseze deopotrivă inimii și minții spectatorului. Astfel, repertoriul este gândit într-o viziune largă, cuprinzătoare, fără limită de genuri, stiluri, epoci etc., unite doar prin bozăția de idei și sentimente pe care le contin, pentru a se putea adresa celor mai diverse categorii de spectatori, inclusiv pentru copiii de toate vîrstele. Prin opțiunile sale, programul urmărește cu consecvență să-și îplinească în primul rînd menirea sa politică, social-educativă, de a contribui la formarea conștiinței omului nou.

O altă constantă a activității noastre în această perioadă a constituit-o prezența pe afiș, cu preponderență, a dramaturgiei românești. Considerăm că literatura dramatică originală, cu conținutul ei nou, socialist, poate să reflecte spiritul vremilor noastre, noile realități sociale și politice, să aducă în scenă personaje noi — după chipul și asemănarea celor din sală — eroi de factură nouă, angajați în transformările revoluționare din țara noastră, în construirea noii orînduirii socialiste. Consecvent în această direcție, programul săptămînal al teatrului cuprinde circa 60—70 la sută spectacole românești. Premierele din ultimii ani cu texte de Paul Everac, Alexandru Sever, Nelu Ionescu, Paul Ioachim, numeroase premii care le-au răsplătit, sălii pline arată justetea și succesul acestei orientări. În acțiunea sa de valorificare a dramaturgiei românești, în ultimii ani teatrul nostru participă, de asemenea, la desfășurarea unei importante acțiuni de investigație a creației dramaturgiei originale, organizînd cu regizorii și actorii teatrului spectacole-lectură pentru cele 14 întîlniri ale cenaclului de dramaturgie organizat de revista „Teatrul” și Asociația scriitorilor din București.

Știu că în activitatea noastră este permanent loc pentru mai bine, dar consider totuși această etapă ca bună pentru colectivul Teatrului Giulești. Truoa a evoluat, a cistigat în experiență, fidelă programului pe care și l-a propus și pe care se va strădui să-l ducă mai departe. Iar strălucitul program revoluționar, cuprins în magistrala **Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie**, va fi pentru noi o călăuză în activitatea viitoare.

Elena Deleanu

SECVENȚĂ

■ **UNEORI** e plăcut să (re) vezi filme românești vechi. Mai ales dacă sint comedii, precum, să zicem, acest **Băieții noștri**, a cărui difuzare „în foileton” a început duminică, pe micul ecran. În plus, asemenea împrejurări, mai exact spus asemenea (re) vizionări au și culoarea instructivului, pentru că nu altfel decît instructivă este o comparație între ce gindeam atunci despre un astfel de film și ce gîndim acum, ce puteam spune despre el prin șalzeceșiceva și ce putem spune, tot despre el, în optzeceșiceva. Sigur, însăilarea respectivă rămîne ceea ce este, adică o însăilare, un fel de artă naivă (în sensul real al termenului), dar — constat — ochiul meu nu o privește încruntat, așa cum (e drept, din alte motive) nu o privea încruntat nici la data apariției. Aș zice chiar că pelicula și-a cistigat, în timp, un anume farmec. E, dacă vreți, farmecul desuetudinii. Sau, mai știți, va fi funcționînd aici o anume translație de la simțul umorului la umoare, pur și simplu.

a.b.c.

Tatiana Iekel, Nicolae Pomoje, Mariana Cercel, Jean Lorin Florescu în **Politica** de Theodor Mănescu. Regia — Silviu Purcărete; decoruri — Octavian Dibrov; costume — Viorica Petrovici

Satira împotriva paraziților

Botoșani:

„Acești nebuni fățarnici”
de Teodor Mazilu

CUM de la o vreme știrile despre teatrele din țară s-au împuținat peste măsură, numeroase spectacole clădite cu talent și osîndă rămînd ignorate (de majoritatea publicărilor centrale (destule copilării și improvizatii scenice semnate de nechemati rămînd și ele în afara criticii), ne facem datoria să reamintim că nu numai în București, ci și în multe alte orașe se practică artă teatrală. O bună opțiune repertorială din dramaturgia originală contemporană și un spectacol interesant se înregistrează, de pildă, la Botoșani: **Acești nebuni fățarnici** de Teodor Mazilu, în regia și scenografia lui Mircea Marin, avîndu-i în distribuție pe Sebastian Comănici, Alina Secuianu, Marinela Pătru-Buceag, Mihai Sorin Vasilescu, George Toropoc, Mihai Păunescu, George Marin, Florin Zăncescu, Olivia Proca. Procesul satiric vehement intentat de scriitor paraziților sociali, lichelelor „întîrziate”, pramatilor care pozează în incoruptibili și „sublimilor cu capul în nori”, în fapt

escroci cinici și asasini, e continuat cu vigoare în reprezentație. Cu vigoare și metaforizări comice inedite. Cînd șleahla asocială refuză realitatea vieții, a muncii, a relațiilor normale între oameni, aspirînd spre un absolut metafizic, o nirvană a leniei, lăcomiei și irresponsabilității, spectacolul înfățișează acest peisaj larvar ca pe un ținut imposibil prin platitudine. Apoi, pe măsură ce personajele își istovesc existențele, perimîndu-se, anihilîndu-se unele pe altele, sint închise în paralelipipe de plastic, într-un relicvariu rond, ca un muzeu al curiozităților.

Cu toate acestea, nu plastica spectacolului e partea lui cea mai izbutită, — în scenă fiind o oarecare aglomerație de obiecte inerte, într-un aspect eteroclit, cîteodată strident — ci compoziția de ansamblu, gîndită regizoral cu ironie hazoasă, fără facilități, în sensul unei atitudini clare de reprobare. Gîndirea mistificantă pînă la demență a personajelor și măștile lor (unele purtate și la propriu, măști duble, ale ipocriziei ce se recunoaște pe sine ca atare) dau o senzație limpede de univers amoral, repudiabil. Realul și simbolicul se întrepătrund cu finețe. Montarea se pune în mișcare greoi, verbos și static, însă își capătă pe parcurs ritmul necesar, își clarifică sistemul propriu de semne și

mai ales își dobîndește voioșia necesară. Sebastian Comănici figurîndu-l pe numitul lordache, „un bărbat care vrea să petreacă bine și să moară în somn”, acoperă rolul cu inteligență și savoare, măsurînd rațional efectele. Artistul își încarnează eroul și, deopotrivă, îl descărnează, oscilînd cu abilitate între ființa reală a aces-tuia și ființa lui alegorică. O parte a rostirii, indistinctă, se mai cere corectată. Alina Secuianu — Camelia, „o femeie care distruge moralul bărbaților” prin senzualitate și spleen fals intelectual — are vivacitatea trebuincioasă, iar Marinela Pătru-Buceag — Silvia, „o femeie care reface moralul bărbaților” cu tandrețe zaharată și supunere fățarnică — portretizează remarcabil, în gesturi mici, cu onctozități perfide. Slugărnicia abjectă, clamorosoasă, are un prototip în Dobrișor, pe care îl creează, cu certitudine și veselie seacă, George Toropoc. Ceilalți interpreți sint buni, excesivi uneori în gesticulație și tonuri înalte, cel mai adesea însă la locul lor. Prin aportul tuturor, dramaturgia lui Mazilu își relevă din nou actualitatea și virtuțile-i asanatoare.

Valentin Silvestru

Educarea spectatorilor

Cinema

„Virstele peliculei”

E DUCAREA e o operație care se face, desigur, și la școală, dar mai cu seamă în restul vieții. Viața de azi e plină de mii de probleme importante. Zilnic avem ocazia (și fericirea) să constatăm că, în cutare chestiune, deși toată viața pricepusem greșit, de acum înainte vom înțelege just, că adeseori ce ni se părua că este în realitate nu, și vice-versa. Este ceea ce în scrierile mele numesc operația dezînșelării. Ea este sursa acelor viraje pe care le iau poveștile (scrise sau filmate). Și această dezînșelare, cheie de boltă a esteticii cinematografice, este de fapt un alt nume al cuvintului educare. În fiecare zi avem ocazia să întîlnim și să descriem omul nou, care pricepe altfel ceea ce înțelesese greșit până atunci. Educarea, această îndreptare a părerilor noastre, nu e o conduită strict școlară, ci o conduită cotidian posibilă.

La lumina acestor idei să analizăm noul film românesc *Trandafirul galben*. O poveste unde regăsim un vechi păcat al cinematografistilor noștri, care confundă mesajul cu recuzita. Cînd ei propun un proiect de film, își zic așa: „Bag cîteva buldozere, două trei hidrocentrale, șantier, dezbatere, și gata! Vom avea mesaj educativ, progresist, umanist, revoluționar” etc., etc. În filmul din săptămîna aceasta, *Trandafirul galben*, mai găsim ca recuzită alte două ingrediente umaniste sigure: haiduci și revoluționari din epoca premergătoare anului 1848. E încontestabil că aceste două tipuri de personaje sînt dramatice, generoase, emoționante, nobile, seducătoare. Dar cu o condiție: să nu se mărginească doar să existe. Să mai și facă ceva. În filmul scris de Eugen Barbu și Nicolae Paul Mihail, regizat de Doru Năstase, se vorbește doar despre acești eroi; singurii arătați în carne și oase, în exercițiul funcțiunii fiind numai

dol. Și încă unul din ei (Florin Piersic) e mai mult haiduc decît membru al societății „Dreptate și Frăție”. Iar revoluționarul veritabil, ofițerul Corlătescu, însărcinat cu importante treburi conspirative, ne este arătat îndeplinindu-și misiunea așa: cinci minute după primirea ordinelor, imputernicirilor și documentelor el intră într-un flirt intens cu „întriganta” poveștii, artistă de teatru și spioană a guvernului, care îl îndoaie cu șampanie, îl pupă copios, îl îmbată turtă, îl adoarme bușean, îi fură din buzunare toate actele și, la urmă, îl și omoară. Ca să-l învețe minte! Deși nu ar fi fost nevoie de atîtea precauții. Sedus de farmece spioanei, el îi spune tot. Ba și lăudîndu-se că va dărîma monarhia, că va întoarce chiar destinele Europei... Foarte conspirativ!

Întîlnesc totuși aci confirmată o veche credință a mea, increderea în marele talent născut al cineaștilor români. Această poveste așa de absurdă este „salvată”, prefăcută într-un film agreabil, grație regizorului Doru Năstase, actorului Florin Piersic, remarcabilei actrițe Marga Barbu și operatorului Liviu Pojoni, care reliefează prin inspirate unghiuri de filmare arta scenografiei Dodo Bălăsoiu de a alege locurile și lucrurile acțiunii. Ei au dat filmului oarecare adevăr, ceea ce povestea nu prea avusese. Remarcabilă este performanța actricească a spioanei. Isteață și seducătoare, dar seducătoare mai ales prin inteligență, prin dibăcia cu care știe să tragă pe om de limbă și să-l facă să spună tot ce nu avea voie să spună.

Acțiunea se petrece în țară și la Viena. Peisaje splendide, saloane luxoase, mobilă scumpă, costume elegante (pictoria de costume se numește Anca Dobrescu) care ne fac să nu ne mai pese de inexistența dialogurilor. Căci dialoguri, efectiv,

nu există. Uneori din lipsă de idei, alții din lipsuri (cum să le zic?) lingvistice. Boierii din film vorbesc o românească pocită care nu e nici franțuzismul din comedile lui Alecsandri, nici acela din *Franțuzitele* lui Facca. Diferitele jargoane, oricît de caraghioase și caricaturale, existaseră efectiv. Pe cînd limbajul boierilor din filmul nostru dă impresia că a fost născocit de autor. O excepție: vorbirea eroului interpretat de Florin Piersic, care este de o naturalitate, de un pitoresc, de o savoare perfectă. Să nu uităm că acest Mărgelatu, „Trandafirul galben”, este chiar un personaj poetic. Insuși numele său o atestă. Îscălitura lui Zorro era o creștătură cu spada pe obrazul adversarului. „Semnul” lui Mărgelatu este un splendid trandafir galben; iar rolul său e singurul care conține și dialoguri. Ca dovadă, singura scenă în care singurul revoluționar — ceilalți avînd doar funcție decorativă, mereu aflîndu-se în planul secund al acțiunii — stă de vorbă cu „întriganta”, nu este conversație, ci... incontinentă verbală, adică tîrîrul nu conținește nici un moment de a se lăuda, de a se declara revoluționar, de a amenința că o să dărîme monarhia etc., etc. Monolog, nu dialog. Numai Mărgelatu dialoghează în toată această poveste.

Povestea artificial compusă, doar după canoanele filmului de aventuri, este totuși plăcută de văzut. Ceea ce nu însemnează că epoca pregătirii revoluției de la 1848 nu poate și nu trebuie reveni în pelicule de gravă, serioasă emoție. Lucru mai greu și în fond mai „senzațional” decît peripețiile de contrabandist și de cascador, etalate de filmul *Trandafirul galben*.

D. I. Suchianu

■ **Virstele peliculei** de Tudor Caranfil, volum publicat recent la Editura Meridiane (redactor Viorica Matei), reconstituie cu pasiune și vervă atmosfera primelor trei decenii, caută și dezvăluie semnificația „capodopere” create între anii 1895 și 1925, definește „locul lor istoric, în perspectiva dezvoltării limbajului cinematografic”, dar și în contextul timpului lor; iar posibilitățile cărții anunță prelungirea excursiunii către celelalte epoci ale artei a șaptea. Este o încercare de anvergură, îndrăzneță și polemică, după cum însuși autorul avertizează; nu numai pentru că aspiră să readucă „în memoria vie a spectatorului de astăzi” pelicule scotite efemere, ci și pentru că propunînd o selecție — douăzeci de titluri din întreaga producție mondială — intră implicit în dialog sau se confruntă programatic cu puncte de vedere consacrate de textele clasice de specialitate. Bogate și pline de culoare sînt citatele alese de Tudor Caranfil pentru a-și susține opțiunile; sînt reliefate confesiuni — ale lui Feuillade, de pildă — din vechile programe de sală, sînt puse în circulație informații rămase în manuscrise (ale unui operator veteran Constantin Ivanovici) ori mărturii de creație — ale lui Chaplin —, inexplicabil uitate. Ba chiar se lansează, alături de elocvențele și cunoscutele legende despre entuziasma receptare a *Crușătorului Potomkin* în diferite culturi ale lumii, tulburătoarea și interesanta întîlnire, petrecută la București, în 1955.

Esențiale sînt pentru critic contactele directe, lecturile recente și dorit moderne din și despre filmele de demult; scriind *Virstele peliculei*, el pornește în pelerinaj către bătrîni maeștri, avînd ca ghid cultura sa și gustul propriu. Astfel, Tudor Caranfil construiește un „roman al istoriei filmului”: povestirea înlănțuită fapte de artă, documente, destine de creație (tablourile sinoptice de deschidere reverberează în structurile din interiorul capitolului), dar și anecdotă, întîmplări de pe platouri, traiectoria de dincolo de epoca evocată (viața fiecăruia dintre marii cineaști e descrisă succint, iar perenitatea operei lor e schitată pînă în contemporaneitate). Ca un iscusit narator, criticul își cheamă cititorii către eroii-pelicule, iar regizorii îndrăgiți devin pilduitoare modele, personaje fără prihană, dintr-o dramă a cărei temă e mereu „eterna opoziție dintre talent și business”. Nu cu aceeași înțelegere sînt întîmpinați însă toți întemeietorii cinematografului. Pe unii, autorul îi iubeste, pledează entuziasmat pentru ei; pe alții îi umbrește, le contestă — discutabil — importanța, deslășuindu-i școlii de la Brighton, ori fac parte din celebra avangardă franceză. Dar important este că Tudor Caranfil trăiește intens, afectiv și intelectual, *Virstele peliculei*; această masivă, serioasă dar și atrăgătoare excursie în istoria filmului, în care se contopesc multe experiențe (volumul de acum cîncisprezece ani, *Șapte capodopere ale filmului* mut, *Romanul unui film: „Cetățeanul Kane”* din 1978, prețioasă suită de emisiuni televizate) se cuvine, merită a fi continuată.

Ioana Creangă

Florin Piersic, protagonistul noului film românesc *Trandafirul galben*

Radio Televiziune

Un vast program de activitate politico-ideologică

■ Acesta este și genericul unui ciclu de emisiuni care se evidențiază în chip semnificativ la radio și la televiziune, emisiuni ce reflectă cu o mare bogăție de argumente și fapte ideile formulate de recenta Plenară largită a C.C. al P.C.R., de Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Cu privire la stadiul actual al edificării socialiste în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activi-

tatea politică, educativă a partidului, document-program pentru activitatea întregului partid și popor. Iată, așadar, tele-sin-tezele *Partidul — centrul vital al societății noastre*, *Democrația și socialismul* sau, miine seară, în cadrul *Dezbaterilor culturale*, masa rotundă despre *îndatoririle criticii literare* la care vor participa critici, scriitori, cititori. Iată, apoi, extinse rubrici din cadrul emisiunilor în limba maghiară și germană sau cele anunțate (pentru astăzi după-amiază) de *Studioul tineretului* ce va organiza o discuție dedicată *Spiritului militant, revoluționar în munca noastră de fiecare zi*, reunind intervențiile unor tineri mineri din bazinul carbonifer al Văii Jiului și ale brigadierilor de la Șantierul național al tinerețului. La radio, sînt anunțate, sub același mobilizator generic, teme e: *Pentru promovarea fermă a noului în gîndirea și practica social-politică, pentru afirmarea plenară a principiilor și normelor eticii și echității socialiste*, *Colectivitatea — forță modelatoare a conștiinței*, *Aplicarea creatoare a legăturilor generale ale revoluției și construcției socialiste în condițiile concrete, specifice, particulare ale*

României sau (miine) *Educația materialist-științifică — convingeri ateiste*. *Libertatea morală și barierele dogmatice*. Tot la radio, semnalăm structura *Momentului poetic* (*Antologia poeziei patriotice românești*, *Partidul, glasul biruitoare al României*), a altor emisiuni de versuri (*Studioul de poezie*, *Poezia — glas al cetății*), a unor emisiuni culturale.

■ Așa cum *Viața culturală* anunță o *Revistă a presei culturale*, la fel, presa de cultură are datorită de a „răsfoi” revistele literare de la radio și de la televiziune. Ultima *Revista literară* radio a reunit, în spiritul generoaselor orientări formulate de Secretarul general al partidului, pe Zoe Dumitrescu-Bușulenga, I. D. Bălan, Vasile Nicolescu, George Bălăiță, A. I. Zălinescu, Nicolae Dan Frunțelată, care au argumentat forța patriotismului, a spiritului revoluționar ca dimensiuni definitorii ale creației literare, au comentat importanța tezelor ce ne redau istoria universală și istoria națională în dezvoltarea lor lumină.

Ioana Mălin

TELECINEMATECA: Un sentiment viguros

■ SINGURA idee cît de cit substanțială a comediei stupide de duminică seară venea foarte tirziu, dar venea, dovedind totuși că răbdarea eroică are parte de o răsplăță, mică, măruntă, dar răsplăță. În plină catastrofă militară, trei trupeți francezi, unul mai „simple d'esprit” decît ceilalți — scenariul comițînd și eroarea de a confunda omul simplu cu imbecilul — fac ce fac „cu curaj moderat” (zicea deajuns de nostim filmul...) și scapă mereu din ghiarele invadatorului nazist, înțimplarea goală tinînd loc de ingeniozitate, prostia groasă de logică și inconstiența rece de curaj. Ansamblul nu depășea nivelul cunoscut din celebrul banc al aceluiași război, cînd germanii transmiteau prin megafone francezilor aflați în tranșeele liniei Maginot că englezii le violează femeile, acolo, în orașele din Nord, de unde se retrag; la care unul soldat

francez răspundea: „Je m'en fous... Je suis du Midi...”. („Nu-mi pasă... Eu sînt din Sud!”). Cei trei, călăuziți de norocul acela lipsit de orice semnificație, scapă de 3 ori și sînt gata pentru a patra încercare, cînd unul dintre ei, celui mai timp, i se face pur și simplu lehamite, emitînd omește următoarea socoteală: fiecare evadare i-a adus doar 5 minute de liniște. 3 evadări a 5 minute de răgaz fac 15 minute de fericire, ceea ce lui, per total, i se pare prea puțin. El a obosit și așa cum o spune, cu mutra lui toantă, lipsită de conștiință faustică, cu burta lipită de terasamentul căii ferate, el deschide o lumină deloc pesimistă spre înțelegerea acestui sentiment grandios și apăsător, și el foarte uman, al dezgustului de a fi și de a te lăsa hăituit. N-o fi această stranie declarație și socoteală de oboseală — cu totul altceva decît lenea, frica sau semnarea —

ultimul viclesug, ultima luciditate a ființei pentru a mai imblîzi nenorocirile care o aleargă pe toate coclaurile, ca pe un recrut perpetuu, strîgîndu-i mereu: „drepti! culcați! drepti! culcați!”? Și odată instaurată această logică a instinctului de conservare, asumată cu curaj moderat, nu se va putea ea transmite înseși războaielor și straturilor lor, însăși nedreptății care se tot laudă că nu are odîhnă, cum o știe orice Sargho de la stăpînul său? Ce ar fi ca într-o bună zi paznicii, hăitășii, bombardierele și cruciștoarele să resimtă în fibra lor această viguroasă oboseală a prea fugăriturilor, a căror respirație grea ar contamina planeta mai ceva decît acest stronțu 99? Idee tragicomică din care de nu va ieși o capodoperă de film, s-ar putea să folosească la o veritabilă evadare din cercul infernal al violenței: o virtuozitate.

Radu Cosășu

Exigență și măiestrie!

Clipe frumoase

● CU APROAPE cincisprezece ani în urmă, pe o străcă de legătură, pe atunci mai discretă, între Știrbei Vodă și Calea Griviței, la etajul întâi al unei case în care marmura aleasă, lemnul lucrat și sticla argintată se găseau, necăutate, ci răsărite și împlinite acolo, parcă dintotdeauna, într-un decor interior de un rafinament cum rar mai văzusem, nu ca o uvertură, cum avea să se dovedească, mai târziu, ci prin el însuși o operă, în acel cadru uimitor, fascinant care părea că se opune altei arte, chiar și muzicii, l-am întâlnit prima dată pe Vasile Grigore, cel care avea să devină cu timpul unul din prietenii și preferații mei. Minunea aceea de interior era un handicap, aproape infranșabil, pentru orice artist, și de aceea o amintesc aici, pentru că în prima clipă, și nu numai în prima, presiunea decorului era aproape tiranică. Chiar m-am speriat la început, făceam eforturi lucide ca nu cumva să rănesc artistul, căutam insistent tablouri dar nu le vedeam, le căutam într-un gest de politețe elementară, fără să-mi începui nici un moment că miracolul acela arhitectonic va deveni, atunci, și în toate amintirile, o simplă poartă, o decorație pregătitoare către acel imperiu al formelor, culorilor și pluralității dintre acestea care se numește pictură. M-am ferit atunci să-mi trădez prin cuvinte starea, deși ideea preluării si-nucigă arăuse și se instaura în mintea mea. Discuția care se înfiripase mi se părea o eliberare și o încurajare mai ales că gânda mi se releva un intelectual multilateral, precis, îndămet, avântat sau cu măsură, în raport cu subiectele discuției, găsise, în sfârșit, omul (am mai întâlnit și alții, cu timpul) care nega, prin atitudine, comportament, inteligență, cultură și discreție o părere care, răutăcioasă și penibilă care amenința cu generalizarea și durată întreaga breaslă.

...A urmat apoi opera, sonata, oratoriul. De la Handel la Mozart. Apăreau tablourile ca într-un ritual și chiar este un ritual această arătare a tablourilor în concepția lui Vasile Grigore. (De câte ori îl vizitez, în atelier, se petrece întocmai: discuții, tăceri, alunecare din cotidian, un fel de tentativă spre purificare pentru o întâlnire curată și liberă cu arta). Și de atunci, cînd îi văd tablourile imi răsună, într-un spațiu numai al meu, muzica lui Handel și Mozart. Eram și am rămas în mare măsură un adept al picturii de muzeu. Acolo, însă, trebuie să recunosc, simțul (blestemat? superb? nevinovat?) al posesiei se îmbolnăvea de lăcomie.

Nu vreau să-l singularizez acum pe Vasile Grigore. Am făcut-o cu alte ocazii. Aș vrea astăzi, nu ca o urare ci ca o însemnare firească, de toate zilele, să-l aflu marilor artiști, aceluia care au încercat arta cu multiple puteri și exclamații, aceluia care de mult, poate de la începuturi, au simțit-o și au crezut-o și au lucrat-o ca pe o supraviețuire a lumii și a omului, aceluia care te închid sau te eliberează, aceluia care în virtutea obsedant al materialității și efortului, al rigorii și anarhiei, al speranței și eșuării, al automatismului și bilbielii, al istoriei truate și al prezentului agresiv, îți judecă sinceritățile ascunse și te condamnă, totuși, la câteva clipe de frumusețe.

A fi (sau a rămâne, poate) frumos prin artă, lată esența picturii lui Vasile Grigore.

Constantin Chiriță

PLASTICĂ

SEVER FRENȚIU : Primăvara Republicii (Din expoziția Pacea – bunul cel mai de preț al omenirii – Muzeul de artă)

ÎN TOATE marile epoci creatoare poate fi remarcată identificarea muzicii cu un nobil prilej de educație patriotică. În acest climat spiritual elevat s-a făcut muzică nu numai pe podiumul marilor scene de operă sau de concert, ci și în casele oamenilor. Nu puțini au fost amatorii care au interpretat cu sensibilitate și fior poetic lucrări reprezentative ale autenticilor compozitori. La finele secolului trecut și la începutul veacului nostru, mulți coriști amatori și-au adus o prețioasă contribuție la bunul mers al unor societăți muzical-literare, conduse de Ion Vidu, Gavril Musicescu sau Gheorghe Dima. Într-o perioadă cînd poporul nostru lupta pentru libertate și dreptate socială, pentru independența națională, și cînd românii le-a fost interzis să vorbească, ei cîntau (!) piese cu un „voalat” conținut patriotic, — pentru a scăpa de tirania cenzurii vremii — cum ar fi populara melodie *Preste deal...* de Ion Vidu. Și exemplele pot continua.

Festivalul național „Cîntarea României” — inițiat și stimulat continuu de către tovarășul Nicolae Ceaușescu — a preluat creator cele mai luminoase tradiții ale acestor societăți, înfățișînd, sub cerul limpid al Euterpei, muzicienii amatori cu cei profesioniști, primii imprimînd un plus de vigoare, prin aducerea profesioniștilor în mijlocul oamenilor muncii și împărțîndu-le o bogată experiență de viață, ceilalți, crescuți la școli severe și profunde, transmițîndu-le un plus de meșteșug artistic, și, de ce nu, de măiestrie. Desigur toate aceste considerente nu trebuie să pledeze pentru nivelarea valorilor, pentru identificarea profesioniștilor cu amatorii. Nu! Ar fi o imensă eroare!

Îmbucurător este faptul, în virtutea căreia corul de muncitori din Reșița, *Miorița*, condus de Doru Morariu, cel din Lugoj, îndrumat de Remus Tașcău, cele din Baia Mare și din Arduș, *orchestra medicilor*, ansamblurile din Tirgoviste — se cuvine a-l menționa pe Gh. Dimancea — și cite altele... au atins adesea un apreciazabil nivel de măiestrie. Deci să încercăm să ridicăm toate formațiile de amatori la amintitul nivel de măiestrie și, vai... să nu ne coborîm la nivelul de înțelegere al unor formații codase — deoarece, sincer vorbind, există și asemenea cazuri.

Este de-a dreptul dezgustător să auzi

la postul de radio „Europa liberă” cailomnii proferate la adresa Festivalului național „Cîntarea României”! Pentru orice muzician și meloman de bună credință această sărbătoare a artei sonore semnifică, mai ales, sub raportul muzicii profesionale, izbînzii impresionante... Ne referim la tălmăcirea, de o zguduitoare forță emoțională, a operei *Oedip de Enescu*, în versiunea Ion Băciu, a *Simfoniei a III-a* a aceluiasi orfeu moldav, în versiunea Emil Simon, a oratoriilor *Horia* de Sigismund Toduță, *Canti per Europa* de Theodor Grigoriu, a creațiilor simfonice *Opus dăciem* (Simfonia a II) de Ștefan Niculescu, *Ecran* de Anatol Vieru, a *Simfoniei a V-a* de Pascal Bentoiu, a unor creații camerale de Tudor Ciortea, Zeno Vancea, Wilhelm Berger, a unor opere de Gh. Dumitrescu, Sergiu Sarchizov, Cornel Trăilescu sau a unor balet de Tiberiu Olah, Carmen Petra Basacopol, Mircea Chiriac — ca să cităm doar cîteva compoziții din apreciabilul număr de lucrări valoroase înfățișate marelui public al patriei iubite. Ne mai vorbim de muzica destinată corului și concepută cu personalitate de D. D. Botez, Radu Paladi, Laurențiu Profeta, Mircea Neagu, Sabin Păuța, Vasile Spătărelu, Vasile Timiș, Gh. Bazavan, Adrian Pop etc. Succesele rămîn succese! Desigur că au fost și unele neîmpliniri.

În noua ediția a Festivalului trebuie dusă o luptă acerbă împotriva *poluării folclorului*. Una este să promovăm pe o maestră a cîntecului românesc — am numit-o pe sensibilă, autentică și profundă interpretă Sofia Vicoveanca — și alta este să trecem cu vederea și să păcătuim prin lipsă de exigență față de piesele în care etnografismul primitiv se „înfrățește” cu lipsa de măiestrie. Una este să aplaudăm pe Corina Chiriac, Angela Similea sau Jeanina Matei și alta este să acceptăm pseudo-interpreți și pseudo-textieri „asociați intim” unor „exprimări” de tipul: „preferăm mai bine”, „tară bogată în bogății multe”, „este multe fericiți” etc.

Ca membru activ al comisiei corale a Uniunii compozitorilor pot spune, ca și distinșii mei colegi cu care colaborez, că avem foarte multe *compoziții noi, excelente*. Din păcate, nu o dată au fost prezentate în edițiile trecute ale Festivalului producții sub-mediocre. În ceea ce privește muzica de cameră și simfonică accentuăm că nu pot fi trecuți sub tăcere

maestri ca Mihail Jora, Alfred Alessandrescu, Mihail Andricu, Dimitrie Cuclin — mai ales! — sau Sabin Drăgoi. În acest context se cuvine a reliefa sensul înțeles, profund și cu rezonanțe multiple, al cuvintelor rostite recent de tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Diversitatea de stiluri, de maniere artistice nu trebuie confundată niciodată cu atitudinea de îngăduință față de concepții sau mentalități străine idealurilor societății socialiste”. Trebuie să recunoaștem că, în edițiile trecute ale festivalurilor, au fost interpretate și piese care nu sînt reprezentative pentru spiritualitatea muzicală a acestui popor, autorii lor nefiind creatori de cultură ci... purtători de cultură... palizi epigoni ai unor curente care nici în vestul european nu mai sînt la modă. În ramura operei și a baletului, activitatea Operei Române din București — trebuie să o spunem cu durere — a fost uneori sub nivelul teatrelor lirice din provincie și, de ce nu am afirma că, uneori, chiar sub cel al Teatrului de Operă din Capitală! Trist dar adevărat! Ne așteptăm ca în repertoriul Operei Române din București să figureze titluri de Aurel Stroe, Ștefan Niculescu, Liviu Glodeanu sau Anatol Vieru. După cum asemenea titluri pot figura la loc de cinste și în repertoriul operelor din țară — dar, din păcate, nu știm de ce... ele sînt omise cu desăvîrșire! Susținem cu tărie că atîta vreme cît regizori cu har ca George Zaharescu, Dumitru Tăbăcaru, Arbore Ionescu-Angel, Carmen Dobrescu-Popescu, cîntăreți precum Mihaela Agachi, Mariana Cioromila, Ionel Volneag, Sanda Săndaru, Monica Teodorescu, Adina Iurașcu — și mulți alții — nu pot fi valorificați, așa cum se cuvine nici la Opera Română din capitala țării și nici în provincie — nu se vor face pași serioși înainte. Același lucru este valabil și pentru dirijorii tineri ca Horia Andreescu, Petru Oschanitzky, Cornel Calistru, sau un maestru consacrat al genului ca Petre Sărbăreanu. În treacăt fie spus, personal nu am avut nemulțumiri, operele și baleturile mele fiind — toate — expresiv tălmăcite.

Am sugerat toate acestea pornind de la realele succese avute în edițiile anterioare, și pledînd pentru un plus de exigență, deoarece în artă, automulțumirea se identifică — fără exagerare — cu involuția... Ceea ce nu este de dorit!

Doru Popovici

Plecarea într-o imagine

■ PRIMUL aparat de fotografiat din lume se spune că ar fi fost un lac. Omul s-a aplecat asupra-i și s-a văzut cu mult mai înainte de a fi fost inventată oglinda. Dar metafora fusese deja creată zicîndu-i-se lacului oglindă.

La expoziția de fotografii Marin Preda, deschisă la începutul acestei veri la Alexandria, cu ocazia Festivalului inter-județean de creație literară ce-i poartă numele, fotografii făcute de-a lungul multor ani de Vasile Blendea, pe care scriitorul îl ruga într-o sublimă dedicație pe prima filă a unei cărți să-i poarte o frumoasă amintire, rugămîntea fiindu-ne parcă adresată nouă, tuturor celor care l-am cunoscut — la această expoziție, zic, am trăit uluitoarea senzație a opririi unui riu. Omul s-a privit pe sine nu în lac, ci în riu și rîul s-a oprit. Un riu care a încremenit pe negîndite și pe neașteptate voind să-i păstreze chipul așa cum este în mișcare și în nemișcare. Omul stă în fața oglinzii și numai cît este acolo se arată sieși. În clipa în care a plecat, oglinda nu mai păstrează absolut nimic din înfățișarea lui. Ca și lacul, ca și rîul. Rîul poate încremeni, oglinda

poate să rămînă etern fără sclipiri; rîul, lacul, oglinda nu sînt aparate de fotografiat. Și totuși se aseamănă. Marin Preda, în acea expoziție, se privește mereu într-un riu, transformat într-o oglindă în care nu te poți vedea decît dacă treci prin fața ei. Oglinda spune „rămii!”; rîul țipă: „hai!”

În Cîmpia Română, Marin Preda se privește într-un Riu. Și deodată se întoarce cu spatele spre noi și, așa spune, chiar spre sine și pleacă odată cu Rîul. Aceasta este cea mai impresionantă imagine fotografică realizată de Vasile Blendea: un riu care își întoarce fața plecînd cu cel pe care l-a ogîndit o clipă în apele sale nîcîcînd oprite. Unde? Cred că i-a plăcut atît de mult de Galaction, de Stancu și Dopărățeanu, de Miron Radu Paraschivescu și Nanov încît și-a zis: „ia să mă duc să stau eu puțin de vorbă cu ei”.

Iar Vasile Blendea, avînd la îndemînă un Riu și o Oglindă, ne-a dat în modul cel mai tulburător moment al acestei hotărîri capitale.

Vasile Băran

Brâncuși: o reînnobilare a formelor în semnificativ

DEGRADAREA lentă, inexorabilă, a valorilor simbolice în simple motive decorative pe filiera celor mai vechi tradiții, ca și ruptura dintre lumea idelilor și lumea formelor care i-a dus pe mulți artiști contemporani la „oscilația între platitudinea naturalistă și extravaganța căutărilor lipsite de sens” (Paul Seran) se întâlnesc, în fond, în același rezultat, în aceeași afazie a expresiilor plastice.

Din semne arhaice agonice și din semne culte născute moarte, neanimate de sens, s-ar fi părut că nu se mai poate isca un limbaj viu, că nu se mai poate accede la o nouă „domnie a umanului” în creația vizuală. Și într-adevăr nici reanimarea, în general, a limbajelor revoluate și nici pedalarea disperată în golul formelor fără semnificație, nu duc nicăieri. Era nevoie de o altă racordare a traiectoriilor divergente, de întoarcerea lor din orizontul plat al inventarierilor exterioare în adâncul incandescent al conștiinței individuale. De o mișcare proprie în experiența comună, de o mișcare trăită și asumată de ființa care se exprimă. De o realizare a limbii prin vorbire. Ne referim la comunicarea prin forme plastice, sensibile, dar problema se situează în contextul cel mai larg al limbajelor. „Fără îndoială, dorința de a spune este totodată orientată și trădată de limbă; nimeni nu vrea să spună decât ceea ce poate să spună și ceea ce știe deja că poate să spună; și totuși ceea ce spune nu este exact ceea ce voise să spună, deoarece cuvintele exprimă și alt lucru. E poet cel ce se încrede în această putere a limbajului și le redă cuvintelor libertatea, numai că aceasta este o libertate supravegheată, iar cuvintele nu vorbesc decât celui care le conștientizează și care, vorbind, își însușește graiul lor. Limbajul nu există decât dacă este reactivat de subiectul vorbitor [...] Tocmai inițiativele singulare, cunoscute sau anonime, însușesc o limbă vie și îi imprimă istoricitate; vorbirea autentică nu numai că reinventează pentru sine un limbaj deja inventat, ci se întâmplă chiar să inventeze. Iar dacă sistemul înglobează invenția, el implică o consacrație” (Mikel Dufrenne: **Pentru om**; Ed. Politică București, 1971).

Este ceea ce credem că a făcut pentru limbajul plastic al epocii noastre, mai bine zis pentru o perspectivă, pe cit de vastă pe atât de puțin valorificată încă, Brâncuși. O reînnobilare a formelor în semnificativ. Cea mai necesară și cea mai dificilă dintre tentativele artei contemporane. Un exemplu care, după mai bine de o jumătate de secol, rămâne aproape singular. Drumul spre semnificație se arată, încă la fel de inaccesibil sau străin pentru cei care pornesc de la Brâncuși ca și pentru ceilalți.

Și apelul la arhăitate ca și apelul la Brâncuși poate însemna, într-o preluare exterioară, demisia din actual. Dar întâlnirea cu semnele spiritualității apuse poate duce și la resuscitarea sensurilor inhibitate de îndelunga uzură, la soluții viabile întemiate pe structura trăinică, verificată, a simbolurilor. Elementele smulse din angrenajele consacrate sau din izolarea lor relicvară, puse în contexte noi, în structuri acreditate de solicitările contemporane, deschid orizonturi neașteptate. Nu numai că ne redescoperă sensuri vechi și durabile sau ne revelă, în același timp, posibile răspunsuri la cele mai actuale întrebări, dar ne ajută să învățăm din nou cum se dă semnificație formelor. Există astfel, chiar pe filiera etnografică românească a metamorfozei motivelor în degenerescența lor semantică implacabilă, nu numai pierderea progresivă a înțeleșurilor inițiale, dar și o trecere dinspre

sublim spre plăcut și dinspre monumental spre modest sau intim.

Viziunea lui Brâncuși, resăltind formele în semnificativ, realizează și întoarcerea lor fermă din zona plăcutului la categoriile superioare, metafizice, ale seninătății și sublimului. În locul reducerii obiectului la concret, artistul a realizat o insolită și penetrantă recuperare a concretului ca treaptă intermediară pentru receptarea abstractului generalizant.

În locul plăcutului și modestului, atât de comode psihic, el nu apelează la colosal, formulă tentantă și evidentă în realitatea epocii noastre, ci preferă o medie subtil monumentalizantă, optează pentru dimensiuni doar cu puțin peste cele corespunzătoare din lumea realului.

Ambiguitatea operelor sale monumentale se situează, în ceea ce privește mărimea efectivă, pe granița cu „împunătorul”, mizând mai ales pe proporțiile interioare („Proporția interioară — sublinia Brâncuși — este ultimul adevăr al oricărui lucru”). Până și cea mai abstractă noțiune, infinitul, și-a găsit în Coloana fără sfârșit și, de fapt, în configurarea de ansamblu a trilogiei, de la Tirgu Jiu, o concretizare. A devenit abordabil.

LIMBAJ fiind, sculptura — fiind și meditație și poezie —, să considerăm Trilogia o „frază” sau o „strofă”, iar monumentele care o compun, „cuvinte”, la rindul lor formate din „silabe vizuale”.

Cum au putut ele rima pentru a face „cuvintele” să spună mai mult, pentru a le sublinia anume înțelesuri și chiar a crea altele noi, pentru a le reliefa și multiplica funcțiunile sugestive și afective?

Un filosof al cuvintelor ne vine, cred, în ajutor, vorbind despre spiritul limbilor, despre dezinvoltura cu care pot apela la puterile rimei unele limbi ca româna, rusa sau sanscrita, spre deosebire de rigurile altora. „Franceza — această regină a limbilor moderne, totuși — are toate accentele pe ultima silabă; în chip firesc rima nu va putea fi nici ea decât pe ultima silabă... Sint limbi care, analog cu cea franceză, au toate accentele pe prima silabă a cuvintului. Este firesc, astfel, să aibă îngrădiri și ele, în ce privește folosința rimei. Limba română însă nu are. Accentul poate cădea la noi pe ultima, penultima, antepenultima, ba încă, spre deosebire de majoritatea limbilor europene (unde accentul nu poate urca peste a treia silabă de la ultima), la noi se ajunge lesne la a patra (vălurile, mălurile). Este pentru rima o binecuvântare... Dacă poezia de astăzi a pierdut, sub cîntec de influențe, rima, va sfîrși prin a regăsi” ... Pentru că în mic, „rima” nu e altceva decât eterna reîntoarcere. Dar nu reîntoarcerea la același. Dacă poartă cu ea o unitate în diversitate, rima aduce în același timp magia necunoscutului în cunoscut. Ea este o potrivire, dar una neașteptată, care te poartă din surpriză în surpriză... Rima poate face orice din cuvint și până la urmă să-l destrame și curme. Potrivirea cuvintelor este cununia dar și disoluția lor... Pe toate acestea, atunci, le poate face rima. Ea creează cuvinte, reliefează cuvinte, ritmează gîndul cu ele, ne leagă, ne dă fascinația lui același ca și pe cea a lui altceva, scoate din nimic poezia și retrimite cuvintele în nimic...” (C. Noica: **Creație și frumos în rostirea românească**).

Poate în spiritul limbii în care s-a născut, aliat cu rigoarea celei de a doua, în care a trăit din tinerețe până la sfîrșitul vieții, a simțit Brâncuși resursele și necesitatea rimelor plastice, atunci cînd și-a constituit Trilogia finală.

La prima vedere s-ar putea spune că forma, desfășurată pe orizontală (și compusă din cercuri, cilindri, semisfere) a Mesei Tăcerii, nu poate avea nici o legătură cu verticalitatea perfectă și izolată a Coloanei fără sfârșit (compusă din triunghiuri suprapuse, romburi sau trunchiuri de piramidă). Și totuși rimele interioare există. Chiar fără întoarcerea la străvechile reprezentări ale „Coloanei cerești” înconjurată de colonetele peribolului (care necesită o documentare specializată) aspectul vizual al monumentului de început se leagă de ultimul, în subconștientul oricărui privitor.

Existența unui unic element central, coloana, în mijlocul terenului vast și gol, creează senzația de spațiu circular (determinând prin însuși raportul între acest centru pregnant și solul care îi ține loc de soclu, o asemenea organizare vizuală a spațiului). Un spațiu circular determinat de nucleul predominant al mesei, înconjurat de orbita scaunelor, este și cel al primului monument.

Ideea dublei fețe a lucrurilor, a inversărilor simetrice, a reunirii contrariilor, cu tot ceea ce implică aceasta, în raporturile simbolice dintre o formă și perechea ei răsturnată, o regăsim în structura tuturor elementelor celor trei monumente ale trilogiei, compuse fiecare din cite două părți. Două cilindri suprapuse formează „masa”, două emisfere suprapuse opozant sînt „scaunele”, două triunghiuri (în reprezentarea plană) sau două trunchiuri de piramidă (în reprezentarea tridimensională) suprapuse constituie modulul „coloanei”, doi stiloi identici susțin „poarta”, iar două jumătăți uriașe de cerc determină plastic și semnificativ relieful fiecăreia dintre fețele acestor stilpi.

O ușoară curbare, abia sesizabilă, a muchiilor romboidului, îl apropie de curbele semi-sferelor din care sînt alcătuite scaunele. Și segmentul, decupat pe linia de bază a octaedrelor reunite la vîrf, ca și configurarea scaunelor, corespund în egală măsură ideii de clepsidră. Și fragmentul de modul cu care se sfîrșește „coloana”, ca și semi-sferele superioare ale scaunelor oferă aceeași deschidere a arcului spre bolta cerească. La rîndul său, cercul tăiat în două și reliefat în piatra stilpilor de la „poartă” nu este decât alăturarea inversă, pe linia de diametru, a semicercurilor din care sînt conturate „scaunele”.

Cele 16 elemente ale „coloanei” se întâlnesc, în ordinea simbolică a cifrelor, cu cele 16 perechi gravate pe fațada lintoului, cu cele 16 jumătăți de cerc și cele 16 colonete (reunite 8 cite 8) în configurarea celor doi stilpi ai porții, iar mai departe, în originile mitice ale unora și ale altora, în cei 16 stilpi care, potrivit tradiției folclorice românești, susțin pămîntul (cf. A. Rosetti: „Colindul românios la români”), concepție întâlnită și în reprezentarea simbolică a cercului cu 16 raze care revine printre motivele geometrice scrijelate pe „coloanele cerului” de tradiția preistorică.

Din stilpi, rețezați la trei nivele diferite — în ideea de orizontală, de pătrat sau de verticală — se configurează, de fapt, fiecare dintre cele trei monumente ale grupului.

„Cînd un lucru se combină cu el însuși, se ivește o nouă. Cînd mișcarea se combină cu mișcarea, respectiv cînd o mișcare locală se deplasează, se naște unda. Cînd carbonul sau lanțul carbonilor se combină cu sine, se naște chimia organică; sau cînd gîndul se întoarce asupra gîndului și dă ideea se naște filosofia” (C. Noica).

Poate că dintr-o cercetare atentă a operei lui Brâncuși, putînd urmări cum efectiv cineva, într-o viață de om din zilele noastre, a purtat sculptura de la formele naturale la cele abstracte, vom înțelege mai bine și modul în care altădată, în vremuri imemorabile, doar fragmentar identificabile, probabil pe parcursul unei ștafete de secole și milenii, dar fără îndoială și prin rolul stimulator-propulsor al unor personalități sintetizatoare, al unor indivizi cărora nu le mai putem ști numele, deși l-au avut, s-a ajuns la acele simboluri pure care „s-au învînt natural spiritului uman” (Mircea Eliade).

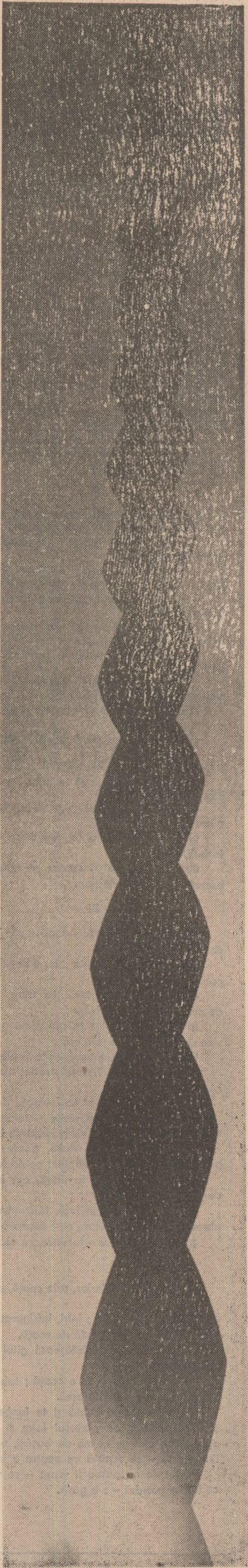
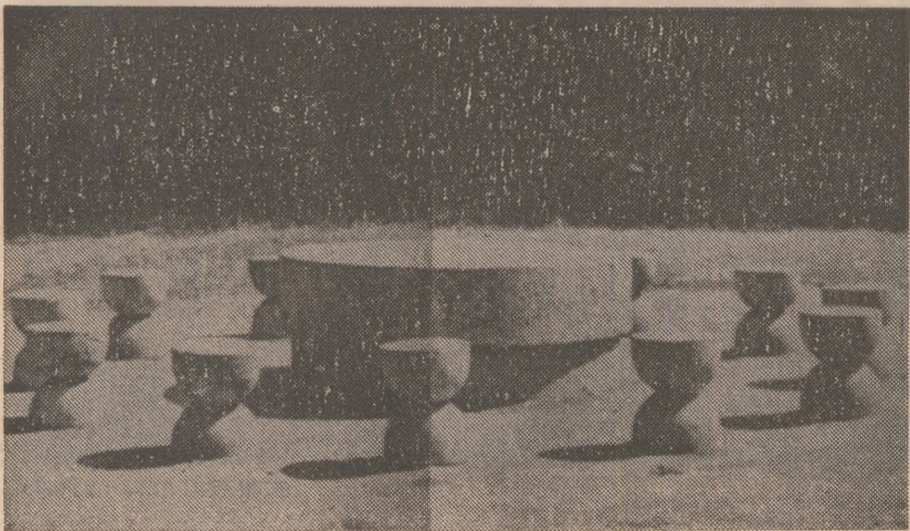
Pe poarta școlii sale, Platon scrisese: „Nimeni nu intră aici dacă nu e geometru”.

Veniți, ar spune Brâncuși. Oricine poate intra aici. Fiecare se poate opri după primii pași, sau poate înainta oricît; oricum, va deveni, oarecum, geometru.

Veniți!

Veniți! — chema cu un secol în urmă un poet român care, întimplător, era simbolist: „Veniți, privighetoarea cîntă și liliacul a-nflorit!”.

Adrian Petringenaru

William Jay Smith (S. U. A.)

Veneția în ceață

Ceața din toiuul lui Decembrie a coborât peste Veneția și orașul se înfă-
șoară pe sine cu sine,
asemenea hipocanipilor pe care i-am văzut în acvarium, cu cozile lipite,
răsucindu-se, rotindu-se,
urcând lin la suprafața verde a apei; apa Veneției, oglindă e pretutin-
deni, astfel că podul, reflectat se înalță, plutește spre noi ca un foișor răsucit.
Iar orașul, mai diafan decât puful de lebădă, e gata să adie prin aer —
sau să se lase la fund, un vas de război naufragiat cenușiu pe nisip
cenușiu, cu scoici verzi, încrustate
pe tunurile lui cenușii; argintul oglinzii e zgiriat încît nu te mai uiți în
ea, ci prin ea,
și te miști printr-un carnaval, printr-un du-te-vino de negre măști, iar cei
care le poartă
nu sînt nicăieri — s-au pierdut în ceață — și clădirile se apropie de tine
ca orbitele acelor măști;
— trupuri de stafii — te ating prin negură, Puntea Suspinelor e o pleoapă
care descoperă un glob ocular cenușiu; în spatele ei, lumina unei bărci
roșii lasă dire de singe.

II

Sau Marea își năpustește la noi prin ceață fața răvășită, cu ochi bulbu-
cați, ca ai urui scilpitor pește tropical.

Palatul Dogilor, alături, pe intaglio-ul coloanelor lui ca scheletul unui
pește naufragiat.

Aqua alta s-a retras; în băltoacele din piață porumbeii se zgribulesc de
frig și, deodată, ca niște ciucuri de lînă se respiră

— și unul, zdrențuit, șchioapătă spre focul rubiniu al unui magazin băut
în giuvaieruri

și, ținînd să-și sprijine capul de o coloană, se prăbușește mort, cu pe-
nele lui vinete ca nuiielele ude ale unui tîrn vechi.

Fragmente de clădiri — arhitrave, cornișe, pedimente — fluturi prin
noapte

și aici, la picioarele noastre, un grup de gondole legate între ele, zac,
surpate — ciini negri cu botnițe.

Magazinele luminate sînt tot atitea casete scilpitoare revărsînd în noapte
— aur, mărgelile —

șiroind lingă apă ca multiplele coliere de la gitul venețienelor.

— Acum și la Fenice — cu ceața rămasă în urmă — ne aflăm în loja de
aur, și privim în jos, la femeile în port cretan

care își cîntă viața și se năruie sfîșiate pe stînci de chilimbar... Și acum,
homarii roz, țiparii,

straturi de raci încrustați înoată spre noi prin lumina cenușie străbătută
alene de luminile străzii,

albastrul trandafiriu al degetelor meduzelor... Și furculițele noastre cad în
farfurii,

despicînd ceața; începem să mușcăm din Veneția, savurîndu-i dulceața
ascunsă, verzuie ca marea.

III

Trei zile — și ceața nu dă semn că va să se ridice (după trei zile de
ceață, plouă, spun ei)...

Umblă pisici mascate; în albe vâluri, trec plutînd florării învalte, șle-
puri ducînd resturile

unor serbări nuptiale... Le ating aroma, așa cum trec mai departe și,
de aci, din cameră, privesc

la podul de jos și la prăvăliile prinse în apa marmorată, străbătută de
vine de ceață tălate prin ea,

în timp ce condeiul meu tace în pagină.

Domuri, ferestre boțite străbat marmoreatele straturi ale conștiinței urcînd
cître mine

sînt crînguri împovărate de zăpadă și gheață și sfinții din firide
își iau zborul ca păsările — toate spunînd: viața nu e nici coșmar, nici
vis, ci convergența între vis și realitate!

Raiul, precum știa Blake, poate fi întîlnit pretutîndeni iar ceea ce nu
poate fi văzut, trebuie imaginat pentru a fi văzut mai limpede.

Aici, cu șapte ani în urmă, am umblat într-o noapte prin ceață, auzin-
du-mi ecoul pașilor.

viața îmi apărea în față, fără mască; și chiar și atunci îți puteam vedea
obrazul — obrazul pe care nu-l văzusem încă

plutînd spre mine — luminos, cu osatura nobilă

despicînd talazul în fierbere
ca sculptura de la prova unei nave.

Și acum privesc în jos, prin ceață, aud în urma mea —

ca un ecou străbătîndu-mi viața

pași tăi pe scară; intri, Intrigurată de plimbare, și-ți arunci pe pat man-
tia purpurie, cu blana udă de ceață,

părul tău roșu îți înfășoară gîtul; ieși din odaia de aur și dai drumul
apei în cada de baie.

Aburii ies din ea ca o ceață; sub mine, ecouri de pași de pavaj; clopote
de bolize sună în depărtare...

Răsari din apa caldă și te lungești lingă mine; mina mea îți mîngieie
sfîrcurile sinilor, pe pîntecul ferm și se oprește pe coapsa ta; în timp ce
oglindea se sparge în mii de bucăți, odaia e toată de rodie și aur; ceața se
limpezește — se separă ca pentru a întîmpina nunta Veneției cu Marea.

și tot ce nu putea fi văzut — se vede, tot ce fusese imaginat — este, tot
ce fusese pierdut — s-a găsit.

In românește de Nina Cassian

Întîlnire cu

Friedrich Dürrenmatt

OZI de noiembrie obișnuită. Dimi-
neață și pe la amiază ceață, su-
luri albicioase căptușind imensi-
tățile cerești în mișcare. Cînd și
cînd lumina soarelui perforază norii.
Merg la Neuchâtel, invitat de președinte-
le fundației Ramuz să ne cunoaștem. În
gară la Lausanne mi se făcuse frig, pes-
te Mont-Blanc recenta însoare lăsa la
vedere o pelerină de nea imaculată. Cînd
cobor din tren, deși Neuchâtel este si-
tuat lingă lanțul munților Jura, tempera-
tura s-a schimbat, aerul este blind și mi-
roase a toamnă.

Este interesant de constatat că mai
toată gîndirea critică pornește, în impre-
jurări similare, dintr-un fapt de sensi-
bilitate. Simpla constatare este prin ea
însăși o surpriză. Ea pregătește alta mult
mai importantă: aici voi face cunoștin-
ță cu Friedrich Dürrenmatt. Imi va fi
greu să-l depășesc neîncrederea. Aflu de
la domnul Gérard Buchet că trebuie
să-mi reprim orice semn fătîș de măgu-
lire. Alte detalii ale întîlnirii mele cu
ilustrul scriitor le-am evocat anterior.
Rămîne să precizez acum că, orgolios
fiînd, Dürrenmatt nu se „descoperă” de-
loc ușor. Este un aspect dintre cele mai
frapante că artistul se lasă foarte greu
descifrat. Nu dă interviuri, nu face de-
clarații. Am totuși șansa, imensă, că mă
acceptă părtaș la ritualul unei amiezii pe
care mi-o dăruiește neprevăzut.

„Va lua cafeaua împreună cu noi” Imi
spune Gérard Buchet. Hotărît lucru, am
șansă...

Îl cercetez pe furis. Un domn nu prea
virstnic, în jur de 60 de ani, ne pri-
veste, dar nu ne vede. Imi dau seama
după ochelarii cu lentile groase că este
miop bine. Pare absorbit. De altfel aflu că
vine aici cu relativă regularitate și că
nu disprețuiește cituși de puțin onoruri-
le unei bucătării rafinate. Așa se și ex-
plică de ce celebrul scriitor nu face con-
versație în timpul dejunului, iar gazde-
lor sale le adresează un salut la venire
și doar citeva indicații pentru alcătuirea
meniului. Mi se pare că după masă de-
vine mai binevoitor. Să vedem... Cînd ni
se alătură la cafea fac, în suită, cîteva
descoperiri. Toate deconcertante. E ras
neglijent, părul alb, cu smocuri rare, e
nepieptănat, ochelarii sînt nestersî de-
mult. Și totuși ce farmec! Vine aici și nu
altundeva pentru că „mereu trebuie să
alegem”. Ne spune că după ce a muncit
bine — are impresia că a scris spornic
toată ziua și noaptea precedentă — o
cafea preparată cu frișcă și îndulcită cu
coniac este tocmai potrivită. Ride infun-
dat, accentul francez sună ciudat, defor-
mat de o pronunție alemanică. Ride pre-
lung, cu ochii, frămîntă cu degetele pă-
tate de nicotină firimituri de pline și ne
întreabă ce mai este nou. A scris, cu o
mică pauză pentru somn, cam 13 ore.
N-a găsit răgaz să asculte buletinul de
știri și nici să răsfoiască gazetele.

Domnul Buchet face un rapid tur de
orizont internațional. Dürrenmatt clipește
des, aprobă, mormăie ceva. Îl interesea-
ză tot ce se petrece aiurea. Ne poveste-
ște că tocmai a încheiat în toamnă o

excursie de două luni în Statele Unite.
„O lume aparte, nu numai la New York,
ci și în orașul Colorado, în California. O
lume în care tehnologia, zeul-mașină, are
toate șansele să subordoneze definitiv
drumul spre stele al omnirii.” Este in-
grijorat de cursa înarmărilor. „Știi ceva,
mărturisesc Dürrenmatt, este foarte
drăguț pentru un cititor să se arate in-
terestat de culoarea ochilor doamnei Bo-
vary, n-am nimic contra, dar pentru
scriitor este absolut necesar să fie pace,
să fie liniște, iar cititorii săi, toți citito-
rîi să aibă acces la suprema recompensă
a înțelegerii”. Și adaugă: „Decît o gră-
madă de arme sofisticate care la fiecare
interval, relativ scurt, merg la topit, pre-
fer de o mie de ori o etică, mai puțin
absurdă, a prosperității. Fiindcă e de
preferat să-ți îndrepti belșugul spre oa-
meni și nu spre reprimarea lor, chiar
atunci cînd preținzi că-i aperi de pri-
mejdie.”

Autorul Bătrinei doamne... își bea ca-
feaua tacticos, vorbindu-ne desore auto-
distrugere. El crede că a sosit timpul să
anulăm această perversiune (chiar așa o
califică!) — autodistrugerea. Soarbe din
coniac și se interesează dacă este cunos-
cut în România. Îl asigur că este mai
mult decît cunoscut, este profund apre-
ciat, ca un mare scriitor, ca o conștiință.

Marele scriitor imi ascultă spusele în
vreme ce scrumul țigării pe care o scu-
tură rar cade pe reverele hainei. Indife-
rent la acest detaliu, Dürrenmatt ne
propune să căutăm împreună mai atent, ce
vrea să zică, în sorisul zilnic, notiunea de
conștiință. După opinia sa, o conștiință
este o voce umană înrudită cu istoria
contemporană, deci avînd dreptul să o
judece din interior. „...Și cum nici o
voce nu seamănă cu alta, să le prețuim”.

Ne vorbește despre incurajările ce îi
vin de la cititori, cei mai mulți dornici
să-l creadă, să-l urmeze. „Pentru asta,
zice Dürrenmatt, distincția făcută de
Balzac cu privire la «literatură» și «na-
tura» este depășită. Nu copiem «natura»,
încercăm doar să-i exprimăm temerile,
speranțele, nostalgia.”

Crede mult în forța literaturii. „O so-
cietate sănătoasă are dreptul să aibă o
literatură sănătoasă, vreau să spun va-
loroasă, deschisă, sensibilă la destinul
nostru, al tuturor și al fiecăruia în par-
te. Nu-mi place să aud că există scri-
tori care se sustrag datoriei lor profesio-
nale. Și imi place și mai puțin să aflu că
există situații cînd scriitorii sînt pedep-
siți dacă își fac datoria lor sacră, aceea
de a feri lumea de autodistrugere, de ru-
tină, de corupție, de stupiditate, de min-
ciună.”

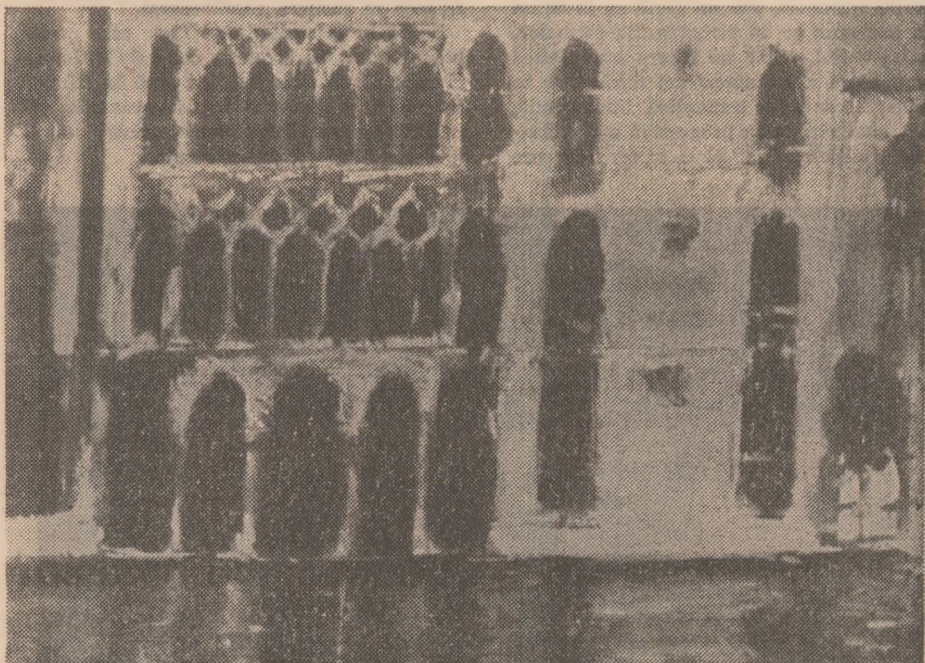
După un scurt răgaz — între timp cere
o nouă ceașcă de cafea — Dürrenmatt
adaugă: „Am fost calificat drept un pro-
zator și un dramaturg preocupat de ab-
surd. Sper că se va recunoaște urgența
unei corectiv: Absurdul, ca efect literar,
duce la eliminarea absurdului. Sau asta
încearcă să obțină. Am ajuns într-un
punct cînd nu mai este suficientă litera-
tura absurdului. Mă tem că viața, existen-
ța vor cere curînd altceva, o angajare di-
rectă pentru ca în realitate să nu mai fie
loc pentru absurdități, pentru atrocități”.

Se ridică în picioare, semn că simte
nevoia să înceapă scurta plimbare dina-
inte de reluarea lucrului. Mi se povestește
că și-a construit o locuință chiar în
aproiere, unde trăiește și lucrează im-
preună cu familia. Aici este, cum zice
singur, cuibul său. De aici pleacă spre
toate zările, apropiate sau depărtate, un
mesaj generos, convingător, de amplă re-
zonanță.

Încerc să-i mulțumesc distinsului meu
interlocutor că imi dă dreptul să fac pu-
blice gîndurile lui. Și că, spontan, cu o
căldură pe care nu-mi îngădui să o
confund cu nimic, cere hirtie și toc,
să-și salute numeroșii prieteni români.

„...Bună ziua, domnule Dürrenmatt”.

H. Zalis

CORNELIU BABA : Veneția

Circ, puzzle, pete de culoare... (II)

Meridiane

Jack Lemmon - premiu de interpretare masculină - cu Sissy Spacek în filmul-eveniment *Missing* de Costa Gavras

Filmul unui gag fundamental: un vapor traversind muntele prin cățărare (Fitzcarraldo de Herzog)

NU s-ar putea spune că psihoza Malvinelor, criza de toate tipurile, prețurile în vertiginoasă umflare, austeritatea s.a., s.a. — afectează înfățișarea exterioară a festivalului. Carnete de legitimație, e drept, și-au micșorat formatul, spre exasperarea controlorilor cu papion care rup taloanele la intrare: „la anul o să vi se dea timbre” ne avertizează enervat, fiindcă nici acolo hirtia nu vrea să se rupă pe linia perforată.

Privită cu un ochi novice, fiesta nu pare înnoată decît de norii propriu-ziși. Festivalul nu mai cultivă starurile, dar starurile încep să cultive festivalul. Aznavour spune reporterilor că „dacă ar fi trebuit să mă tirăsc la picioarele Președintelui Festivalului pentru cîteva locuri aș fi făcut-o”. La Grix d'Alblon, în fiecare dimineață, la 8 fix, cîntărețul-cineast poate fi văzut cu un costum suplimentar agățat pe un umeraș. Oaspetele cîntă în lift, în hol, la recepție, în timp ce așteaptă subcortina hotelului să i se aducă Rolls-ul, un fel de Tir ceva mai turtit, culoarea galben-pai. Exigentele fisele franceze l-au determinat să se mute în Elveția, și deși nu cu multă vreme în urmă el aduna presa ca să i se plîngă — nu mi-a mai rămas decît ce am pe mine; nu pot să-mi permit să-mi mai cumpăr nici măcar o cravată — se pare, slavă domnului, că între timp, bugetul lui s-a mai ameliorat. Vedeta auto-exilată a venit la Cannes să-și susțină trei filme lucrate aproape concomitent (Oare de ce aleargă David?, Muntele vrăjii, Castelul pălărierului), trei filme de oarecare greutate, nici unul ales pentru vreo competiție. Selecția franceză a fost marele scandal al acestei ediții, scandal început înainte de deschiderea festivalului, nestîna nici acum, pentru că, pe bună dreptate, cineștii francezi nu-și pot exolica de ce țara-gazdă s-a lăsat reprezentată de niște filme minuscule de, cu, și despre marginali („sintem masochiști”, „e ceva susoect la mijloc”, „cine a cedat presunilor și de ce?” etc.).

A lansa un film

CINEFILIA și-a modificat modul de a se exterioriza. Starurile, cum ziceam, nu mai sînt sufocate de admiratori și nu mai circulă flancate de gorile. Gorile a avut Costa Gavras. La conferința lui de presă mulți, neobișnuit de mulți poliști păzeau clădirea și mulțimea care aștepta să intre în sală. Cine era în sală nu se știe, dar în spatele realizatorului și a echipei sale, pe scenă, deci, se așeau, la vedere, cîteva agenți cu ochii-n patruzeci și patru care, iată, nu mai erau secreți.

Toată lumea știe că vedetele festivalului nu mai sînt, demult, actorii. Cu toate astea, din rațiuni comerciale, producătorii se dau în vînt să-i aducă stelele (și unde-s stele se mai strecoară și stele, oricînd gata să pozeze în monokini, sub fanioanele de la Carlton). De multe ori, interpreții sînt co-acționari. Vin, deci, din impuls propriu și reacționează fiecare după temperament, după pîngă, după încrederea sau neîncrederea în sistem. Jerry Lewis vine și face binecunoscutele-i giubșlucuri, dar le face vizibil intimidat de un public care nu-i al lui. Nu știe dacă europenii or să ridă fiindcă și-a botezat noua soție Sam, după numele cățelușului adorat. Faye Dunaway

vine ca să anunțe c-o să vină de-adevărat anul viitor (cu un film, desigur) și oferă presei internaționale, „ca să n-o uite”, un fastuos party; Glenda Jackson vine pentru cîteva ore, în avion special și oferă și ea ceva. Altfel. O conferință-fulger, o multime de scuze și o foarte călduroasă recomandare pentru filmul lui Alan Bridges: *Întoarcerea soldatului* (film convențional, cu un Alan Bates ofițer butucănos, reîntors fără memorie din tranșeele primului război; aristocratul nu-și mai recunoaște casa, nu vrea să audă de o soție frumoasă și snoabă — Julie Christie; lui nu-i trebuie decît prima lui dragoste, acea femeie ofilită cu un impermeabil ridicol, interpretată, e adevărat, magistral — dar ce folos? — de Glenda Jackson).

Reintrarea în sistem

NU numai actorii, dar nici regizorii cei mai sobri nu-și pot permite să nu joace jocul publicității. Anahoretul Godard, cel mai incrincentat inamic al festivalului, „gruparul ediției 1968”, acceptă pentru a doua oară să revină în competiția de care acum 14 ani s-a despărțit cu repulsie și pe vecie. Filmul său, *Pasiune*, a înghițit un buget enorm și ca să-l recupereze regizorul a reîntors în sistem. În horă, un deceniu a refuzat să dea interviuri, dar acum numai prididește și iată-l pe Antenne 1, susținînd un dialog cu crainicul de la Paris. „Am făcut un film foarte frumos” — zice realizatorul așezat sub palmieri. „Nu s-ar putea spune că ești prea modest dragă Jean-Luc” îi răspunde interlocutorul, aflat în studiourile centrale. Fraza reluată mai tirziu de alți confrăți, pentru că *Pasiune* rămîne unul din filmele cele mai disputate ale festivalului și poate ale deceniului. Finalmente, povestea, recompusă cu o anumită sagacitate cinefilă, pare aproape liniară. O tinăra muncitoare (Isabelle Huppert) încearcă să formeze o grupă sindicală într-o mică uzină elvețiană unde se turnează un film despre tablouri celebre. Ea înțilnește acolo un patron blazat și obtuz și un regizor polonez. Primul n-o înțelege, cel de-al doilea vrea să se întoarcă acasă. Godard refuză coerența, („nu mai putem povesti ca pe vremea lui Delannoy”), refuză să-și organizeze întâmplările („viața nu fabrică povești cu expunere, tratare, dezmodămint”) și scenele par a se aglomera dezordonat, haotic, derutant („viața nu pune accente, amestecă esențe și aparențe, suprapune sensuri”). Tinăra muncitoare e ușor bîlbîită („clasa muncitoare, la noi, a avut întotdeauna o anumită greutate în a se exprima”), patronul tușește ca o Damă cu cameli, dar el n-are cameli, ci un boboc de trandafir ținut mereu între dinți. Un film care trebuie construit în mintea spectatorului din fragmente învâlmășite savant, fragmente care se caută ca elementele unui joc numit puzzle.

Antonioni, coincidentă — își construiește și el filmul (*Identificarea unei femei*) după regulile aceluiasi joc. Ca să nu existe nici o îndoaială asupra procedurii, în prezenta premiei — acum mă refer la filmul lui Antonioni — în boxa fiecărui ziarist se află o cutie plină cu bucățele de cartonașe derutante, un puzzle care urma să reconstituie chipul femeii căutate de protagonist, un regizor de

film în pană de creație, un bărbat dezamăgit, dornic să găsească în aceeași persoană pe eroină și pe iubită. Femeia e descoperită. Idila și filmul încep să se înfiripe. În drum spre o casă de țară, mașina intră într-o zonă de ceață. Peisajul dispare. Șoseaua dispare. Într-o criză de nervi, femeia dispare și ea în văzduhul lăptos. Cînd nimic nu se mai vede, iat-o apărînd punctual, pe ea, Noncomunicarea, blestemul cuplurilor antonioniene, acum ca și în 1960, cînd se dădea bătălia pentru *Aventura*, acum ca și în 1967 cînd *Blow-up* avea să primească la Palme d'or, acum ca și în '74 cînd s-a prezentat, tot aici, pe Coastă, *Profesiunea reporter*.

Două jocuri de puzzle. Doi capi de școală. Două direcții. Un Godard, un lup nici tînăr, nici bătrîn, profet agresiv, cedînd de formă, dar urmărind cu obstinație racordarea la real și la marile teme ale societății contemporane, predicînd infatigabil o anumită filosofie a autoregenerării filmului „prin vizualizare”. Un Antonioni septuagenar, ghepard dezamăgit, dezrădăcinat, obsedat mereu de „misterul feminin”, angosat mereu de singurătatea în cuplu, visînd la un film de science-fiction (am scenariu în ser-tar), dar cu fața mereu întoarsă spre anii de după război cînd Sartre putea să spună „omul este ceea ce face”.

Un conquistador al inutilității

FLAUTUL FERMECAT, transpus în film de Bergman și Don Giovanni, ecranizat de Losey au deschis calea operei cinematografizate. Opera acestei ediții este Parsifal. Autorul filmului: Syberberg. Filmul e precedat de comentarii contradictorii. Viitorii spectatori nu acceptă din start că eroul a devenit femeie, de fapt o fată cu voce de tenor. Patru ore și jumătate se cîntă în play-back. De ce în play-back? Realizatorul susține că „aceasta nu este altceva decît o transfuzie de sînge”, o convenție care se va accepta după 30 de secunde, ca și filmarea în interior, în studiu, în ultimă instanță în capul lui Wagner reprezentat de o machetă gigantă: 5 metri înălțime. La drept vorbind, ținînd seama al cui e capul, macheta nici nu-i prea înaltă. Programat după 1 noaptea, Parsifal se termină în zorii, pe plajă, cu un mic dejun-șampanie oferit supraviețuitorilor aflați încă în transă.

Cea mai susținută ofensivă publicitară este însă cea purtată de echila filmului Fitzcarraldo, opera lui Herzog, copilul răsfățat, copilul teribil al Cannes-ului. „La Cardinale” — premiul portocalei pentru cea mai dulce prezență din festival — declară că participarea la acest film a fost marele noroc al vieții ei. Celălalt actor, Klaus Kinski — premiul lămîiei și nu fără temel, căci reputația lui de cel mai imposibil actor de pe Terra pare perfect îndreptățită — Kinski, deci, acceptă, chiar și el, să spună ceva despre film și anume că da, Herzog e nebun, dar, să recunoaștem, că e singurul regizor cu care se mai poate sta de vorbă. „Deci ceilalți regizori — mai bine jungla”. Herzog, inamicul publicității și al civilizației „care atrofiază și mintea și

picioarele” (artistul are marota mersului pe jos, de aceea în mod curent face naveta München—Paris per pedes), Herzog declară că ambii actori sînt geniali în acest Fitzcarraldo care, zice el, „e o operă inimitabilă”. Inimitabilă nu mi se pare chiar cuvîntul potrivit, deși trebuie să recunoaștem că filmul e rezultatul unui dublu delir megaloman: delirul regizorului care, printre multe altele, și-a propus să arate și un vapor traversînd un munte prin cățărare, delirul lui Kinski care și-a închipuit că gesticulînd fără măsură și privînd fix o stea necunoscută va putea să fie confundat cu „un conquistador al inutilității”. E vorba de un baron al cauciucului care la începutul secolului, în Peru, își propune nici mai mult, nici mai puțin decît să construiască o Operă în mijlocul unor ținuturi acoperite de păduri virgine și să aducă acolo pe cine? — pe Caruso!

În fiecare dimineață, la radio Monte Carlo, în buletine, în ziare, alte noi revelații despre acest film turnat — o, cu cite peripectivă — în Amazonia. Filmul prezintă, din start, un record: recordul de catastrofe. În timpul celor trei ani cît a durat lucrarea au avut loc cîteva „răscoale ale indigenilor” soldate cu morți și răniți. Dacă ar fi avut posibilitatea să vadă și opera finită, indigenii s-ar mai fi răscolat, probabil, încă o dată, pentru că Herzog îi arată ca pe niște maimuțe singeroase, dar, ce-l drept, melomane. Baronul cucerește ținuturile în care nici un alb n-a putut să pună piciorul, nu cu armele, ci cu o idee „genială”. Pe puntea vaporului tronează un gramofon. Din uriasa pianie ies în valuri arii din Verdi, din Puccini, din Massenet. Cînd aud vocea lui Caruso, indienii cel fioroși pun săgețile jos. Toți par hipnotizați și încep să se prostorneze — e drept provizoriu — la picioarele proprietarului Vocii. Sute de bărbați în pielea goală sînt gata să construiască o rampă de lemn peste munte, pentru ca în felul acesta vaporul să evite cascadele fatale, iar baronul să se îmbogățească repede-repede și să aducă tot repede, acolo, în comuna primitivă, nu numai pe Caruso, dar și pe Sarah Bernhardt.

Ca și cum dificultățile enormei figurații n-ar fi fost deajuns, la filmări au căzut două avioane, iar interpretul principal, Jason Robards, a declarat că nu mai poate, a lăsat totul baltă, deci totul a trebuit luat de la capăt. Înainte de premieră filmul a intrat în legendă, iar după premieră el s-a dramatizat într-un soi de stupoare. Atîta zgomot, atîția bani, atîta energie — pentru ce? Pe ecran totul pare fragil și stingac: scenariu, personaje, scene de masă, filmări combinate. Ca să dubleze stupoarea, juriul acordă, totuși, filmului nici mai mult, nici mai puțin decît premiul de regie, iar regizorul declară — mereu, mereu alte declarații date de autori care detestă orice declarație — regizorul, zic, declară că, după festival va mai face 4 000 km (pe jos, desigur) iar după asta o să se întoarcă, la Băile, ca să devină bucătar într-un restaurant. „Vreau și eu să fac, în sfîrșit, o meserie decentă”.

Nu circula lipsește la Cannes. Nici prestidigităția.

Ecaterina Oproiu

Saint-Exupéry — Scrieri de război

● Numeroșilor exegeți ai lui Saint-Exupéry, volumul *Scrieri de război* (Ecrits de guerre, 1939—1944, Gallimard) le furnizează un ansamblu de documente și mărturii, unele cunoscute dar dispersate sau inaccesibile, altele inedite. În 1939, când înregistra un extraordinar succes cu *Terre des hommes*, Saint-Exupéry este mobilizat la Toulouse ca monitor, dar el vrea să devină combatant și se zbate în acest sens. După memorabilul zbor de recunoaștere deasupra Arras-ului, urmează catastrofa și armistițiul. El părăsește Bordeaux și pleacă în Africa de Nord unde se gindește la mijloacele de continuare a luptei. Speră că Statele Unite vor intra în război (comițând în acest sens o eroare de doi ani). La sfârșitul anului 1940, pleacă la New York. Continuând să lucreze la manuscrisul *Citadelă*, pregătește o carte despre bătălia Franței. Pilot de

război, care va fi urmată de *Scrisoare către un ostatec și Micul Prinț*. La Paris, în aceeași epocă, presa colaborantă interzice ediția franceză a *Pilotului de război*. În timpul exilului, Saint-Exupéry suferă din cauza scindării francezilor și a ostilității „super-patrioților” de dincolo de mare. Imediat după debarcarea din 1942, el va încerca să-și reînțelească grupul de recunoaștere reconstituit în Africa de Nord. Dar în iulie 1943, sub pretextul unui minor accident de aterizare, el va fi împiedicat să zboare. A trăit mai multe luni în singurătate și suferință, împrejurări pe care le relevă scrisorile inedite publicate în volum. Când, în sfârșit, va căpăta permisiunea de a se întoarce la escadrila lui, își va multiplica misiunile pe continentul ocupat și va îndeplini, la 31 iulie 1944, pe cea din care nu se va mai întoarce niciodată.

Renzo Rossellini

● A încetat din viață la Montecarlo, în vîrstă de 74 de ani, compozitorul Renzo Rossellini, fratele cunoscutului regizor Roberto Rossellini, pentru care a scris colera sonoră a multor filme, între care: *Roma, oraș deschis* (1945), *Paisa* (1947), *Roma, anul zero* (1948). Născut în 1903,

Renzo Rossellini a fost elevul lui Setaccioli, la Conservatorul din Roma, apoi al prof. Bernardino Molinari la Academia Santa Cecilia. A funcționat mai întâi ca director al liceului muzical din Varese (1934—1935), apoi ca profesor de compoziție și director adjunct la Conservatorul din Pesaro — 1940. A colaborat, apoi de-a rîndul, în calitate de critic muzical, la ziarul „Il Messaggero”. În calitate de compozitor, a scris muzică pentru orchestră, muzică de cameră și corală, dar pasiunea sa, căreia i s-a dăruit abia după 48 de ani, poate tocmai din rațiunea unei extreme seriozități, a fost muzica de operă. Renzo Rossellini a compus nouă opere, prima — *La guerra* (Războiul) datînd din 1956. Au urmat, printre altele, *Il Vortice* (Vîrtejul) 1958, *Privire de pe pod* (1961), după celebra dramă a lui Arthur Miller, *Limbaul florilor* (1962). În imagine, Renzo Rossellini.

Am citit despre...

Momente-cheie

■ ABIA în 1954 și-a luat Edward Murrow libertatea de a-l aduce pe micul ecran pe omul care a ajuns să simbolizeze teroarea bazată pe rea credință, pe calomnie și șantaj: senatorul Joseph McCarthy. Emisiunea realizată de primul comentator de mare popularitate al rețelei de televiziune C.B.S. a deschis ochii publicului american asupra deplorablei calități umane și asupra duplicității acestui vinător de reputații, pornit să distrugă cultura, arta și instituțiile democratice ale Americii. Văzînd — din întîmplare sau nu — emisiunea împreună cu cel mai apropiat colaborator al lui McCarthy, un cunoscut gazetar l-a spus acestuia că s-a terminat și cu el și cu McCarthy. De ce? — a fost întrebat. Este oare Murrow chiar atît de puternic? Nu, i-a răspuns ziaristul, dar intrarea lui Murrow în acțiune este un semn sigur că centrul spectrului politic s-a întors împotriva lui McCarthy.

În 1968, cînd Walter Cronkite de la C.B.S., „omul cel mai crezut din Statele Unite”, s-a disociat de războiul din Vietnam, președintele Johnson a știut că totul s-a sfîrșit... anterior, Cronkite acceptase linia guvernului și, de fapt, pusese în slujba ei marea sa forță de convingere.

În iunie 1971, pus în fața unei decizii cruciale — să participe sau nu la acțiunea de dezvăluire a nesincerității administrației Johnson în privința războiului din Vietnam prin publicarea „documentelor Pentagonului”, „The Washington Post”, și-a riscat, în parte, puterea în raport cu guvernul pentru a menține puterea poziției sale gazetărești. Dacă nu era respectat în gazetărie, n-ar fi putut să fie respectat de instituții exterioare profesiei. Echilibrul este totdeauna delicat.

Unul dintre marile merite ale cărții lui David Halberstam, *Puterile în ființă*, este demonstrarea migăloasă a modului în care, în cîteva momente hotărîtoare pentru devenirea Americii, un responsabil „dixi et salvavi...” a schimbat în bine și destinul unui sau altuia din gigantul presei. Respectabilitatea — sugerează autorul — nu se dobîndeste ușor. Mercantilismul ipotezei uriașelor organisme cu funcție econo-

De Gaulle — Malraux, în mărime naturală

● La 18 iunie, data aniversară a istoricului apel de la Londra, în orașul Asnières va fi inaugurat un grup statuar — în imagine — realizat de Charles Corra, reprezentîndu-l pe generalul de Gaulle și pe André Malraux. Cel doi mari oameni ai Franței erau foarte legați de orașul Asnières; De Gaulle l-a vizitat adesea pentru a prezida reuniunile de lucru ale grupărilor sale politice, iar Malraux, ca ministru al culturii, a inaugurat personal primul colegiu de învățămînt secundar care-i poartă numele.

Licitație

● Cu 1,2 milioane dolari a fost vîndută la o recentă licitație de opere de artă de la New York lucrarea *Reclining Figures* realizată de Henry Moore în 1948. După cum s-a remarcat cu această ocazie, suma respectivă este cea mai mare care s-a plătit pînă acum unui artist în viață pentru o sculptură. S-a remarcat, de asemenea, că vechiul „record în domeniul achizițiilor”, pentru o sculptură modernă, era deținut de o lucrare a lui Brâncuși, cumpărată în 1974, pentru suma de 750 000 dolari.

20 de romane pe an

● Presa engleză relatează recent despre cazul rarism al prozatoarei Barbara Cartland. În vîrstă de peste 39 de ani, Barbara Cartland a publicat pînă în prezent peste 325 de volume, ritmul aparițiilor fiind în ultimii 5—6 ani de 20 de romane pe an. Numai în anul 1981 romanele sale au fost tipărite într-un tiraj de 200 de milioane de exemplare. Ea reușește acest lucru, informează comentatorii englezi, atît datorită faptului că se bucură de o vitalitate extraordinară, cît și faptului că și-a organizat „producția literară” cu ajutorul a 3 secretare căreia le dictează textele și cu al altor cîtorva membri ai „statului ei major” care se îngrijesc de toate celelalte operații ce decurg din activitatea scriitoricească a octogenarei Barbara Cartland.

Confidențele Geraldinei Chaplin

● Binecunoscută acțioană (în imagine), singura femeie din juriul Festivalului de la Cannes, a acordat un amplu interviu ziarului „Le Figaro”. În care pune accentul pe dificultățile și responsabilitățile cărora trebuie să facă față ca fiică a marelui Chaplin și

nepoată a scriitorului Eugene O'Neill. Dintre proiectele ei, Geraldine Chaplin a relevat două mai importante: interpretarea unui personaj misterios și romantic în *Verisoara mea Rachel* (patru episoade pentru BBC după romanul lui Daphné du Maurier) și rolul titular în filmul *Viața este un roman*, pe care îl realizează Alain Resnais și în care îl are ca partener pe Vittorio Gassman.

Pentru amatorii de istorie

● O nouă colecție editorială franceză, „Floréal”, își propune să publice cărți care să constituie dosare complete asupra unor teme de istorie pînă acum puțin sau deloc cunoscute. Primele titluri apărute: *Lupii în Franța, Tăranii* (din care redăm, în imagine, o ilustrație) și *Copii găsiți, copii muncitori*.

Premiul național austriac...

● ...pentru literatură a fost decernat recent poetei Friederike Mayrocker (n. 1924), care se bucură de o deosebită reputație în rîndurile cititorilor. Creația ei este prezentată frecvent în reviste, în emisiunile de radio și televiziune, precum și în librării. De curînd i-a apărut un nou volum de versuri — *Noapte bună, bună dimineața*, recenzat elogios în presa literară.

Márquez scenarist

● Reputatul scriitor columbian Gabriel García Márquez a terminat recent scenariul unui film consacrat revoluției populare din Nicaragua. Totul era perfect pentru ca filmul să fie turnat. Operația s-a aminorat însă deoarece nimeni nu vrea să interpreteze în film rolul fostului dictator Somoza. Producătorii sînt astfel nevoiți să caute „un Somoza” în afara perimetrului Americii Latine.

„Prizonier în noapte și ceață”

● Printre scriitorii cu mare succes la public în Norvegia se numără Trygve Brateli, astăzi în vîrstă de 71 de ani, fost prim-ministru al Norvegiei. Cartea prin care s-a impus, și care-l situează printre cei mai populari scriitori ai țării sale, poartă titlul *Prizonier în noapte și ceață*, este de natură memorialistică și înfățișează cîțitorilor timpului petrecut de el ca prizonier în lagărele hitleriste ale morții, de unde a scăpat ca prin minune.

Librării premiază

● „Cînd un pădurar intră în pădure cu securoaie pe umăr, pomii își spun între ei: minerul este de-al nostru”. În jurul acestui proverb în formularea sa turcă, scriitorul Serge Lenz (în imagine) a construit o carte, o saga familială al cărei erou săvîrșește tot felul de fapte extraordinare. Cartea se intitulează *Les Années sandwiche* și a fost distinsă cu Premiul Librărilor pe anul 1982, spre satisfacția criticilor, care aprobă opțiunea celor 40 de lectori și a 700 de librării franceze.

Cecil Taylor

● Presa engleză relatează despre încetarea din viață a unui dintre cei mai reputați dramaturgi britanici contemporani — Cecil Taylor. Născut în 1930, a debutat cu articole și schițe. Una dintre primele lui piese — *Domnul David*, s-a jucat cu mult succes în diverse orase. Cele mai multe din piesele sale au ținut însă afișul la „Royal Shakespeare Company”. Dintre acestea, amintim: *Jucătorii, Piine cu unt, Ulei și apă*.

Proust pe ecran

● Nu capodopera lui Proust — *În căutarea timpului pierdut* — care a prilejuit, totuși, atîtea proiecte filmice, stă la baza acestei pelicule. E un film despre viața lui Proust, realizat de regizorul vest-german Persy Eldon, după amintirile Célestei Albaret. Cînd s-a difuzat filmul la televiziune mulți s-au întrebă cine este această autoare. Uitaseră, sau nu știau, că în urmă cu zece ani, în 1972, o femeie simplă, dintr-un sat de munte din Franța, Céleste Albaret, una dintre fostele îngrijitoare ale celebrului scriitor, și-a publicat amintirile din tinerețe, mai ales din perioada cînd a trăit în casa lui Proust. Folosindu-se de aceste memorii, care cuprind evenimente din activitatea de zi cu zi din ultimii ani de viață al scriitorului, Persy Eldon a realizat un film de televiziune care se bucură de un real interes.

Un bust al lui Ludwig Renn

● Acest bust al scriitorului german Ludwig Renn a fost realizat de prietenul său, sculptorul Herbert Hofmann-Insenburg în anul 1943, cînd amîndoi se aflau în Mexic, unde găsiseră adăpost după ce și-au părăsit patria cuprinsă de urgia hitleristă. Rămășița a fost recent dăruită de guvernul mexican Republicii Democrate Germane, țara în care Ludwig Renn a ales să trăiască după război, pînă la moartea sa, survenită în 1979.

Edmond Jabès septuagenar

● Cunoscutul poet francez Edmond Jabès (n. 1912 la Cairo) împlineste 70 de ani. Despre poezia sa Gabriel Bounoure nota: „La Edmond Jabès mărturisirea poetică ia proporțiile unei funcțiuni vitale și ale unui angajament spiritual. Pentru el, în afara de viața poetică, nu există obiect, spațiu, iubire, aer, odihnă. Realitățile n-au în ochii săi valoare și nici conștiință decît prin dezvoltarea acelor fenomene pe care le produce „mașina de cuvinte” — spre a folosi o expresie a lui Michaux”. Dintre volumele poetului amintim: *Cîntece pentru masă căpășă-nului*, 1947. *Trei fiice ale cântărilor mele*, 1948. *Sunetul cerneli*, 1949. *Chela de boltă*, 1950. *Cuvintele care se tirăsc, Coaja lumii*, 1951. *Cartea lui Yûkel*, 1964. *Yatî*, 1967.